

నిజం

భూమి డిపాటి కామేశ్వర రావు

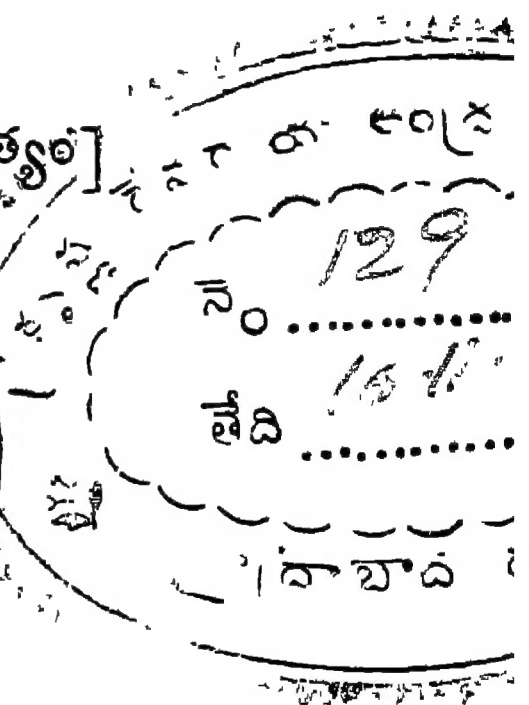
పబ్లిషర్లు : ఆర్థోబక్స్ ఆంధ్రా
నరస్యతీ పవర్ ప్రెస్
రాజమహేంద్రవరము

నిజం

భ మి డి పా టి కా మే శ్వ ర రా వు

విషయములు

- [1. పాతబియ్యే కొత్తబియ్యే
2. బోధనాపద్ధతులు
3. అద్దకొంపలు
4. కాఫీదేవాలయం
5. నామిదేవత్రోయ
6. ధుమాలమ్మ ఓఘాయిత్యం]

వ బ్లి ష ద్దు : అ ద్దే ప బ్లి అండ్ కొ
స ర స్వ తీ ప వ ర్ ప్రె సె
రాజమహేంద్రవరము

. అన్ని స్వామ్యాల
గ్రంథ కర్తవి

మొదటి ముద్రణం 1930

రెండవ ముద్రణం 1942

మూడవ ముద్రణం 1947

Saraswathi Power Press, Rajahmundry.
Printed and Published by
A. Lakshmana Swamy Naidu
For Addepally & Co, Educational Publishers
Order No. 4303/1947

పాతబియ్యే! కొత్తబియ్యే!

[19-1-1924 వ తేదీన, రాజమండ్రి ఆర్ట్స్ కాలేజీ
పాతవిద్యార్థి సంఘము తరుపున జరిగిన వార్షికోత్సవం
సందర్భంలో, చదివినది.]

సభాధ్యక్షా, సోదరులారా, మిత్రులారా, గుర్తువూరూ,
నమస్కారము. ఇతరులారా, నమస్కారము. పెందరాళే మొద
లెడతాను. మరిలేకపోతే, తరులారా, గిరులారా అనవలసి
వస్తుంది. (అంటే, ఆవేశ, సమావేశం చెట్లకేంద్ర జరిగింది, ఇది
చదవడం వంతు చివరికి వచ్చింది, సభాసదులు అప్పటికి
వల్పుబడిపోయారు.)

ఈ విద్యార్థిసంఘం పేరట జరుపుతూన్న కళాశాల వార్షిక
కోత్సవ సమయాన్ని రెండు మూడు సంగతులు నేను ఎల్లానూ
చెప్పదల్చుకున్నాను గనుక, అవి మీరు శ్రద్ధగా వినరేమో
అనేమాట నేను నమ్మను. ఇప్పుడు ముచ్చటించేది బియ్యేలని
గురించి—అనగా, పాతవారు; పాతకాపు లని కూడా
వాడచ్చును. కొత్తవారు: కోపం రాకుండా వుంటే, కొత్తగిత్తు
లనచ్చు. ఈ చెప్పే మాటల కన్నీటికి మూలం చూపించమంటే
వీలులేదు స్నేహితి, ముందేచెబితే నయం. ఏదో, “విబుధ జనుల
వలన విన్నంత కన్నంత”, వ్రాయడంఅయింది. మన హృద
యాలన్నిటినీ ఒక్కచోటికి జేర్చి, సర్వసంక్రామకమైన ఆనం
దంలో కాస్పివైనా సరే పడేస్తాయేమో చూడడానికి తప్ప

•మరెందుకూ కాదు ఈ మాటలు.

నడేనండి, కథలోకి వత్తాం. బియ్యేలని పాతా కొత్తా అని రెండు భాగాలకింద చేశారు, పోనీ చేద్దాం. కొందరు, ఆనకట్టు పూర్వం వారంతా పాతవారనీ, ఆ తరువాతవాళ్లు కొత్తబియ్యేలనీ అన్నారు. మరికొందరు ఏమన్నారా-దంతాలూడిన వాళ్ళంతా పాతవాళ్ళననీ, (దంతాలు ఎంచేతంటారా, పళ్ళుడ్డం సాధారణంగనక లెక్కల్లో కట్టుగోడానికి వీల్లేదు. లెండి మరి) ఊడని వాళ్ళు కొత్తవాళ్ళననీ. ఇంకా కొందరు ఏమన్నారా, తెలుగుతో ప్యాసయినవాళ్ళంతా పాతవాళ్ళననీ శడంవాళ్ళు కొత్తవాళ్ళననీ. ఈమధ్య మరికొందరు అల్లా కాదు—రిటరిక్ ఊడగా ప్యాసయినవాళ్ళు పాతవాళ్ళనీ, తక్కినవాళ్ళు కొత్తవాళ్ళనీ అన్నారు. కొందరన్నారు: మనమల్నెత్తినవాళ్ళంతా పాతవాడూ, అని. దీన్ని కొందరు ఆక్షేపించి పారేశారు. మనమల్నెత్తి బియ్యే ప్యాసయ్యారో బియ్యే ప్యాసయి మనమల్నెత్తారో ఎల్లా గేమిటి తేలడం? అని. కొంతకొంతమంది సశృతుగా పాతవారితో బయలు జేరి కొత్తవారితో ప్యాసయ్యారు, భోజనానికి నాన్నతో కూచుని అమ్మతో లేచినట్టు. వీర్ని ఎందులో వెయ్యారో ఆలోచించవలసిన విషయమే! పోనీలెండి, “పాతకొత్తలేమిటికి మివస్తులకు”; వారూ సోదరులే గనక, అసంగతి వారే అడుగుదాం “పాతేయముడివా, కొత్తేయముడివా” అని.

విభజనా అంటే త్రాహిత్రాహి అవుతోంది కాని, ఈ

రెండుపక్షాలకీ తేడా చాలా ఉంది స్పష్టం. భాటంగా ఉంది.

పాతవారు డిటెయిల్డ్ బియ్యేలు. కొత్తవారు నాన్ డిటెయిల్డ్ బియ్యేలు. టెయిల్ మాత్రం ఇద్దరికీ ఉంది. పాతవారు ప్యాసై నప్పుడు బియ్యే అంటే ఇంకా కొత్తగా ఊరుకునేది. సిపాయి మ్యూటిసీ సంవత్సరం కాకినాడలో ఒకామస బియ్యేప్యాసవగా ఆయన్ని ప్రతీవాడూ బియ్యేగారూ అంటూ హెచ్చరించడమే కాదు, • మేనాలో కూచోబెట్టి ఊరేగించారట. ఈకాలంలో, బియ్యేలు ఊరేగించే వాళ్లు లేక ఉద్యోగాలకోసం తమరే ఊరేగుతున్నారు. వెనుకటి బియ్యేలకి సంసార గోష్ఠి ఉండేది. ఇప్పుడు, బియ్యేలు మామగారు హెచ్చు తగ్గుగా మాట్లాడితే పెళ్ళాన్ని వదిలి పెట్టేస్తారు; పెళ్ళానికి చదువు తక్కువని తమరు బియ్యే ప్యాసవడంతోనే వదిలిపెడుతున్నారు, అసలు. పాతబియ్యేలు కట్నాలు పుచ్చుకునే పెళ్ళిళ్లు చేసుకున్నారు. కొత్తబియ్యేలు కూడా కొంతవరకు పుచ్చుకున్నారు కాని వ్యాపారం అప్పుడే ఎదురుతిరిగిపోతోంది. ఏమంటే, ఇప్పుడు పెళ్ళిబేరాల్లో వరుడి తాలూకు నేలా, తోటా, రొక్కనగదూ, జవాహీర్, ఇవన్నీ కళ్ళతో చూచి మరీ తాంబూలా లిస్తున్నారు. అప్పట్లో కుర్రాడే సమస్తమున్నూ. వెనకటి వాళ్ళు వేషభాషలకి కాస్త • జంకేవారు. పాతబియ్యేలు జట్టు పంచపాళీలాగ చేయించడమే గొప్ప. తమ పిలక ఛేదించడం తమ తల్లిదండ్రులకి శిరచ్ఛేదం అనుకునేవారుట. ఇంటిదగ్గర, వాళ్లు, తెలుగే మాట్లాడేవారుట.

కాని, కొత్తబియ్యే బోడిగుండు అయితీరాలి. కాకపోతే వాడికి
సివిలిజేషన్ లేదని అయినవాళ్ళు ఏడిపిస్తారు! ఆమధ్య బియ్యేలు,
మీసాలు సమూలంగా లాగించేసేవారు, కాని కొందరు కొత్త
బియ్యేలు, అదేదో స్కాచ్ సాంప్రదాయం, ముక్కకింద
ఒక్కొక్కపెడ లెక్క నాలుగేసి పరకలు చొప్పున మాత్రం
అట్టే పెడుతున్నారు. ఈ సభలోనే ఉన్నారేమో, ఒక వేళ
అట్టివాడు. - వారికి ఏమీ ఫర్వాలేదు, ఎగ్జెంప్షన్ ఇచ్చేదాం.
కొత్త బియ్యేలలో శతీకర లేనివారూ, సిగరెట్టు పెదవు
లతో కాల్యనివాసా అరుదు. వీలయితే, ఒక “చేలా” ని
కూడా ఈడుచుకుపోతూ, వాడితోటి, తమకి ఎంతమంది
సమస్యారాలు పెడుతున్నారో, తమర్ని “ఏమండీ” అని
ఎంతమంది అంటున్నారో చెబుతూంటారు. కొత్తవాళ్ళకి
రిఫరెన్సులు ఎక్కువ. పాతబియ్యేలు విస్తారంగా వట్టిభట్టి
పద్దులుట. హిస్టరీ, జాగ్రఫీ, ఇంగ్లీషు దేఖలూ గళగ్రాహిగా
వచ్చేటట్టు వాళ్ళు కవిత్వాలుకూడా చేసుకుని వల్లవేసి అట్టే
పెట్టుకునే వారట; తమకు తెలిసే ఉండ వచ్చా!

సనత్ర హేస్టింగ్స్ సలహాచ వాలీస్

సనత్రి జాఫోర్ సప్ట నింగ్స్,

అసూప బార్లో అసూస మింటో

అయేత్రి మోయరా అద్విత్రి అమ్మ రెస్ట్.

(ఏ-అంటే ఒకటి, డ్వి-అంటే రెండూ చొప్పున తొమ్మిది
దాకా చూసుకుని, సూ-అంటే నున్నా అనుకుని, అన్నింటికీ

ముందు ఒకటి చేరుస్తూంటే ఈప్రభువుల పరిపాలన నంవత్తు. రాలు చక్కావస్తాయి.)

ఇటీవల ఒకాయన ఇంగ్లీషుశాతం తెలుగువద్యంగా మార్చి జ్ఞాపకం ఉంచుకున్నాడట :

ఉ॥ రామ ది కింగ్సు సన్న వితు లక్ష్మణ యండ్వీతు నీత వెంటు త్రూ ఫేమసు దండకాను బిగుఫీల్డు.....

అవునా, తెలుగు సంస్కృతాలో విశేషప్రజ్ఞ ఉండడంవల్ల హాళ్యు అల్లా ఎక్కువ చేసుకునే వారు ధారణ. కొత్తబియ్యేలకి సంస్కృతప్రాశస్త్యాలు గ్రీకెండ్ లాటిక, తెలుగులో గుణింతాలే చాలామందికి రావు. ఊ, రావం పై వారు వద్దయ్యా పోశో పొమ్మన్నారు. ఇక, సంస్కృతం మాట్లాడ్డం అనేది బూతులకి గౌరవనీయ ప్రయోగంగా అంటూంటారు “సంస్కృతం వద్దు, తిన్నగా మాట్లాడు,” అని. ఇంటిదగ్గిలకూడా ఇంగ్లీషు. కాదు, అన్నట్టు, ఇంటిదగ్గిరే ఇంగ్లీషు. అన్నం వడ్డిస్తూంటేకూడా కొందరు ఇనఫ్ దట్ వుల్ డూ, దట్ వుల్ డూ! అంటూంటారు. ఏమన్నా అంటే, తమరికీ ఇంగ్లీషులోకి మల్లే తెలుగులో నెళ్ళదంటారు, జిహ్వ కలంకూడాను. కాని, దీనికితగ్గట్టు ఒక్కొక్కకొత్తబియ్యే అనర్గళంగా తెలుగులో కవిత్వం చెబుతూంటాడు. కొంతకొంత ఇంగ్లీషు వచ్చిన తెలుగువాడికి కొరుకు బడుతుంది. ఆ తక్కింది ఏం వచ్చినా సరే తెలియదు. తెలిస్తే మజాలేదు; అందుకనే అచ్చేసి పారెయ్యాలని కొందరు. సరి, పాతవారు సంపాదనలలో గట్టివారు. కొత్తబియ్యేలు

ఖర్చు పెట్టడానికి మార్గాలు నేర్చుకుని సిద్ధంగా ఉండే ఘనులు! పాతబియ్యాలకి అంతా శబ్దప్రమాణమే. చదివిందీ, చెప్పిందీ, నమ్మేశేవారు. చాలా ప్రయోగాలు బ్లాక్ బోర్డుమీద చూసేవారు. కొత్తవారికి అంతా అనుమానంకాదు, అంతా ప్రత్యక్షమే. పాతబియ్యాలు తమరు మూఢులనీ, చెప్పేవారు గొప్పవారనీ నమ్మకంతో చదివినవాళ్ళు. కొత్తబియ్యాలు తమంతవారు లేరనీ, చెప్పేవాడు మూఢుడనీ దూసుకుపోయి నుడివల్ల ప్యాసై తనమీదికి కొట్టుగొచ్చాడనీ విశ్వాసంతో చదివినవాళ్ళు! ఎక్కడికేనా వెడితే పాతబియ్యాలకి నీట్లు రిజర్వుడు; కొత్తబియ్యాలకి బారాహుకుం. కొత్తబియ్యాలు న్వనాపితులు—సెల్ఫ్; పాతవారు పరతంత్రులు! పాతబియ్యే మితవాది; కొత్తబియ్యే అతివాది లేకపోతే స్వాతంత్ర్యవాది. పాతబియ్యేది మెరకపంట (అనగా, పోపుల పెట్టి) అతడు బాక్ ఆఫ్ ఆల్ ట్రేడ్స్. కొత్తబియ్యేది లంక పంట (అనగానున్నా ఒకటే పట్టుకుని చదివెయ్యడం) పాతబియ్యాలు చాలామట్టుకు కలిసి వెళ్ళి చిట్టచివరికి చీలిపోయేవారు. కొత్తవారు మొదట చీలిపోయి బయలు దేరుతున్నారు. పాతబియ్యాలు, తద్దినాలు తిథులు చూసుకుని పెట్టేవారట. కొత్తబియ్యే వీలయితే తద్దినం పెట్టనేపెట్టడు. మరీ వీలు లేకవస్తే, సరియై క్రీస్తుశకం చూసుకుని పెడతాడు. (లేకపోతే పెద్దస్కేలు మీద వేసంగి సెలవల్లో పెడతాడు.) వెనకటివాళ్ళు తర్జనాలు నీళ్ళతో వాదిలేవారు. కొత్తబియ్యాలు, ఉదయం కాఫీ సాయంత్రం టీ,

జాహ్నవిస్వాహా అంటారు. పాతబియ్యేలకి గణ్యత సమాసంగా ఉండేది. కొత్తబియ్యేలకి గణ్యత, చదివిన శాస్త్రాన్ని బట్టి వస్తోంది. డబుల్ డికాంపోజిషన్ లాంటి ద్వివిధుటన మార్పులు చేయ గల సైన్సు బియ్యే సమర్థుడు. ప్రతీవాళ్ళకీ వాంటెడ్! పారమార్థిక చింతలో పరిశ్రమ చేసే ఫిలాసఫీ బియ్యే వట్టి వోబయ్య, ఎవ్వరికీ అక్కర్లేదు (ఒకాయన. చెప్పిపట్టు డోన్ట్ వాంటెడ్!) అందుకనే, “వీడు ఇంతాచేసి కేవలం ఫిలాసఫీ

గ్రాడ్యు యేట్లా ఉన్నాడేమిరా? అనేమాట నిల్చిపోయింది. పాతబియ్యేలు ఫౌంటెన్ పెన్లు ఎరగరట. కొత్తవారు అవీ ఎరుగుదురు, “దస్తూరీ స్వశాస్త్రం” కూడా ఎరుగుదురు. పాత వారు దెబ్బలాటవస్తే ఓ కొమ్ముకాసి కావలిస్తే ఓ తడాఖా తీసే వారుట. కొత్త బియ్యేలు, చిలిపిజట్టీలూ వెకిలిఅల్లరీలూ అగుతారు కాని చేయి చేసుకోరు. కొత్తబియ్యేలు వినయవిధేయతల తో చదువుకుని ప్యాసై పదవడి అధికారులైనవాళ్ళు. కొత్తబియ్యేలు, వామరత్వంగల పండితులమీద అధికారం ముందే చలాయిస్తూ చదివిప్యాసయిం తరవాత తమరు ఎక్కడా చలామణీ కాకపోవడం అనుభవించి అప్పుడు వినయ విధేయతలు తెచ్చిపెట్టుకుంటున్నారు. కొత్తవారు చందాలు పైలాపచ్చీస్గా వేస్తారు, పాతవారు నణు గుతూ ఇస్తారు. కొత్తవారికి, “నాకు తెలుగులో మొదణ్ణించీ టేస్ట్ లేదండీ” అనిచెప్పుకోడం ఫాషన్. పాత బియ్యేలు సాలుకి రెండు పరిక్షలు ఎరగరు. కొత్తవాళ్ళు సాలుకి

రెండు పరిక్షలు చూస్తున్నారు. ముందువాళ్ళు మూడు కోర్తారేమో అనుమానం. వెనకటి వాళ్ళకి పరిక్షప్రశ్నలు చెప్పి నేవారుట, పంతుళ్ళు. ఈ బియ్యేలు డబ్బెట్టి కొనుక్కోవలసి వస్తోంది. కాబట్టి, వెనక, ప్రశ్నలు కొందరికే ముట్టేవి ఇప్పుడు అందరికీ ముట్టచ్చు. వెనకటిబియ్యేలు రాత్రి చదవకుండా తెల్లవారుఝామున చదివి ప్యాసయారు. కొత్తవారు రాత్రేల్లాచదివి ఫేలవుతారు. వెనకటివాళ్ళది చల్లనిచదువు, తరవాణ్ణి బ్రాండ్. కొత్తబియ్యేలది ఖాలు చదువు, లిప్టబ్రాండ్. కారాకిల్లి బ్రాండ్, లేకపోతే సిజర్సుమార్కు! పాతబియ్యేలకి ధారణబలం ఎక్కువ, కొత్తవాళ్ళకి ప్రతిబంధకబలం ఎక్కువ! పాతబియ్యేలు మూలం చదివి హానిహానిగా విమర్శ చేసే నేర్పు మొదట్లోంచి సంపాదిస్తున్నారు! అందుకని వీరిలోకొందరు—కొంద రేమిటి మళ్ళా వెల్తిమాట—అందరూ కూడా ఒరిజినలే, కాదు ఎబోరిజినలే. పాతబియ్యేలు ఖాళీగా ఉండడం ఎరగరు. కొత్తబియ్యేలకి అంతా ఖాళీయే. చదువుకున్న వాళ్ళల్లో నిరుద్యోగస్థితి గురించి ఆలోచించవలసిన బాధ్యత పాతబియ్యేలది, వారుకొంచెం గట్టున ఉన్నారుగనక.

ఇల్లాంటిచిహ్నాలు పీరివారల్లో ఉన్నా అంతాఒకటే కోవాగనక అందరూ కలుసుకోడానికీ, కాలం కలిసి గడపడానికీ, ఏర్పాట్లు చెయ్యవలసింది. ఇప్పుడీ ఊళ్ళో తప్ప ఈనమా వేశం సంగతి తిక్కినవారికి తెలియనే తెలియదు. ముందు శరీరం గనక ఒక్కభోజనమైనా ఏర్పాటు చేయవలసింది. (ఆ తర

వాత ఇడిచేశారు.)

పాతబియ్యేలు కొత్తవారి నమస్య మనస్సులో పెట్టుకుని
వారికి ముక్తిమార్గం చూపించాలి. కొత్తవాళ్ళు, అర్య
ధర్మాల్నా, హిందూమతం, తెలుగుభాషా లాంటివాటికి,
ఈ పాటికి, కొంచెం దుమ్ముదులిపి, మనం ఎవరమో ఆమాట
కూడా కాస్త, వెనక్కి తిరిగి చూసుకోవలసిన తరుణం వచ్చిందేమో, మరి! నమస్కారం.

“బోధనా పద్ధతులు”

[19-3-1927 వ తేదీని రాజమండ్రి బోధనకాలేజీలో ఉపాధ్యాయులు సంఘ వార్షికోత్సవ సందర్భంగా చదివిన వ్యాసం.]

“బోధించడం” అంటే ఒక తెలిసినవాడు ఒక తెలియని వాణ్ణి దగ్గర కూర్చోబెట్టుకుని, ఒకకొత్తవిషయం వట్టుగొచ్చి అది అథటివంతు ఒలిచినట్టుచెప్పి, “చెప్పాను, నావని అయింద” అని ఊరుకోవడం కాదు; వాడిచేత “హం” అనిపించి “అదా! తెలిసిందండి” అనిపించడం. అనగా బోధనలో ఉపాధ్యాయుడూ, విషయం, విభ్యార్థి ముగ్గురుండాలి; కాని ఈ ముగ్గురూ కాక మరొక పదార్థం ఉంటేనేగాని బోధనక్రియ నెరవేరదని జ్ఞానుల ఊహ. అదేమిటంటే, విద్యార్థి అయిన వాడికి చెప్పేవాడి యందుండవలసిన ఒక భావం. విభ్యార్థికి మేష్టరంటే “హడల్” ఉన్నానరే—యముద్రావీడు, తప్పట్టుకుని చంపేస్తాడ్రా—అని. “భయం” ఉన్నానరే—యము కింకరుడురా వీడు, అదేతన్నడం తన్ని భాదిస్తాడేమో—అని. “భక్తి” ఉన్నానరే—సృష్టించిన దేవుడ్రా, నేను మొక్కాలో—అని. “విశ్వాసం” ఉన్నానరే—మజమానుడురా, నేను సేవించాలో—అని. “నమ్మకం” ఉన్నానరే—జ్ఞానిరా, నేను ఆశ్రయించాలో—అని. “శౌరవం” ఉన్నానరే—అనుభవశాలిరా నేను వినాలో—అని. పోనీ “స్నేహం” ఉన్నానరే—సహవాసిరా, నేను తిరస్కరించనా—అని. ఆఖరికి “సిగ్గుబిడియాలు”

- ఉన్నానరే—అవతల మేష్టరికి రాకపోవడం అనుమానం అయినా, నాకు రాకపోవడం రూఢిగదా—అని. అలాంటి భావం ఉన్నన్ననాళ్ళు మేష్టరులో ఉండేది చదువు; మేష్టరు యందు గురుత్వం ఉండేది. ఆతరవాతనించి కుర్రాడిలో నేగురుత్వం ప్రవేశించింది. అనగా, అప్పటిదాకా విద్యార్థి విద్య అర్థించే వాడు, అక్కణ్ణించి ఆ అర్థించడం మానుకున్నాడు. మఱానుకుని
- “విద్యకోసం మరి నేను బయలుదేర్చు. అంత అవసరంగా ఉంటే విద్యనే నాడగ్గికి రమ్మనండి. నాకేంపట్టింది ? కావలిస్తే ఏమన్నా మధ్యవర్తులకి నాలుగురాళ్ళు గిరవ పెడతాను” అని బిగిసి కూర్చున్నాడు. అయితేంగాక, అతడు అర్థించక పోయినానరే “మేంమాత్రం మాకొచ్చింది బోధించకమానం” అని అనేక కారణాలవల్ల ఉపాధ్యాయులు విద్యార్థిని పట్టుకున్నారు; ఆలోచించారు. “ఆ ఏమిరా ఇదీ. కుర్రాడు ఇల్లా వినిపించుకోకుండా వచ్చాడు; వీడికి కల్మషం లేదే! వీడు దేవుడు. వీడి మనస్సు కనిపెట్టాలి. ఇన్నాళ్ళ నించీ ద్రోహంచేసి వీణ్ణి కేవలం కుర్రాడి కింద కట్టి చదువు తెగచెప్పి నెగ్గుకుపోతున్నారు కొందరు. అల్లాంటి అన్యాయం జరగకుండా కట్టుదిట్టం చెయ్యాలి” అని స్థిరపరిచారు. “కుర్రాడికి తెలియక పోవడానికి కారణం కుర్రాడు కాదు, మేష్టరుగారి తెలివితక్కువ” అన్నారు. అంతటితో మరి మెదడు వెనక్కిపట్టి మెథడ్ తియ్యమన్నారు.

ఆపశంగా బోధనాపద్ధతులు వెలిశాయి. ఉపాధ్యాయుడు తనకి ఊహా మహా వచ్చును గదా అని విశేషాలు గబగబా అదే వాగుడుకింద ఊరికే చెప్పి పారెయ్యకూడ దన్నారు. సంగతులకి కొత్తంటూ ఏముంది? ప్రతి సంగతీకూడానున్నా కుర్రాడి బుర్రకాయలోనే ఇదివరకే ఏ మూలో దాగుడు ముచ్చీలు ఆడుతూ ఉంటుంది. అది ఎక్కడుంటుందో వెతికి బయటికి లాగడం పూచీ మేష్టరిది అన్నారు—ఇదే ఎలిసిటింగ్ మెథడ్ అంటారు. కొందరు “కుర్రాడికి ఏదో కాస్త లంచం యిచ్చి బెల్లించాలి; లేకపోతే చదవడు” అన్నాడు. కొందరు వాడు ఏం కావాలంటే అది చెప్పమన్నారు. వాడేమీ వద్దంటే ఊరుకోవడమే విద్య అన్నారు. వాడు ఎప్పుడు, ఏది, ఎంత వరకు కోరితే అప్పుడే, అదే, అంతవరకే కానీ మన్నారు. వాడి బుర్రగుంజుని అంటిపెట్టుకుని కొన్ని గొప్ప లక్షణాలు ఉంటాయి; వాటికి ఓ పట్టకారు పట్టించి ఇవశిలికి పెల్లగించడమే “ఎడ్యుకేషను” అంటే అని, ప్రతి మనిషీ లెక్క రివ్వగలడు. ఇల్లాగ్గా ఒక్కొక్క కొత్తఊహతో, వెనకటి పద్ధతుల్లో లోట్లు తమను పూడిచాం అని ఎవరిమట్టుకు వారు చెబుతూ, ఒక్కొక్కటి చొప్పున, అనేకమైన సవీరబోధనా పద్ధతులు బయట దేరదీశారు! దాంతోటి ఏం జరిగిందీ? జీవం ఉన్న మావ్టర్ని వదిలేసి లేచిపోయిన గురుత్వం జీవం ఉన్న కుర్రాణ్ణి ఆశ్రయించ లేదు. కుర్రాడు మైసరుగదా అని గావున్న—ఆ గురుత్వం ఇప్పుడు జీవంలేని మెథడ్ ని నమ్ముకుని ఉంది. ఆ మెథడ్ - మహా

దేవతనే అందరూ కొలుస్తున్నారు.

ఎల్లానో అల్లాఅంతా మెథడ్ స్మరణే. మతాల్లో ఉండే కక్షలు, వృత్తుల్లో ఉండే అభిమానం, భాషల్లో ఉండే అసహ్యలు మెథడ్లో ఉన్నాయి. ఏమనిషి మంచివాడో నిర్ణయించచ్చు; చివరికి ఏగడియారం రైట్ తేల్చుచ్చుగాని ఏమెథడ్ మంచిదో చెప్పలేం. ఈ మెథడ్ మంచిదా ఆ మెథడ్ మంచిదా అనే చర్చ అసలు కూడదు. వెనక ఓ కవి వైదీకా, సియ్యోగా అని మీమాంస వచ్చింది. సరి, ఓ వైదీకిగారు కవి వైదీకే అని వాదించి పదిపదిహేను దృష్టాంతాలు చూపించాడు. తక్షణం, ఒక సియ్యోగిగారు బయలుదేరి కవి సియ్యోగే అని ఇరవై చోట్ల ఋజువులున్నాయి గ్రంథవిస్తర భీతిచే ఆగుతున్నానన్నాడు. ఆంధ్రసాహిత్య విమర్శలో గొప్ప వాదన విషయాలు ఏవంటే ఇదీ, కాలనిర్ణయమూనూ. చివరికి ఓ ఆసామీ చక్కావచ్చి, ఆ కవి సియ్యోగీకాడు వైదీకీకాడు, అసలు బ్రాహ్మణే కాదు వల్లకాడు, అబ్రహ్మణ్యుడని చెప్పి పూర్తిగా సిద్ధాంతం చేశాడు. అందుకని మంచి మెథడ్ మాట అటుంచి ఎవరేనా వచ్చి ఇవి మెథడ్లే కావంటే! చాలాలి. కాని, కొందరు మెథడ్లు అంటే తమరికి ఇష్టం లేదంటూ మెథడ్లు ఉపయోగిస్తారు; ఏమీ బాగుండ లేదు, కాస్త వంకాయకూర ఇల్లా వడ్డించండి అన్నట్టు. మరికొందరు, మెథడ్ని ద్వేషించినా అది నిరర్థకం అని శాసన చెయ్యడానికిట ఉపయోగిస్తూన్నది; చుట్ట కాల్చడం ఎందుకయ్యా అంటే

పొగాకంటే నాకు ద్వేషం కనపడ్డ చోటల్లా దాని మొహం తగలేస్తున్నాను అన్నట్టు. చాలామంది మెథడ్ ఆవలంబించి ఫలితం శూన్యం అయితే మెథడ్ తప్పుంటారు; తెన్నిసుకో పాయింటు పాడుచేసి బాట్ కేసి చూచి మొహం చిట్లించినట్టు. చేసేటట్టు చేస్తే ప్రతి మెథడూ మంచిదే అని కొందరు. తమరి మెథడే మెథడని కొందరు.

పూర్వం బోధనకి పద్ధతులంటూ వినం. ఆచరణలో కొన్ని రీతులున్నా, అవి పేరు మోసిన పేర్లతో లేవు. కాబట్టి మనమే వాటికి కొన్ని పేర్లెట్టాలి. మొదట “దెబ్బ దేవేంద్రలోకం” మెథడ్, అనగా “తెలిసిందా, తెలిసిందా లేదా; తెలిసిందను, అను” అని తెలిసేవరకు కొట్టడం. తరువాత, “పొడుంపట్టు” మెథడ్. అనగా బొటనవేలూ చూపుడు వేలూ కలిపి పట్టు గుని—“ఆయొక్క శ్రీరామచంద్రులవారు ఏమన్నారా?” అంటూ సభక్తికంగా చెప్పడం. ఆపైని “వాయిసం” మెథడ్: మేష్టరు “గివ్” చేస్తూంటే విద్యార్థి “టేక్” చేస్తూండడం, “ఇస్టినమ్మావాయిసం” అంటే, “పుచ్చుగుంటినమ్మా వాయిసం” అన్నట్టు. ఒకవేళ విద్యార్థికి ఇష్టంలేకపోయినా “గివ్” చేస్తే, కూరడం లక్షణం ఉంది కనక “కాయావకాయ్” అనేష్యుంటి “గన్ పొడర్” మెథడ్ అవుతుంది. అక్కణ్ణించి “ఫెయిర్” మెథడ్ ఉండేది—అనగా సంతకింద పాఠం చెప్పడం. ఆ తరువాత, “వడ్డిమంగలి” మెథడ్, అంటే శిష్యుడు కాళ్ళు విసుగుతూంటే గురువు పాఠం చెప్పడం.

వీటిల్లో “డోఁ మెథడ్” అని ఒకటొంది. ఓ తాసిల్దారు . గారు తమరి అబ్బాయిని “నాలుగుమూల్యేంత ? ” అని అడిగితే అతడు కాయితం ఉంటేనే గాని తేలదని అది పుచ్చుకుని దాసమీద “2” అని వేశాట్ట. తాసిల్దారు గారికి కోపం వచ్చి తనరీటో ప్రైవేటు ట్యూషన్ మనిషికి కబురంపించి, “ఏమిటయ్యా నీకప్పు ? నాలుగు మూల్యైనా రాదే మావాడికి !” అన్నాట్ట. అంటే మేష్టరు “ఇతివరకు పదిసార్లు చెప్పానండి, రెండు మూడుసార్లుగాదు, (అని కుర్రాడి కేసి చూసి కళ్ళు బిగించి) పది; కాని దానికి మెథడ్ ఉందిలండి మీరెరగరు. చూడండి నే తీస్తాను సమాధానం. నాలుగు మూల్యేంతోయ్ !”

అ—పది ! (అని మూలుగుతాడు).

మే—డోఁ.

అ—పదికొండు !

మే—(మరీఘట్టిగా) డో,

అ—పన్నెండు !

మే—(ఓహూదీర్ఘంగా తావీగా) డో...

తా—మరి, మీరె తే ఇప్పుడు ఇల్లా చెప్పించారుగాని, ఇందాకా వాడేసిన “రెండు” తప్పుకాదూ ?

మే—కాదండి. ఈ ప్రశ్నకి రెండాస్పర్శన్నాయి. మీఅబ్బాయి “2” ఎందు కేశాడో తెలిసిందా? నాలుగు మూళ్ళు రెండు గజాలు గదా అని. కాదు టోయ్ ?

అ—మరేనండి ?

మే—డోఁ.

ఇదికూడా ఒకజాతి “ఎలిసిటింగ్ మెథడ్.” ఇంకా “ఫింగర్ అండ్ సేక్రెడ్ ట్రెడ్ మెథడ్” (వేళ్ళతో దండ్యం మెలెయ్యడం — షరా:— దండ్యం ఉంటే మాటే), “నాల్ చ్చేర్ మెథడ్” (అనగా గోడకుర్చీ మెథడ్) లాంటివి ఉన్నాయి కాని మనం ఇక ఇటీవలి పద్ధతులలో పడదాం.

మొదట సాక్రటిక్ మెథడ్; అనగా దూడూ బసవన్నా మెథడ్. మేష్టరు “కావట్రా” అంటే విద్యార్థి “అవునండి, బిట్టు, అంతేనండి” అంటాడు. అప్పుడే వెంటనే మేష్టరు “అవునా?” అంటే “కాదండి, బిట్టు” అంటాడు. కుర్రాడు “యెస్” “నో” లే వ్రయోగించేది. వెనకటికి “యెస్, నో ఆల్ రైట్” వచ్చిన ఒకాయన దొరగారితో మాట్లాడానికి వెడితే దొరగారు మొదట ప్రశ్న “మీ వూరికి మెడ్రాస్ ఎంత” అని వేశాట్ట. వేస్తే ఆయన “నో” వ్రయోగించాట్ట. దొరకే తెలిసి, “నీకు జాతిభాష రాదుగావున్ను” అన్నాట్ట, మనవాడు “యెస్” అన్నాట్ట. అక్కడితో దొరకి నిసుగెత్తి “నీవు పూల్ లా ఉన్నావే” అన్నాట్ట. “ఆల్ రైట్” విసిరి మనవాడు చక్కా పోయాట్ట. అల్లాంటిదే కొశ్చెన్ మెథడ్. వీటిల్లో మాస్టరుకి బాగా వస్తుంది పాఠం. తరువాత కొన్నాళ్ళకి ఒక డైరెక్టరు అనే దొర ఒక మెథడ్ కనిపెట్టాడు. అదే డైరెక్టు మెథడ్. తెలియని భాష నేర్చుకోవాలంటే తెలియకుండా మాట్లాడు తూంటే కాని బాగా తెలియదన్నారు వీరు. ఈయనికి ఏజెంటు ఫానెటిక్స్ అనేదొర. ఈదొర ఊరుకోపేరు, ఒక్కొక్క

మరిన్ని దగ్గర ఓవేషం నేసేనరికి ఈన అనలు నామయాపాలు
 పోయాయి. విన్నప్పుడు ఈన బాగానే ఉంటామ గాని,
 చూపుటకీ మా అనమ్మం. ఎవరిప్పు వారిని ఈమన్న పిలవడం
 లో. ఒక యజమాని మేష్టర్ని ఇల్లా ఆశ్రయించాట్ట - “మా
 కుర్రాడిమీద ఆ ల్యూనటిక్కు దొరగారికి కోవంట. తమరు
 చెప్పి కొంచెం కూడతీద్దరా?” అని. అక్కణ్ణించి “రియలిస్టు”
 అనే మరొక దొర—దొరేమిటంటే, ఇంగ్లీషు డోరుచేరు,
 దేశంపేరు, పర్వతంపేరు, జంతువు, పక్షి, మరిన్ని ఇవన్నీ
 దొరగాన్లేచునీ—ఒక మెథడ్ స్థాపించాడు. ఇదికొంత ప్రబలింది!
 ఓమేష్టరు పిల్లిచూడ రియలిస్టిక్ మెథడ్ ప్రకారం “ఐడియల్”
 గా పాఠం చెబుదామని, ఒక పిల్లిని క్లాసులోకి పట్టిగెళ్ళాడు.
 వెడితే అది బరిమీద పడి కొందర్ని రక్కి, కడంవాళ్ళని
 గుడ్లుపీకి చేతిలో పెట్టడానికి సిద్ధమైంది. పదపడి ఒకాయన
 “కాంట్రీట్” మెథడ్ కపిపెట్టాడు. రోడ్డు కాంట్రీట్ ఈయనకి
 సంబంధం తేలేటట్టుగా ముందుముందు శాసనం దొరకచ్చు,
 ఓ పంతులు దీని ప్రకారం పాఠం చెబుతున్నాడు. “ఐ టాక్”
 అన్నాడు. అని, అన్నదల్లా చెయ్యాలిగా, సరి మాట్టాడాడు.
 ఇదివరకుసించీ మాట్టాడుతూండడంవల్ల కొత్తగా అప్పుడేం
 తేళాడో కుర్రాళ్ళకి బోధపడలేదు. “ఐ సింగ్” అన్నాడు,
 అని పాడాడు. “ఐ లాఫ్” అన్నాడు. అని నవ్వాడు. “ఐ క్రై”
 అన్నాడు, అని పాపం, ఏడిచాడు. “ఐ డై” అన్నాడు. అని
 పాఠం ఆగి పోయినదని తరవాత హెడ్ మాస్టరుగారు కోప్పడ

తారని గావును అంతటితో ఊరుకున్నాడు. పోనుపోను ఒకతను “రీజినల్” మెథడ్ చేశాడు. కొండలమీద పాఠం అయితే అంతా కొండెక్కాలి. నోదావరిమీద అయితే అంతా కట్టకట్టుకుని నోదావరితో దిగాలి. గాలిమీద పాఠం అయితే అంతా గాలిలోకి ఎగరాలి. ఇది రమారమి “ఎయిర్” మెథడ్. ఈలోపున “సైన్స్” దొరగారు ఒక మెథడ్ సృష్టించాడు. ఇందులో ఒక్కటే వచ్చింది చిక్కు. ప్రతీవాడూ తన ఆయుర్దాయం నాగ గొట్టించుకుని, తెలివి తేటలు చెక్కించుకుని, రావలసివచ్చింది. ఈస్టిలో ఒక “టీబర్” పక్షం మనిషి, ఒక “టోరీ” పక్షం వాడూ జాయింటు కనుతంచేసి “టీబరేటరీ” మెథడ్ కనిపెట్టారు. బాగా శృషి చెయ్యాలి, డబ్బు విపరీతింగా ఉండాలి, అదెట్టి క్రాకంసా సామగ్రి కొని తయారుచేసి ఉంచితే, ప్రతీవాడూ అందులో పడి కొట్టుకుని కొన్నాళ్ళకి ఏదో కనిపెట్టేక పోడన్నారు. కాని ఇంకొక ఇద్దరు తలెత్తారు: “డిడక్షన్” దొర “ఇండక్షన్” దొర అనే కనులపిల్లలు. ఎవరెవరో పోల్చడం మాకష్టం. లోపల కూర్చుని వచ్చానంటాడు మొదటాయన. వచ్చాను, లోపల చిక్కడ్డాను అంటాడు రెండోతాయన. వీరు చెరోవేపూ నడిచి, చివరికి రాజీపడి, “ప్రొజెక్టివ్” మెథడ్ ఒక్కటి మాత్రం స్థాపించారట. ఇల్లా ఉండగా “హ్యూరీ” అనే మరొక దొరగారు బయలుదేరారు. ఆయన చరిత్రవ్రాసిన “బ్యూరీ” అనే దొరకి మేనమామ అయినట్లు మాస్వకీయవిలేఖరి వ్రాస్తున్నాడు !

ఈయన, తక్కువామిటి— “నేనే కనిపెట్టా, నేనే కనిపెట్టా,” నంటూ ఒక మెథడ్ నెలకొల్పాడు. అదే “హూరిస్టిక్” మెథడ్ అయింది. ఈ పద్ధతిప్రకారం విద్య స్వకపోల కల్పితం. పదపడి “కిండర్ గార్డెన్”, బడులుదేరింది. అనగా మేష్టర్ని “తోటమాలి” పని చెయ్యమన్నారు. మొక్కలతిండి మొక్కలకి తెలుసులెండి, అన్నారు. ఆమెష్టరు ఒకదొరసాని వ్యక్తిత్వం సంపాదించడానికి ప్రతిబాటడికీ స్వేచ్ఛ యింకా కావాలి, చాలను అని విచారించి, ఒక “సారీ” మెథడ్ పెట్టింది. అదే “మోంటిసారీ” మెథడ్. ఇందులో కుర్రాడు ఏమంటే అదేవేరం: వాడు మేష్టర్ని నోరు మూసుకోమంటే మేష్టరు అంతేచెయ్యాలి. లేకపోతే వాడిమనస్సు పాడైచదువు రాదన్నారు. కాని ప్రతీమెథడ్లోకి మల్లేనే అందులోనూ, చెప్పిన వాటిల్లోచాలా షరతులు పాటించక్కర్లేదుట. కాలక్రమాన్ని డాట్టా దొరగారి మెథడ్వచ్చింది : ఇందులో మేష్టరు చెప్పకుండా చెప్పాలి. విద్యార్థికి బాధ్యతా, పట్టుదలా, ఓర్పు ఉండి, చేతనిండా డబ్బూ, బీరువాలనిండా కొత్తపుస్తకాలు ఉంటే ఇహనేమీ అక్కర్లేదు పొమ్మన్నారు. ఒక చోట ఈమెథడ్ నడుపుతూ, ఒకకుర్రవాడికి ఒక కూడికలెళ్ళి ఎస్సెన్ మెంటు ఇచ్చారు. ఆ అబ్బాయి లెఖితప్పాడు. మేష్టరు “రూపాయల్లో తప్పావు, మళ్ళీ చెయ్యి” అని మళ్ళీ అరె ఇచ్చాడు. ఆ అబ్బాయి మళ్ళీ తప్పాడు. మేష్టరు “పైసలుతప్పు. మళ్ళీ చెయ్యి” అన్నాడు. కుర్రాడు “ఎం

తప్పండి” అని అడిగాడు. ఆయన 6 పై సలు తక్కు వొచ్చిందని చెప్పాడు. చెప్పితే “ఆ ఆరుపై సలూ నేను తడికి చాఖలు చేస్తాను ఈ లెక్క మాత్రం నావల్ల కాదండి” అన్నాట్ట ఆ అబ్బాయి, ఇందులో కుర్రాణ్ణి పెద్దలు నమ్మాలి. అతడు నమ్మించి ఎగ్జిక్యూట్ చేస్తారా తడికి పనిలేదని బైటాయించవచ్చు. దాని తరువాత “ప్రోజెక్టు”. దొర బయలుదేరాడు. ఆ చేరుకే సవా లక్ష గ్రాంథం ఉంది. కుర్రాణ్ణి మారుమూలలోంచి నంఘంలోకి, జీవితంలోకి ఈడవమంటారు వీరు. జీవితంలో సమస్య ఓటి కుర్రాడు తలపెట్టుకుని, దాని మూలస్థానమైన అశంగుకెళ్ళిపోయి ఆ సమస్య నిర్మహించెయ్యడానికి కావలసిన శాస్త్ర భాగాలు నేర్చేసుకుని సాంతంగా పనిచెయ్య మంటారు. అనగా ఇది “తత్సంబంధం” మెథడ్, లేక “నాండుపోర్డు అండ్ మర్బన్” మెథడ్. వీరూ గొప్పవాళ్ళని పెట్టి కుర్రాడికి మళ్ళీ చెప్పించ మంటారు డాక్టర్స్-మల్లే కీ! ఇది పెద్ద వాళ్ళకయితే పర్సా లేదు గాని, కుర్రాళ్ళు దారీ తెన్నూ లేకండా మహారణ్యంలో పడిపోతానేమో అని కొందరి బెంగ. ఇందులో స్త్రీవిద్య అంటే గృహకృత్యం నేర్చుకోడమేట. అందుకని ఈదేశపు స్త్రీలకి ప్రస్తుతం ఇది రుచించదు. ఆపైన, “గేరీ” దొరగాడు తమ యథాశక్తి చందా పాశేశారు—అదే గేరీ కంట్రీబ్యూషన్. పిల్లల్ని పదలద్దు. పని-ఆట-చదువు అన్నీ సూక్ష్మ లోకే కానాలి. మంచి పాఠుల్ని తయారుచెయ్యాలి. తల్లితండ్రుల్ని వచ్చిపిల్లలతో కలిసి అప్పుడప్పుడు అసూక్ష్మ లోకే బస చెయ్య

మన్నాడు. కాని మనదేశంలో తండ్రి తమరి అబ్బాయి ఫేలయి. నప్పడుగాని స్కూలు కాంపౌండు తొక్కడు! తల్లి తనపిల్లాడికి బూతులు రావని వాదిస్తుంది గాని, అవి తమవాడు ఎంతవరి శుభ్రంగా వాడతాడో ఎరగదు, వినదు. వీనికి “గేరీ” చెప్పింది నచ్చకపోవచ్చు. తరువాత “ఆటా, పాటా, తమాషా” మెథడ్ అనగా “ప్లే, వే” మెథడ్. అందులో భాగమే “స్కాట్టింగ్” అన్నారు. చాటకాటుకూడా ఆడనుంటారు వీరు. మనదేశంలో అన్నిందాలూ పాడై పోయినవాడుగాని నాటకంలో వేషం కూడ దని అభిప్రాయమాయీరి! అందుకని, ఇదీ మనకి నచ్చకపోవచ్చు!

ఇందాకణ్ణించీ అనుకున్నవి, విశ్వర్థంతో తుల తూగుతూ, చల్లగా ఉండి, స్వంతరాజ్యం ఉండి, మావాళ్ళు విద్యావంతులై ప్రపంచం ఏలాలి అనే దేశాల్లో మెథడ్ల మాటలు! కాని, మన దేశం!— మనదేశంలో విద్యాపోషణ అనేటప్పటికి,— చెయ్యి, కాలు, నాలిక అన్నీ వెనక్కి లాగేస్తాయి (ఒక్కనాడి తప్ప). అల్లా దరిద్రం వెళ్ళబోను ఉంటూండి, వేడిప్రదేశమై ఉండి, విద్యానాథులెవరో తేలకుండా, నానాజాతులూ, నానావర్ణాలూ నానాభేదాలూ గల నానానాహేతులు నలభైయేసి (వైవారి ఒప్పుదలమీద యీభైయేసి) మంది అజ్ఞానులు ఉన్న తరగతులు— ఒకటవ, రెండవ, మూడవ, నాల్గవ సంవత్సరం ఆ తరగతే ఎందుకురా ఇదీ అని ఉసూరున ఈడుస్తూండే పిల్లలుగల తరగతులు—మాయుల పెంట, పరీక్షల గొడవ, ప్యాసుల ఆదుర్దా, గుమస్తాగిరి పరమావధి గల తరగతులు—

చొక్కాలు విప్పితే ఎముకల పోగులుగా ఉండి, ఆత్మికవిద్య లేక, సౌశీల్యం వర్పడడానికి నోచుకోక, గంట కిద్దరు మేష్టర్లు చూసే పిల్లలుగల తరగతులు—స్వభావకి దూరాన్ని పడి అన్యభావ అందుకోడానికి అర్హతలేని పిల్లలు గల తరగతులు—ఉంటూన్న ఈ దేశంలో ఏ మెథడ్ పెట్టి చెబితే బోధన జరుగుతుందో తెలుసుకోవడం చూడలు కాదు. డబ్బుచిమ్మి, తెలివిగల వాణ్ణి పెట్టి, తెలివి గలవాడికి చెప్పమంటే “ఆవర్సం ఎక్కడ కుదురుతుంది? ఉన్నదాల్లోనే ఏదోకా స్త నెత్తమీద చమురెట్టి అయింది అనిపించాలి, ఏంజేస్తా?” అంటారు కొందరు. ఈ దేశం మేష్టరు అందుచేత, అన్నీ కలిపేసి మహాభవ్యం మెథడ్ అవలంబించాలి! నవీనమైన మెథడ్లు ఎరుగుండడం మంచిది. అవి “బియిడి” పరీక్షలో పనికొస్తాయి. ఇంత సైకాలజీ, ఇన్ని మెథడ్లూ ఉంటేనేగాని అర్థం తెలియని ఆస్పర్ష పరీక్షలో రాయడానికి వీలుండదు. అది ఒకటి, రెండోది, మీరు ముందు ముందు ఇన్స్పెక్టరుగా వెడితే ఆ చెప్పేవిషయం మీకు తెలియకపోయినా మెథడ్లే, మేష్టర్స్ విమర్శించి పారెయ్యచ్చు, ప్రతీమెథడ్లోనూ మంచి ఉంటుంది. అది ప్రతీవాడూ వుచ్చుకుని, డబ్బు ఖర్చులేనంతమట్టుకి ఆచరిస్తే సరి మనదేశంలో. ఏమెథడ్లేతే క్రియముక్క కుర్రాడికి తెలియడం ప్రధానం. అల్లాయిలే మొట్టమొదటి కొచ్చాం. ఏముక్కో చాలా పూర్వులు బయలుదేరారో ఆముక్కదగ్గరకే మనం మెథడ్ వీధులంట తిరిగి తిరిగి వస్తున్నాం! సెలవ్.

అద్వైతకొంపలు

ఒకరి తాలూకు కొంప, మరియొకరు, ఆ ఒకరికి అనన్యం వేసిన తక్షణం ఖాళీచేయగల పద్ధతిని, తాత్కాలికంగా, అనలుకి మోసంరాకుండా వాడుకుంటూ, అట్లా కొంప వాడు కుంటూన్నందుకుగాను పరమప్రకారం ఆ ఒకరికి (అనగా కొంపయజమానికి) నెలనెలా రొక్కరూపేనా “ఇంత” అని దాఖలు చెయ్యవలసిన ప్రతిఫలం ఉండే, దాన్నే, “అద్వై” అంటారు. దీన్నే కొందరు (తెలుగువాళ్ళే) “బాడుగ” అంటారు. అననీండి. “అద్వై” అనడంంటే “బాడుగ” పాడుగా లేదు. అట్టిసంవర్భంలో, ఆ కొంపకి “అద్వైకొంప” అనీ, ఇచ్చిన వాడికి “అద్వైయజమాని” లేక “ఇంటి ఆయన” అనీ, పుచ్చు కున్నవాడికి “అద్వైకున్నాయన” లేక “అద్వైకొచ్చినాయన” లేక “కాపరం ఉన్నవారు” అనీ చెప్పుకుంటారు. ఆ స్తియొక్క దాని నిక్రయాలు అద్వైతో పోవచూడగా దానంలో, దాత ప్రతిఫలం కోరడు (కొందరు కీర్తి కోరి తీరతారు), ప్రతిగృహీత ఎల్లకాలమూ వాడుకుంటాడు. నిక్రయంలో, అమ్మేవాడు ప్రతిఫలం తింటాడు, కొనేవాడు ఎల్లకాలమూ అనుభవిస్తాడు (పేచీలు లేకుండా ఉంటే!); కాని అద్వైనిషయంలో, యజమాని ప్రతిఫలం లాగు తూంటాడు, అద్వైకున్నవాడు తాత్కాలికంగా ఉంటూంటాడు. హక్కువారిని, భుక్తంవీరిదీ !

హూణశకంతో బయలుదేరిన ఉద్యోగాలల్లో సర్దుకుంటో

చ్చిన వాణి కారణాంతరాలవల్ల బడిలాయించులు మామూలై
 గ్రామాంతరవాసం తప్పనిసరి అవుతోచ్చినప్పణ్ణించీ “అద్దె
 కొంపలు” అనేటటువంటివి జరిగి ఉంటాయి. ఇట్టివి బస్తీలలో
 వివిగానూ, పల్లెలలో సకృతుగానూ వెలవడం సహజం. ఎదేనా
 ఊరికి ఓ కొత్తకోర్టుగాని, అడిషనల్ కోర్టుగాని, పాతతీర్థం
 గాని, పుష్కరింగోని, మరి ఏదో ఒక ముఖ్యనంద్యగాని వచ్చే
 కాలమే అద్దెకొంపలకి చిత్త. అటువంటప్పుడు, అడిషరదాకా
 ఒకరికి చాలీచాలకుండా ఉంటూన్న ఇల్లు, వారికే తెగ
 యెక్కువైపోయి ఉండుకుంటుంది. అమట్టున, వారు, అడిషన్ దా
 ల్లోనే కొంత అద్దెభాగంకించి కేటాయిస్తారు (తమమేలు కోరే
 వాళ్లు కూక తేసికొనిపోతారు). కాబట్టి, కొన్నికొన్ని పుట్టుకచేత
 అద్దెకొంపలుగా కూర్చునవి; కొన్నికొన్ని పెంపకంచేతనే అద్దె
 కొంపల లీస్టులో చేర్చునవి; కొన్నికొన్ని బలిమిచేత అద్దెకొంప
 లుగా మార్చునవి. అంగ్లవిద్య చేర్చిన వాళ్ళల్లో చాలామందిది
 జన్మస్థానం పట్లెట్టారైనా, ఉద్యోగస్థానం బస్తీయే అవుతూం
 టుంది. వార్ని, ప్రయాణాల్లో, ఎవరేనా, “తమ దేవూగు?” అని
 ప్రశ్నిస్తే, పై రెండింటల్లోనూ ఎందుకో అందుకు ఎక్కువ
 ప్రసిద్ధి కెక్కిన ఊరుంటు దే అదే తమదని చెప్పేసి దాటుగు
 పోతూంటారు. ఏమయితేం? ఒక ఊళ్ళో కొంచెం పాడు. దాన్ని
 నూస్తే వారికి మంట. స్మహాభిమానం అట్లా చచ్చినప్పుడు,
 గ్రామాభిమానం కూడా ఎట్లాచస్తుందో చెప్పచ్చు. కాని
 తద్వారా దేశాభిమానం కూడా చావకుండా ఏట్లా ఉంటుందో

ఋజువు చెయ్యమంటే మాత్రం కష్టం. అల్లాంటివాళ్ళు .
 బస్తీల్లో అద్దెకొంపకి మేతవేసి, పల్లెటూరిలో స్వంతకొంపకి
 కడుపుమూడుస్తూంటారు. ఆ పల్లెకొంపలో ఎవరేనా కుదురుకుని
 తిమిరికి అద్దె చూట్టచెప్పాలని కాదు వారు అహోరించేది!
 ఎవరేనా ఉండి దీపం పెట్టుకుంటే చాలని! అదీకాదు!
 కొందరు, ఆ దీపం నిమిత్తం స్వంతఖచ్చుమీద కోతి మార్కు
 కీసనాయిలు డబ్బాకూడా (ఉండగలవారికి) సప్లయ్ చేసే
 వాళ్ళకూడా ఉంటాచ్చారు. కాని, అనేక డిపార్టుమెంటుల
 ఉద్యోగాలు ఇప్పుడు పల్లెటి దిక్కునకూడా ఆవిర్భవించడంవల్ల
 పైస్థితి కొంచెం తిరగబడి అక్కడ సమేతా అద్దెలు వస్తూనే
 ఉన్నాయి, టిటివల. అదీగాక, పొలాలవల్ల రాబడి అనేది
 విస్తారం ఎండికి ఎండి వానికి తడిసి మాసిగలు పడ్డమీదట
 సాలుకి ఓసారి (మహాలయితే రెండుసార్లు) వస్తే రావచ్చు
 అనే బాపతుది అవడంచేతనున్నా, అద్దె అనేది నునా
 యానగా, నెల నెలా, నమ్మకంగా వచ్చేది అవడంచేతనున్నా,
 అద్దెమీద జనానికి మోహం ఎక్కువై, “పల్లెటూర్లో పాతిక
 ఎకరాలు ఉండేకంటే బస్తీలో నాళ్ళనడాన్ని మాంచి
 మొగలో ఒక్క అద్దెకొంపఉంటే చాలదుపోయ్?” అనే
 అభిప్రాయం బాగా వేళ్ళుబారింది. అక్కణ్ణించి “వీరికి సాలుకి
 ఓ వంద బస్తా సిరాటంకంగా వస్తుంది” అనిపించుకోడంకంటే
 “వీరికి అద్దెలవల్ల సాలుకి ఓ వంద వస్తుందట!” అనిపించుకోడమే
 పెద్దమనిషి తరహాకి లక్షణం అయింది.

ఎట్లా అయితేం, అద్దెకి మోజు ఎక్కువై, అన్నింటితో
 చాటు అదికూడా ఒక “ఫాషన్” అయింది. అసగా, ప్రతీదీ
 నౌకీ, రోజుకీ, క్షణానికి కూడా అద్దెకివ్వడం సాగించారు.
 మార్వాడీ డబ్బుగాని నగలుగాని అద్దెకిస్తాడు. చాలి బట్టలు
 అద్దెకిస్తాడు. వారస్త్రీ శరీరం అద్దెకిస్తుంది. కార్మికుడు
 కరచుణాలు అద్దెకిస్తాడు. లాయరు తెలివి తేటలు అద్దెకిస్తాడు
 డాక్టరు ఆరోగ్యం అద్దెకిస్తాడు ఉపాధ్యాయుడు తెలియడం
 అద్దెకిస్తాడు. గబ్బిలపు ఉద్యోగి మనస్సు అద్దెకిస్తాడు. మంగలి
 శూన్యత్వం అద్దెకిస్తాడు. వాహనం వేగం అద్దెకిస్తుంది. ఇల్లాగ్గా
 సర్వత్రా అద్దె వ్యాపించి ఉంది. కాబట్టి, కొంప అద్దెకివ్వడంతో
 విడ్డూర్యం బొత్తిగా లేదు. కొందరు గడవక, కొందరు
 మొహమాటం చొప్పున, కొందరు ఒక్కరూఉండలేక,
 కొందరు దురాలోచనతో, కొందరు దూరాలోచనతో,
 కొందరు సంక్రమించిన ఆస్తిలో కొంతఊరికే ఉండిపోడంఎందు
 కనీ, కొందరు సాటివాళ్ళు ఇస్తూంటే తమరు తీసిపోవడం
 అనీ, లాంటి అనేక కారణాలవల్ల యజమానులు కొంపలు
 అద్దెకిస్తూంటారు. ఒకడు తనవర్ణంవాడికి గాని ఇవ్వడు. ఒకడు
 తనశాఖవాడికే ఇస్తాడు. ఒకడు బ్రహ్మచారికిగాని ఇవ్వడు.
 ఒక్కొక్కడు డిస్ట్రిక్టు మునసబులకే ఇస్తాడు (సరిహద్దు గోడ
 కేసులు, స్వంతా నిధి, చాలాఉండి) ఒక్కొక్కడు పోలీసువారికి
 గాని ఇవ్వడు (తను ప్రతీవాడి మీదా ఎగరచ్చునని, మహా!)
 ఒక్కొక్కడు గృహస్థుకిగాని ఇవ్వడు. సాధారణంగా ఎవరూ

కూడా తమ ఒంఘవులకి యివ్వరు (సంసారపు గుట్టుబయలు పడతాయనీ, భోజనానికి దానికి పిలుస్తూండాలనీ, మొత్తమీద కొంత ఎడం ఎందుకేనా మంచిదనీ)! ఏమైనా సరేగాని, అద్వైతొచ్చినవాడు తేగలపాతరసంతానం వాడయితే, ఎంతశాతుడైన యజమానికైనా సరే అరికాలిమంట నత్తి కెక్కతుంది. (కొంప నిమిట్టమీద ధ్వంసథాలి చేస్తారని)! అందుచేత, ఏకపుత్రుడో లేక దత్తుడో అయిన పెళ్ళి కుమారుణ్ణి చూస్తే కన్యాదాతకి పద్మమొట్టు, అన్నహితవులేని నెల భోక్తని చూస్తే హూబలు మేసేజరుకి ప్రాణమొనిట్టు, పొడిఎరగని తడిగల ఇస్తాకుస సారం అద్వైతొస్తున్నారంటే, ఇంటివారు ఎగిరి గంలేస్తారు. అందులో ఆ అద్వైతవచ్చేవాడు ఇరుపార్శ్వాలా “నా” అన్నవాడు లేనివాడయితే ఇంటివారికి మరీయిష్టం. ఒక వేళ ఉన్నా, చూటలుగాని, చూపులుగాని, భోయినాలుగాని ఇవి ఏమీ గాని లేనివారయినా చాలు.

అవసరం కలగగానే, తలనాచుకునేటందుకు స్థలం దొరికితే చాలని, జనం ఘోటుఘోటు మంటూ కొంపల కోసం తిరుగుతారు. “అద్వైతవ్యబడును” అని కట్టిఉన్నవీ లేనివీకూడా తణిఖిచేస్తారు. వాటి యజమానున్న పట్టుగుంటారు. వ్యవహారం చొప్పున యజమానులు తమ అద్వైతభాగంయొక్క శ్రేష్ఠతా, సౌకర్యమూ, హంగూవగైరాలగురించి ఒక గంభీరోపన్యాసం ఇచ్చి, లోగడ అది ఖాళీచేసినవాడియొక్క చెడ్డతనం, లోట్లూ పిసిగొట్టు తనం పేచీకోరు స్వభావంగురించి

(ఎవరెల్లాంటివారై తే నునకేంగాని అంటూనే) విస్తారం ముచ్చటించి, ప్రస్తుతం అద్దెకొచ్చినవారితో ఏదో బాదరాజుణ సంబంధం అతుకు సగర్థించి, తమయొక్క స్వార్థత్యాగమూ, జనాన్నిగూర్చి తాము పడుతున్న పాట్లూ, అద్దెలకివ్వడంవల్ల తమకుండే నష్టాలూ, వాటిని తాము లెఖించెయ్యక పోనీ ఎవరో పరాయివాళ్లు సుజ్ఞస్తారుగదా అదే తమరూ కోరేదని, తాము ఈవాళ్ళపావంతోకి నిగడమూ, గురించి కొన్ని డచ్చీలు కోసి, అద్దెకొచ్చినవాణ్ణి గణరాయంపజేస్తారు. దాంతోటి ఆ వచ్చినవాడు, కడుపునిండి, ముస్తాబుచేసిన అవకరపుపిల్లయొక్క పై మిరుగుమాసి తాంబూలాలు పుచ్చుకున్నట్టు—అడ్వాన్సు పారేసి చేరేస్తాడు; కానీ, కావరం చేసిచూసిన మీదటగాని కమామీషు పూర్తిగా తేల్తూండదు. కొన్నాళ్లు నిదానించే సరికి ఒక్కొక్క అద్దె కొంపయొక్క ప్రత్యేకపు చిక్కులు అద్దెకున్నవారికి నాటి, జీర్ణించి, శల్యగతం అవుతాయి.

అదిలగాయితే అద్దెకున్న వాళ్ళల్లో నలుగుడు ఒకటిదేరు తుంది. సాటివాళ్ళంతా చేరి చిక్కులు వెళ్ళబోనుగుంటూంటారు. “మాభాగం దివ్యంగానే ఉంటుందికాని, వీధికి ఫర్లాంగుదూరం దీంతగలెయ్యూ! ఛస్తే కేక అందదు. రాత్రెళ్ళప్పుడు చావే” అని ఒకరు. “మాభాగం చందుగా పెట్టిలాగ కుదిమట్టంగా ఉంటుందికాని, ఒక్కటొచ్చింది: స్త్రీలకి ఇబ్బంది వచ్చినప్పుడు మా చెడ్డ ఇబ్బంది. వీధులోంచి చుట్టుతిరిగి దొడ్లోకి వెళ్ళాలి.” అని ఒకసంసారి. “మాకు దొంగభయం దొట్రభయం లేవు

గాని, ఖర్చుపడ్డ జనాభా యావత్తూ మా గుమ్మంలోంచే నడవడం” అని ఒక ఓఘాయిత్తుడు. “మాకొంపకి మట్టికి రోగంటగాసి, వానాకాలం మాత్రం నరకం. కాస్త నయముక్తాగ్ర గుడం కూడా ఉండదు—కోడ్డుమీంచి కొంపలో నడడానికి” అని ఒక నారాయణరావు. “మా ఇల్లు మహా ఎక్కా ఇల్లు! కానయితే, దొడ్డి బహుశుశలం. ఒక్కొక్కరే వెళ్ళాలి, రావాలి!” అని ఒక కుసుమయ్య. “మా ఇల్లు మాత్రం తీసిపోయిందిటగాని, ఒక్కటే లోటు! గాలిరాదు. రాకపోతే వీడా పోయింది. ఇదివరకే ఉండేమో అంటే దీపం చర్చడానికికూడా లేదు.” అని ఒక అంజనేయులు. “మావాటా పెద్దదే. అనడం, కాని, అనేక మాట్లాడించిచూస్తాను, పురుళ్ళకి ఇంతా ఇంతా కాదుకద చిక్కు!” అని ఒక బ్రహ్మయ్య. “మా ఇల్లు ఫస్టు. కాని కొంపకి చుట్టం వచ్చేసరికి ఇంటాయన పెళ్ళానికిమంట. స్నానానికి వెళ్ళి నూతిదగ్గర చేదిడు నీళ్లు పోసుకుని రెండోచేద తీసేసరికి యజమానివచ్చి చేద అటకాయస్తాను—నీళ్లు నీధులో కడితే వత్తు అంటుకుంటుందిట” అని ఒక కూర్మయ్య. “మునిసిపాలిటీ వత్తు హెచ్చనప్పుడుకూడా మా ఇంటి అద్దె హెచ్చతూనే ఉంటుంది” అని ఒక వ్యాపారి. కొంపలు ఇతరులవి గనక ఇలాగంటి లోట్లుమాత్రమే చెప్పుకుంటూ, ఆ అద్దెకే అంతకంటే మంచికొంప దొరికితే లేచిపోదామని వీరూ, ఆ కొంపమీదే (దమ్మిడి మరమ్మత్తైనా లేకుండా, ఉన్న వారిని పొమ్మని, వచ్చే కొత్తవారిదగ్గర) మరి నాలుగు

రూపాయలు లాగాలని యజమానులూ తీవ్రయత్నాలు చేస్తూనే ఉంటారు. కర్మవాదన ధర్మమూ అని ఉన్నస్థితికే సరిపుచ్చుకుని దేవుళ్ళాడుతూంటారు.

అద్దెలకి ఉండేవారిని నాలుగుభాగాలు చెయ్యచ్చు అనగా అల్పాలు మినహాయించగా, వీరు నాలుగు రకాల కిందికి వస్తారు. మొదటిరకం : ఇంటివారు పరోక్షమందుండగా, యావత్తుకొంపలోనూ ఉండే ఏకకుటుంబం. వీరిపై స్వరాజ్యం. వీరి ఆదేశాలే దుర్భిణీకేంద్ర పెడితే, లేఖలు గోచరించి తీరతాయి. కొద్ది మరమ్మత్తు వగైరా చేయించడానికి ఇంటివారు రానడానికి ఏల్లేక అద్దెకింద చెల్లురాసి వీరే ఇంటిబాగు చూసుకుంటారు. గృహం పరులదే అయినా పెద్దమరమ్మత్తు అగత్యమో, అద్దెలో పెంపకమో వచ్చేవరకూ వైదికానికి గూడా వీరు “స్వగృహే” అనేటట్టు ఉంటారు.

రెండోరకం : ఇంటివారు పరోక్షమందుండగా, మధ్య ఉమ్మడి హాలుగల రెండు సమాన వాటాలలో ఉంటూండే రెండు వేరు సంసారాలవాళ్లు. చేరిన కొన్నాళ్ళు వీరు క్షీరసీరన్యాయంగా ఉంటారు. వారిలో ఒకవాటా ఆవిడ గడుసుదీ రెండో వాటా ఆవిడ మెత్తపదీగనక అయినా, మొదటి ఆవిడ రెండో ఆవిడ్ని కీలు బొమ్మనిజేసి, ఆడించి, దానిచేత చాకిరి చేయించుకుని, దాని యిల్లు ఓ కడకి తెస్తుంది. ఇది అరుదు. సాధారణంగా జరిగే రీతివేరు. ఓ వాటాలో జనం తక్కువ ఉంటారు. ఆ అద్దెకే, సమానవాటా అయిన రెండోవాల్లో

ఎక్కువ ఉంటారు. ఎక్కువవారు తక్కువవారిని తోసుకొస్తారు. అల్లాంటిప్పుడే యుద్ధాలు జరగడం. ఎటొచ్చి కొన్ని యుద్ధాలు చిన్నవి, కొన్ని పెద్దవి. ఉమ్మడిస్థలం ఇద్దరూ వాడుకుంటారు గాని ఎవరూ తుడవరు. ఒక వేళ తుడిస్తే, ఇద్దరోనూ తాత్కాలికం ఎవరు ఎరగరో వాళ్లు తుడుస్తారు. ఉమ్మడిహాలు తమరొక్కరే వాడుకోవాలని ఇద్దరూ స్లానువేస్తుంటారు. ఓ రింటికి బంధువులు వస్తే, వారు ఆ బంధువులికే ఉమ్మడిహాలులోనే పిడిచి యిస్తారు. రెండో వాటావాడు, ఉమ్మడిహాలుమీద తనహక్కు నాశనం అయిపోతుందని పెళ్ళాంతో కూడబలుక్కుని, తన యితరవంతులు మానుకొని తనకూడా ఓచాప తన పక్క వేసుకుని పెద్దపనున్నట్టు ఎదో రికార్డు ముందేసుకుని సృష్టిలో తేనికాగితిం వెతుకుతూంటాడు. ఓ వాటావారు ఉమ్మడి హాలులో ఏ తిరగలో రోలో పెట్టుకుంటే, రెండో వాడు ఏ నులకమంచమో, పిడకలతట్టో అరువేనా తెచ్చి పెట్టించి మరోపని చూసుకుంటాడు. “మాపక్క వాటా వాడికి అయిదారుగురు ఆడజనం ఉండడంవల్ల, ఒకరు విడిచి ఒకరు, నెలపొడగునా, ఉమ్మడిహాల్లో భైటా యిస్తారు. నా కర్మదశవల్ల ఇంట్లో ఒక్కరే అపడంవల్ల ఉమ్మడిహాలు వాళ్ళకే ధారాదత్తం అయింది” అని ఒక్కొక్క వాటా ఆయన చావతూంటాడు. కొంతకాలం జరిగిం తరవాత ఓరింటో ఏ తద్దినమో అయినప్పుడు, రెండో వాటా ఆయన అచ్చాడీల వంటి మేచ్చుల్ని తీసుకొచ్చి సిగరెట్టుపొగతో ధుమధుమ

లాడుతూ ఉమ్మడి హాలులో ప్రసంగిస్తూంటాడు. రాత్రెళ్ళు
వీరివేపున వాచా, వారివేపున వీరూ లఘు, గురు, మరి ఇతర
మైన శంకలు తీర్చుకుంటూండడం, ఉరయూన్నే లేచి ఆకాశ
రామన్న మీద పెట్టి ఒకరిని ఒకరు అక్షులూ సక్షులూ రాల
తిట్టుకోడం. స్వతస్సిద్ధంగా చేతుగోడొండే వామువు జబ్బో,
లేక మనస్సులోడొండే ఇతర తెగులో కాని, వీలునుబట్టి పుల్లిస్త
రాకులు. అవతల వాటాస్థలంలో వెయ్యాలనే ప్రతీవాళ్ళూ
చూడడం. ఒకచోట, రాత్రి ఎరుమిగంటలవేళ, ఒకవాటా
ఆయన “లంకాదహనం” చేస్తూ అరుగుమీద కూర్చుని ఉండ
గానే రెండోవాటా ఆవిడవచ్చి, ఊరంత పుల్లిస్తరాకుల
మోపుతెచ్చి ఊదటివాటాకి ఎదురుగుండా దిబ్బిన గిరవ
టెట్టగా,

ఆయన—చెట్టంతమనిషిని ఇక్కడ ఉంటూండగానే ఏమి
టమ్మా ఆ పనీ?

ఆవిడ—ఏం లేదండీ! మాయంటో భోయినాటు అయినాయి,
పుల్లిస్తరాకులు.

ఆయన—ఆ నూట నాకూ తెలుసు, మా వేపునేనా
మీరు వెయ్యవలసింది?

ఆవిడ—ఏం జెయ్యమన్నారు ?

ఆయన—సిగ్గు లేదుటమ్మా ! మీ వేపున వేసుకోలేవా ?

ఆవిడ—మాకు మొలగదా మరి, మా వేపు నల్లా వేసు
కోడం, మొల విస్తళ్ళు?

అయిన — అదోటా? ఎంత రొతునమ్మా!

అనేసరికి ఆవిడ గొల్లున రాగాలెట్టి, (ఇది స్త్రీ యొక్క ద్వితీయాశ్రయంగా మరీ!) రెండోవాటా చచ్చినాడు, ఆడవాళ్ళ వ్యాపారాలలోకి జొరబడి, తన ఘోషా చెడగొట్టి, తనని అనవచ్చినమాటా అనరానిమాటా అని నానాగోలా ఎత్తించాడని ముగుసుగారికి రిపోర్టు చేసే సరికి, వాడు భేతాళుడల్లా వచ్చి “మావాళ్ళో ఏమిట్రా సేలావ్, మా విస్తళ్ళగోల నీ కేందుకురా? పుంథాకోర్? చూడు, నీ ఉద్యోగం లాగించేస్తాను అని ఆయనమీద కలియబడగా మేజిస్ట్రేటుంత పనిజరిగి, జనం వచ్చి వారిని విడదీసేసరికి కోడికూసింది.

మూడోరకం! ఈ రకంకూడా యజమానులు పరోక్షమందు ఉండేదే. అయితే నీల్లో మూడు చిల్లరి రకాలున్నాయి. ప్రథమం! నానా సంసారాలవాళ్ళు గూడు పురాణీలా ఉండే ఒక అద్దెకొంపల గుత్తిలోనో, లేక పోలీసు లయినలా ఉండే అద్దెకొంపల మాలలోనో ఉండేవారు. వీటికినొడ్డి, పాకీదొడ్డి నుయ్యిలాంటివి ఉమ్మడి. దొడ్డికి మరుగు ఉండకి స్త్రీలు బాధపడతారు, పాకీదొడ్డివగ్గర ఉదయం అయినా లగాయతు సుమారు ఏడువరకూ నూరుగజాలపోటీ పందెంలాంటివి జరుగుతూండడంవల్ల రద్దీ ఎక్కువ. నూతిప్రాంతాలకి పగటి భాగంలో మొగాళ్లు వెళ్ళలేదు. ద్వితీయం! పైనిచెప్పినలాంటి వాటిల్లోనే బ్రహ్మచారులు (తగుచు విద్యార్థులు) గారి, తాత్కాలిక బ్రహ్మచారులుగాని ఉండడం. ఇందులో ధూమస్తంభ నిర్మా

నం జరుగుతుంటుంది. “టీ” పానం ఉంటుంది. కీల్లీ ఉమ్ముల అసహ్యం కనిపిస్తుంది. నాజూకు చేతిగొలుసులు, సిల్కు కండ చాలు, మనీపర్సీలు లాంటివి స్వతహా జడపదార్థాలైనా ఎగిరి పోతుంటాయి. కొత్తరిష్టువాచీలు తప్పకుండా తిరుగు తుంటాయి. గనక, సదుస్తాంటాయి! శృతీయం! పైసిచెప్పిన లాంటి వాటిల్లోనే కొన్ని వాటాల్లో సంసారులూ, కొన్నింటల్లో తాత్కాలిక బ్రహ్మచారులూ కలగలుపుగా ఉండేవి. వీటిలో, చెప్పేదేముందీ? జాబులూ, నిట్టూర్పులూ, రేపులమాపులూ మాపులతోనూ లాంటివి ఉంటాయి.

ఇక నాలుగోంకం! దీల్లో, ఇంటివారు ఒక వాటాలో ఉండగా, వారి దివ్యసమక్షమందు, తక్కిన వాటాల్లో అద్దె కొచ్చిన వాళ్లుంటారు. ఇట్లా ఉండడం అద్దెకివెళ్ళేవాడి సాహసానికి పరమావధి. అద్దెకివెళ్ళే వాడికి ఇది కత్తిమీడి సాము. పులితో చెలగాట. ఇంటి వారి ఉద్దేశం తమరు పాలకులమనీ, ఇవతలవాళ్లు పాలితులనీ; తమరి హృదయం విశాలమనీ, ఇవతలవారిది ఇరకాటం అనీ; తమరి అంతస్తుకి కొన్నివండల మెట్లు కిందిలోకంలో అద్దెలిచ్చేవాళ్లు ఉండాలని. ఇంకా కొందరి అద్దెనుజమానుల ఊహ ఏమిటంటే, అద్దెలవాళ్ళయొక్క రాజాపోకలు, రీతులు, ఖర్చులు వగైరా అంతాకూడా తమ ఇష్టానుసారం ఉండాలని. ఈ అభిప్రాయం ఆయనదేకాదు. ఆయన కుటుంబానికీ. కాబట్టి, ఆయనకీ ఆయన తల్లిదండ్రులకీ, పుత్రీ పుత్రులకీ, పాత్రదాహిత్రులకీ, లేదాపోతే వీరి అర్ధరూ పొందిన

నాకి—ఇంతమందికి కూడా అద్వైతవాళ్ళని అంక్షలు పెట్ట
వానికి జన్మనూకు ఉంది. కాని, వీళ్ళనే చూశామా !
ఏరంతా ఓయెత్తూ, అద్వైతయజమానురాలిగాను ఒక్కతే
ఒక యెత్తూ ! ఒక్కొక్క యజమానురాలి చర్య అశుభతం !
అసలు ఆవిడ గృహిణి, అందులో అద్వైతాంశల రాణి.
అందులో కాస్త స్వాతంత్ర్యమంకూడా ఉండే ఆవిడ అద్వైతాన్ని
వాళ్ళని ఎలాచూస్తుందని తమ ఊహా? తప్పు చేసుకోకల్సి
బత్తగాను ఇంతగా రొక్కాయించకు ! నీతితప్పిన పెళ్ళాన్ని
తాళి గట్టినముగుడు ఇంతగా దండించడు! నేరంచేసిన పాపిని
దండనాధికారి ఇంతగా దుర్మ్యబట్టడు! చనట పరిపాలన చేసే
మండలేశ్వరుణ్ణి సామ్రాజ్యమంత్రి ఇంతగా అజ్ఞపెట్టడు! అద్వైత
వాళ్ళ ఆచారం గర్వం, తన ఆచారం మడి. తన వస్తువు
ఇంకోరి ఇంట్లో కనబడితే, వారిది దొంగతనం; ఇంకోరి వస్తువు
తనీంట్లో ఉంటే, “ఎక్కడికి పోతుందీ! పొరపాటూ!” అవడం!
అద్వైతవాటాల తూముల్లోంచి వ్రవహించేది అపవిత్రమైన కంపు
ముండానీరు, తనవాటా తూముల్లోంచి వెళ్ళేది పావనమైన
అభిషేకజలం (ఇకంతాకలిసి ఒకటే తూము అయినాసరే ఆవిడ
వాదం అంటే). చొడ్లో తక్కినవాళ్ళ వాటాల్లో కానేవన్నీ
కేవలం తనవే. నలుగురూవచ్చే నూతిదగ్గర శమరి తాలూకు
పిల్లి గుడ్డలు మాత్రమే జాడించవచ్చు! అద్వైతవాళ్ళుగనక
ఆపనే అక్కడచేస్తే, “ఎవళ్ళకొచ్చింది ఈ వినాశకాలం!
అన్నం తింటారా, గడ్డి తింటారా!” అంటూ తను ఆపని

'చేస్తూనే, ధరీ అంచూ లేకుండా లెక్కకు పూర్వకంగా తిట్టడం. ఇవశలవాళ్ళు ఏమైనా సమాధానం చెప్పబోతే, "ఉంటే ఉండు, నాయుంత్త పేళకి నాకొంప ఖాళీచెయ్! మరే! నన్నాప్తే వాగించకు! నా నాలిక మంచిదికాదూ!" అని తారస్థాయిలో అరవడం. ఇన్నిహారతులూ అయితరవాత తనకి అవసరంవచ్చే సరికి, పూర్వచరిత్ర యావన్నందీ మరచిపోయినట్టు లేసినప్పుడెప్పించుకుంటూ రావడం (ఒకంట తిరగకుండానే). తన పని ముందు అయ్యేటట్టు చూసుకోడం. ఒక వేళ తమరింటో నంట కాకపోయినప్పుడు, తన తాలూకు ఏమనమడికో అద్దె వాటా వాళ్ళింటో అన్నంపెట్టించి, చెయ్యకడిగేసరికి వాడు, "అమ్మమ్మా, జియ్య" అనో "అమ్మమ్మా, యాక్కు" అనో అంటాడనుకోండి మాటవరసకి. ఆపథంగా ఆవిడ పళ్ళు కొరికి పెదమి కరుచుకుని వాణ్ణి మొట్టి చంపేటంత అభినయంచేసి, రెక్కట్టుకుని బరబరా ఈడ్చుకు పోతూ, "వెధవపడువూ నువ్వును, కాస్సేపు నిమ్మణించుకోకుండాను" అంటూ తిట్టి అన్నం పెట్టించిన వాటా వారి కిటికీకి ఎదురుగుండానే వాణ్ణి కూచోబెడుతుంది! నాలుగైదుసార్లు ఈ వైఖరిభరించి, తరవాత సారి, ఆ వాటా ఆయన "అమ్మా! ఇదేమండీ! మీవాటా లేదా? పోనీ దొడ్డి లేదా?" అంటే ఆవిడ "నువ్వు చెప్పనవసరం లేదు. కుర్ర నాగమ్మ భయం చొప్పున దొడ్డిలోకి వెళ్ళలేదు. అదీగాక మా వాడికి మా వాటాలో కూచుంటే విరోచనం సరిగా కాదు! నువ్వెరగవ్! నీ పని నువ్వు చూసుకుందూ! అదీ గాక

బోలెడు కుక్కలున్నాయి, మనస్సులు తిరుగుతూంటారు, ములిగిపోలేదు పోదూ" అని ఆచార మీద నబబులు కురిపించింది. ఇంకొకరి సంగతి వచ్చేసరికి ఈ ప్రమేయమే ఆవిడికి జ్ఞానకం ఉండదు. ముఖ్యంగా, అద్వైత యజమానురాలి అభిమాన విద్య వదిలిపెట్టే దాసీజన సాధన. ఆవిడికి దాసీలు చెలికత్తెలు లాంటివారు. తమ ఏదాసీదాన్ని నియమిస్తుందో అదే అద్వైత కాపరాల వాళ్ళ దరికి దాసీగా ఉండాలని ఆవిడ ఆజ్ఞ. ఒకవేళ తనూ అదీ పేచీపడి కిట్ట పాముల్లాగ లుంగలు చుట్టుకుని ఏధిపడి తిట్టుకునేటప్పుడు (ఈ ముచ్చట వారానికి రెండు సార్లేనా అవుతుంది) అద్వైత కాపరాల వాళ్ళంతా ఏకమై ఆ దాసీదాంతో వైరంపట్టాలి. మొగ్గుల్లో ఏ దాసీదై తేనుని అంతా ఒకదాన్నే పెట్టుకుంటారు. కాని, ఇంతమందికీ ఒక్కతే దాసీది అవడంవల్ల ఒకరి పనిముందూ (అంటే ఇంటివారి పని) ఒకరి పని వెనకా అయి, అసహ్యలు పుట్టి తిట్టుకోవడం జరిగి, కొందరు కాపరాలవాళ్ళు దాన్ని మానిపించేసి, (చాకిరీ స్వయంగా చేసుకోగలిగినా దర్జా పడిపోతుందని భయమేసి) కొత్తదాన్ని పెట్టుకుంటారు. అక్కణ్ణించి, ఇంటావిడ, కొత్తదాసీని ఎల్లాగేనా ఖజ్జాలోకి లాగమని పాత దాన్ని గిల్లడంలానూ, ఎప్పుడూ ఇస్కూ కలపకుండానే ఏదో తరుణం చూసుకుని తనేవెళ్ళి విరుచుకుని కొత్తదాని మీదపడి కరివడం లానూ ములిగిపోతుంది. ఒకా నొక చోట ఇల్లాంటి విషయం లోనే హిడింబాయమ్మగారు అనే ఒక అద్వైతయజమా

• నురాలు కొంతగ్రంథం జరిపింది. హిడింబాయమ్మగారడ కాళీ వెళ్ళివచ్చుడు అక్కడ సిగ్గు భిషియాలూ అడ్డబాసా కట్ట గట్టి గంగలో విడిచిపెట్టింది—ఎవో విడిచిపెట్టాలి గదా అని. దాంతోటి, ఆవిడ ఇంటికొచ్చేసరికి అనివరకు గంటకి యూరై మైళ్ళ చొప్పునఉండే ఆవిడయొక్క వాగ్వేగం రెట్టింపైంది. ఆవిడ గాత్రకూఢుర్యం గురించి మాత్రం ఎవరూ “గారంట్రి” గా చెప్పలేదు. వారి తాలూకు వాటాలో ఉన్న, మా చిరకాల స్నేహితుడైన కేశవరావుగారి కొత్తదాసీని పది రోజులపాటు హిడింబాయమ్మ గదిమి, అదరకాయించడం కేశవరావుగారు తన ఇంట్లోంచే విని పదకొండోనాడు వ్యాపారం ముదిరి నట్టు కనబడి, తను దొడ్లోకి వెళ్ళి సుగతి కనుక్కోడానికి యత్నించాడట. అప్పుడు వారికి ఈ సంభాషణ జరిగింది:—

కేశ—అమ్మా! ఏమిటండి? ఆకేకలు?

హి—ఇక్కడ ఫ్రీమేల్సు ఉన్నారని చెప్పవేమే, దాసీ ముండ!

దా—ముండలు మాలో ఉండరమ్మా? నువ్వేసెప్పు!

కేశ—అమ్మా! నాకు బోధపడింది. తమరు పెద్దలు! తమరు ఎక్కడా ఎప్పుడూ నోరు మెదపనట్లు అల్లా సెల విస్తారే?

హి—(చేతులూ తలా తిప్పుకుంటూ, అడిపోతూ) రైయి ముంటూ వొచ్చావు గాని ఆడవాళ్ళ మీదికి, నాన నడు! ముక్కు ముక్కు లవుతోందే అమ్మా! అని దాసీదాన్ని మురుక్కాలవ కాస్త తుడవ్వే అని అడుగుతూంటేనూ, “ఏమిటి,

ఏమిటి? అంటూ అడగొచ్చాడు పెద్దనుసిమి! ఇంతేనా బియ్యం
పండ్ల మింగాంతే నీ తెలివికి!

కే—(అక్కడే కూర్చుని ఉన్న అవిడ భర్తగారితో)
భీమా! పురాణా! ఎందున్నా రా? ఈ అంతఃపుర స్త్రీయొక్క
మూట బాండ్లను!

భీ—చిత్తం! అంటున్నానండీ!

కే—అమ్మా! మీ దాసిది మీ ముసళ్ళకాలవ ఎందుకు
తుడవాలి?

హి—ఎందుకా, ఎందుకు? మీ వంటింటోంచి కంపు
వస్తోంది గనక!

కే—నూ వంటింటోంచి తూము నూతివల్చేం మీరికి
ఉంది. నూతి దగ్గర, ఈ తూమువేపు కంపులేవని ఎక్కడికి
సెకనుకి పదియిందొప్పున వచ్చే జనం అందరికీ తెలుసు. అక్క
ణ్ణి చి నీళ్ళదారి మీ స్నానాలగది అంటారే, అందులోకి
ఉంది. దాసి తర నూతిసంచి ముసళ్ళకాలవ ఉండనూ ఉంది. నా
ముసళ్ళ బద్దలవుతూనే ఉంది. కాబట్టి ముసళ్ళ వేలే పనులు
మా స్నానాల గదిలో జరుగుతుండాలి. అందుకని, మీరు
శక్యం అయితే మీ దాసిదానిచేత తుడిపించుకోండి డబ్బు
నే ఇస్తాను. కాదూ కూడదూ తుడవడమే మా పూచీ అంటారా,
ఆ కంపు నీళ్ళు తుడవడానికి ఇబ్బించినా ఏదానీదీ రాక
పోతే, ఎక్కణ్ణించి ఎక్కడికి మేం తుడవాలా చెప్పండి, నేనే
స్వయంగా చీపురుకట్ట పుచ్చుకుంటాను, మీయింటో

ఉన్నందుకు !

హి—కాక మరేమిటి ! చీపురుకట్ట ఉద్యోగమే నీకు రాసింది. తుడుతుడు ! దాసీదాస్ని మానపించి డబ్బు మూట కట్టుకో ! అంతా తుడు !

కే—భీమారావుగారా ! తప్పెవరిదో గ్రహించండి !

భీ—గ్రహించాసరిడి. నాది.

కే—అదేం కర్మం ? మీ తప్పేమిటి ?

భీ—తప్పులు బాబూ, తప్పుకాదు ! మొదట, పెళ్ళిచేసుకోడం. రెండవ, కొంప అద్దెకి ఇవ్వడం !

కే—అల్లా వాదిస్తే ఈ ప్రపంచమే తప్పు ! అతివేదాంతంలోకి దిగకండి మరి ! మేం జీతమిచ్చే దాసిది మేం చెబితే వినాలి. వింటుంది. మా డబ్బుతో మా దాసీని కుగుర్చుకునే స్వాతంత్ర్యం మాకులేదా ? ఇక ఇండియాకి ఇంగ్లీషువారు స్వాతంత్ర్యం ఇస్తారా ? అడగచ్చా ?

భీ—ఇస్తారేమో కాని, మా ఆవిడ ఇన్వసిమాట నూఫి.

కేశవరావుగారు సున్నితపు మనిషి. ఆపశంగా ఆయన, తను అన్నప్రకారం చీపురుకట్ట పుచ్చుకుని నూతి పల్చెం చివరి దాకా నాలుగురోజులు తుడిచాడట. ఎవరూ చూడనప్పుడు నూతిపల్చెం పాడిచేసిరమ్మని; హిడింబాయమ్మ తన చిన్న సంతానానికి “కీ” యిచ్చి ఆ నాలుగు రోజులూ కూడా కసిగానే ఉండిట. తరవాత ఈ సంగతి నలుగురికీ తెలిసి, కలవరం పుట్టిన మీదట, యజమానిగారు చాలా నొచ్చుకున్న పిదప, ఆవిడ

కూడా కొన్ని మెట్లుదిగి కేశవరావుగార్ని బలిమూలుకున్న. మీదట ఆయన ఆ ఉద్యోగం మానేశాడట. అప్పట్లోంచి హిడింబాయమ్మ ఆయనతో మాట్లాడుతోచ్చినా, ఆయన ఆవిణ్ణి వినిపించుకోడట. అందుచేత, అప్పుడప్పుడు, కొడుకుమీద పెట్టి నేటివరకూ తిడుతూనే ఉంటుందిట. భీమారావు గారిమంచి తనం చూసి కేశవరావుగారు అక్కడే ఉన్నాడు. ఇది నాలుగో రకం. ఇది అధమాధమం. ఇంకా వీధివేపు అద్వైతకొట్లూ, ఉద్యోగి జీతంలో దోపిడీ అద్వైతకొట్లూ గవర్నమెంటు తాలూకు అద్వైతననాలూ, బజార్లో హెచ్చు అద్వైతకొట్లూ, ఊరుదయట శ్మశానాల దగ్గర తక్కువ అద్వైతకొట్లూ దొరికే కొంపలూ, కొంపకి అద్వైతకొట్లూ సుచ్చకున్న నాడు దాన్లోకొంత మళ్ళీ తక్కువ అద్వైతకొట్లూ భాగాలూ (నాటకంలో నాటకంలాగ!) వస్తారా అనంతంగా ఇతర రకాలు ఉన్నాయి.

కొంపలు ఎందుకు ఖాళీ చేస్తూంటారో కూడా చిత్రమే. కొందరు చాలక, కొందరు చిక్కులు అల్లానే ఉండడాన్నించి, కొందరు ఇరుగు పొరుగు ససిగా లేక కొందరు అంత అద్వైత ఇచ్చుకోలేక, కొందరు కొత్తయిల్లు కట్టుకుని, కొందరు పాత యిల్లు కొనుక్కుని బాగుచేయించడానికి కొత్తయిల్లుకట్టేకంటే ఎక్కువ పెట్టుబడిపెట్టి, కొందరు విసిగెత్తిపోయి, కొందరు దెయ్యాన్నాయని గ్రహించి, కొందరు పాములు కనబడి, వంటింటో మొండి చెయ్యి మొలవడంవల్ల కొందరు, ఇంటినరం బీకి తేనెపట్టు పట్టి కొందరు, కొంపమీద గద్దవారి కొందరు,

ఇంటిమీద బ్రహ్మచేముడు పాకడంచేత కొందరు, దొడ్లో
అరిటి చెట్టు దక్షిణానికి గెలవెయ్యడంచేత కొందరు, కొందరు
తమ కొంపకి వాస్తుప్రకారం నుయ్యో, ద్వారబంధమో తద్దీని
గా పడడం మూలాన్ని, కొందరు అచ్చిరాక, సరి, కొందరు
మూరితే చాలని.

అద్దెల ధోరణినిబట్టి చూస్తే భౌతికలోకంయొక్క అస్థిత్వం
స్ఫురణకొస్తుంది. కొంపలే కాదు. ఊళ్ళూ, జిల్లాలూ, ఈ
ఇండియా, ఈ ప్రపంచం ఇవన్నీకూడా అద్దె వ్యాపారాధేనదా
అనిపిస్తుంది! రోగంవల్లో, బెడదచేతో, అవాంతరం మూలానో,
కూనీద్వారానో, ఆత్మహత్యరూపంగానో, దారిద్ర్యం ధర్మమా
అనో ఏదో తరవాత తరవాత మాత్రమే మానవునికి గోచ
రించే కారణాన్ని పురస్కరించుకుని జీవుడు శరీరం భాళిచేసి
పోతూండడం ఆరగారగా చూడగా ఎవడినుట్టుకి వాడికే
తెలిసేదాన్నిబట్టి—జీవుడికి శరీరాలు అద్దెకొంపలు.

కాఫీ దేవాలయం

సాధారణంగా అస్త్రీరోడ్డుమీద

ఒకరు—ఎక్కడి కండోయి ?

ఇంకోరు—దేవాలయానికే. మీరూ అక్కడికేలా ఉండే !
అంటేనా ?

ఒ—కాకేమిందీ !

ఇ—అల్లాయిలే పడండి మరి

లాంటి మాటలు విసిరిస్తూంటాయి.

“దేవుడు మానవుల్ని కల్పించాడు, మానవుడు దేవుళ్ళని కల్పించుకుంటాడు.” అట్లా మాంపులే సృజించుకున్న దేవుళ్లు మాంసుగా చిరకాలం తమరిమధ్య వాసం చెయ్యకపోతారా అని మానవులు వీలైనాత ఆర్షణశక్తిగల దేవాలయాలు లేవనీస్తూంటారు. దేవాలయం అంటే దేవుడు ఉండేచోటు అవాలిగనక, ఏమాత్రం శబ్దార్థం తెలిసిన దేవుడైనా, లేనిపోని సాకులు చెప్పి మాయంకాకుండా, తనకోసం కేటాయింపుగా మానవులు కట్టి ఇచ్చిన ఆలయంలో రోజులు (అధమం తీర్థపు రోజులు) వెళ్ళబుచ్చుకుంటే తీరిపోతుందని కొందరు ఊహిస్తారు. తమరుకట్టిన దేవాలయంలో తప్ప కడం చోట్లా ఉండడం దేవునికి అంత భావ్యంకాదని కొందరి దెబ్బలాట. ఆయనయొక్క స్త్రీకి కూడా ప్రత్యేకస్థలం ఏర్పాటుచేసి కాపలనీసంతి దేవాలయం కట్టినా దేవుడికి నీలకడ

తక్కువ అవడంవల్ల ప్రతీ ఇతరచోటా కూడా సిద్ధం అవుతూనే ఉంటాడు గనక అతగాడు ఫక్తు దేవాలయంలోగాని దొరకడవి మనం పూచీపడడం సమాదం అని కొందరు భావిస్తారు. కాబట్టి దేవాలయం అంటే దేవుడు ఉండి తీరవలసిన చోటు కాదనిన్ని, దేవుడి నర్వవ్యాపకత్వం గురించి ధ్యానం చేసుకోడానికి చేరవలసిన చిన్నమనస్సులు గల మానవుల ఆలయం అనిన్నీ కొందరి సిద్ధాంతం. అందుకని, దేవుడుమాట అటుంచి, ఆకర్షించే బొమ్మలు, ధూపదీపనైవేద్యాలు, అర్చకులు, ఉత్సవ విగ్రహాలు, మంటపాలు, గంట, దేవదాసీలు, ఆదాయం (ముందు ముందు ఇది శూన్యం కావచ్చు!) వగైరా నరజం ఉన్న ప్రతీ ఆలయమూ దేవాలయమే అవుతోంది. తెలుగు పల్లెటూళ్ళల్లో దేవాలయాలు వెనకట్లో మోతువరిగా ఉండేవి. పూర్వపు దేవాలయాలల్లో శిథిలమై మిగిలి ఉన్నవి ప్రస్తుతం పూర్వదేవాలయాలే. అరవ పల్లెలు నరేనరి, అరవబస్తీలలో కూడా దేవాలయాలు మిక్కుటంగానూ వెట్టిగానూ ఉండడమే కాక, పెద్దజీతగాళ్లునమేతూ, ఏ వాహనం మీదైనా వాటి ఎవర్నించి గమనం చేస్తూండేటప్పుడు, చుట్టుపక్కల జనం ఉన్నారనేనా జంకక, వాటికేసి తిరిగి వీలైతే నిమ్మణంగా లెంపలు వేసుకుని దణ్ణాలు పెడుతూంటారు. తెలుగు బస్తీలల్లో దేవాలయాలున్న నంగతి కొన్ని కొన్ని వీధులపేర్లని బట్టి ఋజువు దొరుకుతుంది. కొన్ని దేవాలయాలు దేవాలయాలని ఘరానా సాక్ష్యం దొరి

కిన మీదట నమ్మచ్చు. వాటిల్లోకి మామూలుగా వెనుతూండే వాళ్లు పల్లెటూర్లో పెరిగివచ్చినవాళ్లు, మూఢులు, చాదస్తులు, విశ్వస్తులు, నాగరికత లేనివాళ్లు, చిక్కొచ్చినవాళ్లు, వేరేపనున్న వాళ్లు కాంటివాళ్లు అని నవీనుల అభిప్రాయం. కాని, నవనాగరికులు నాగాలులేకుండా, స్వయంగా, సత్కమూ వెనుతూండే టటు వంటిన్నీ, పై చెప్పిన “ఆకర్షించే బొమ్మలు (రవివర్మవి), ధూప (అగర్బత్తులు, సకృతుగా సకృతుగా సిగరెట్టుపొగ), దీప, (“ద్వాను” లైట్లులేక “ఎలెట్రీ”), నై వేవ్యాలు (అవసర-తీపి, కారం), అర్చకులు (తమిళాంధ్రద్రావిడులు), ఉత్సవ విగ్రహాలు (కొందరు ఘరానామనుష్యులు), మంటపాలు (నున్నటిబల్లలు) గంట (“సిగ్నల్ బెల్లు”), దాసీలు (ప్రాచ్యులు), ఆదాయం (ముందు ముందు ఇది ఇంకా వృద్ధికావచ్చు!) పైగైరా నరంజాం” కలిగిఉన్నటు వంటిన్నీ దేవాలయం కేవలం కాఫీదేవాలయం ఒకటే. దీన్నే పామరులు “కాఫీ హోటలు” అంటారు. ఇంతేగాక, శివాలయం, అమ్మవారు గుడి, పార్థ సారథి కోవెల అన్నట్టుగానే కేశవరావు కాఫీ హోటల్, నారాయణరావు కాఫీకొట్టు, మాధవరావు కాఫీ క్లబ్బు అంటూంటారు. అట్లా కాకుండా, కేశవ కాఫ్యాలయం, నారాయణ కాఫీనగరం, మాధవకాఫీనిలయం అంటూ పై పేర్లు మారస్తే భుక్తి ముక్తి ఏకీభవిస్తాయి.

కాఫీదేవాలయం అనేది ఉజ్జాయింపుగా ఒక గ్రామంయొక్క నాగరికత లెఖితేల్పడానికి ఉపయోగించే కొలతబద్ధ. ఒక

ఊళ్ళో ఎన్ని కాఫీదేవాలయాలుంటే ఆ ఊరు ఇప్పటి నాగరి
 కతలో అన్నిచీడీలు పై కెక్కిందన్నమాట. “ఆ ఊళ్ళో పురికి
 కాఫీహొటల్ కూడా లేదురా, అడిచిముండా ఊరూ! నా
 బోటిగాడు వెడితే అక్కడెల్లా?” అని ఒక్కొక్క నవ్వినాడు
 ఒక్కొక్క పల్లెటూరిమీన కోప్పడతూంటాడు. తెలుగు అక్ష
 రాలు అరవఅక్షరాలలోంచి పుట్టడం శుద్ధదచ్చి కానచ్చును
 గాని, తెలుగు కాఫీహొటళ్లు అరవవాటిల్లోంచి పుట్టడం
 రూఢే అయిఉంటుంది. కాబట్టి, కాఫీదేవాలయాలు దక్షిణాది
 నించి ఎగబాకి తెలుగుదేశంలో పడుంటాయి. కొన్నికొన్ని
 రైలుమీద వచ్చి ఉంటాయి. ఉద్యోగస్తులు తమ మొదటి
 భోయనం పెందరాళే కానిచ్చి పదిగంటల లోపునే కచేరీకి
 బయల్దేరవలసి వస్తోచ్చినప్పుడు, ఏ ఒంటి గంటకో వానికి కాస్త
 నోట్టోకి వసున్నా కావాలి. ఇంటినించి తమదగ్గిరికి అల్పాహారం
 తెప్పించుకోడానికి అందరికీ స్తూపతు చాలదు. అంచేత కొందరు
 ఇంటిదగ్గర్నించి కొయ్యరొట్టిలాంటి “టిఫిన్” పొట్లం కట్టుకు
 పోతారు లేక తన్నిమిత్తం గిన్నీ చేయిస్తారు. కాని ఫలారం
 ఎవరమ్మినా సరే బేరంలేకుండా కొనుక్కు తీసడానికి ఇష్టం
 ఉన్నవాళ్లు ఉద్యోగుల్లో ఉండి ఉంటారు. అందుచేత కచేరీ
 ప్రాంతాలక్షేత్రాల్లో కాఫీహొటళ్ళు చూస్తూంటే మొలు
 స్తాయి, పెరుగుతాయి. ఇంకా పుణ్యక్షేత్రాల్లో తీర్థాలకి కూడా
 కాఫీహొటళ్ళు లేస్తాయి, ఒప్పులు వెళ్ళే రోడ్లవక్కాని, నందెన్న
 దగ్గిరా పుడతాయి, సత్రాల్లో ఉంటాయి, రైల్వేస్టేషన్లలో

వెలుస్తాయి. ప్రతిదినం, విధిగా జనం ఎందరో అందుకు జేరు కుంటూండే చోటికి కొన్ని అంగుళాలదూరంలో కాఫీ దేవాలయం అవతరించేస్తుంది. దీని మొక్క అవసరం కనిపెట్టి, వాటమైన స్థలం చొకగా సంపాదించి సూక్ష్మంలో కాఫీ కొట్టు పెట్టే పేర్పు అరవసోదరులది, కర్ణాటసోదరులది. కాఫీ హొబాలు తాలూకు పరిలో ఉత్తరనాకిర్లు పేకుండా తమరే లీనం అయిపోవడం, విసుగు మరిచిపోవడం, ఒకనాడు శేషించిన పదార్థాలు మొన్నాడు తాజాగా చూచుమణి చెయ్యడం, లాభం తీసి విశేషంగా ఆజ్ఞించి బాగుపడి యావత్తు కుటుంబాన్ని పోషించుగోడం లాంటి చిట్టల్లో గూడకట్టు సోదరులు ప్రథమ తాంబూలం కొట్టేశాని చెప్పడానికి సాహసించ వచ్చు. తెలుగువాళ్ళల్లో వైశ్యులు పెట్టిన కాఫీ హొబళ్ళు కూడా వ్యవహారరీత్యా నడిస్తుండేవి అవడంచేత ఆర్జనవిషయంలో మాత్రం జయప్రదంగా ఉంటాయి. తెలుగు బ్రాహ్మణ కాఫీ హొబళ్ళు ఆమధ్య చిత్రంగా ఉండేవి. అన్నింటాలా దినాలా అయి, పోగొట్టుకోడానికి మర్యాదలేక, చిరకాల ప్రియురాలు ఒకతై అడ్డు ఉండడంవల్ల నాటకాల్లో జేడానికి వీలేక, కొండగు బ్రాహ్మణ నామధార్లు కాఫీ హొబళ్ళు తెరుస్తుండేవారు. పీట్లలో పదార్థాలు బాగా తయారయే బాషతువి కొద్దికాలంలో అంతరించేవి, తక్కినవి నాశనమగుగా ఉండేవి. కొన్నింటిలో మొహమాటాలు ఎక్కువ, పోలీసువారు శ్రీ, బలంగువారు శ్రీ, తన్ననవారు శ్రీ, తన్ననలు అనేవారు శ్రీ.

పనివాళ్ళు ఫ్రీ, తన బంధువులు ఫ్రీ, తను ఫ్రీ, ఇంక మిగిలిన వాళ్ళు బకాయి కాతా. ఒక వేళ ఇన్ని జిగి కూడా నాలుగుడబ్బులు మిగిలే రెండు మూడువిధాల పైనా. కాని, తెలుగువాళ్ళల్లో కుడా గౌరవనీయులు (ఎవరు గారు? ఆనూటకొస్తే ఎవరు?) ఈ వృత్తిలో ధనార్జన చేస్తూన్నవారు ఇటీవల ఉంటున్నారు.

“కాఫీహోటల్” అనడానికి చాలామంది అప్రయత్నంగా “కాఫీ దేవాలయం” అని ఎవరికీ అర్థంకాకుండా మాత్రం అట్టి కాఫీ దేవాలయంలో కేవలకాఫీయే కాక అనేక ఇతర వస్తువులు దొరికినా, ఆయొక్క కాఫీపిరే ఆలయం మొత్తానికి రావడంలోనే కాఫీయొక్క ఘనత వెల్లిడి అవుతోంది. “టీ” నీగు ఒకటి, “కోకో” ఒకటి—ఈ రెండూ మహాగొప్పవైనట్టు కాఫీలో దెబ్బలాట కొస్తాయి. కాని, ఈ ప్రాంతాల్లో కాఫీ ప్రావళ్యం తే నీరుని, “చా” పోవే, అయినా కోకోని “కోకో! కం!” అంటుంది. పైగా కొన్ని వింకు పార్టీలు జరుగుతుంటాయి “టీపార్టీ” లంటూ! నిజంబడితే వాటిని కాఫీ పార్టీలనాలి. అడ్డమై దాసికీ కాఫీ పేరుపెడితే కాఫీకి దిష్టి కొట్టి పోతుందని ఇతర పేర్లు చూసుకుంటున్నారుగాని, ఎక్కడైనాసరే మూడుపాళ్ళు కాఫీయే. కాఫీలోకూడా తాగడం అనేది ఉన్నా, స్పృహపోవడం లేక పోవట్టి పిన్నల్ని తీసుకుని పెద్దలు సయితం దీసికీ ఎగడుతున్నారుగాని, అలా వాటు విషయంలో ఇదీ తత్తుల్కమే! ఏదీ అన్ని అలవాట్లకీ మల్లెనే కాఫీ అలవాటున్నా! ఓ గడుసునామ ఓ మెత్తటివాణ్ణి

మూచి బలవంతంగా ఊరికేళ్ళిస్తాడు. తరవాత, ఏడు ఒక రోజున నీవు భోజనానికి ఆలస్యం అవుతుందిని తెలిసి ఓహూటు దేవాలయానికి వెళ్ళి సంగతి సందర్భాలు చూస్తాడు, “ఓహో హో!” అనుకుంటాడు. మొన్నాడు మీ పొరుగుూరువెళ్ళి అక్కడ తనపని పెందరాళేకాదేమో అనే భయంచొప్పున (అనలు పనే ఉండదుగామరీ, అంచేత!) కాఫీహోటల్కి పోసి అని వెడతాడు. నాలుగోనాడు భోజనం ఆలస్యంకాదని తెలిసి నా, తనకి డబ్బులక్ష్యంలేదని ప్రకటించడానికి వెనక తనకి ఇచ్చించిన నాణ్యే దేవాలయానికి కొట్టుకెళ్ళి, వారికి గురుదక్షిణగా వార్డు మేపుతాడు. పదవడి “మనం (అనగా తనే) ఎప్పుడు మూనాలంటే అప్పుడేమూస్తాం అల్లాంటిదిలేదు. (అని సాలిక చప్పరించి) కానీ, ఏమిటో” అంటూ మధ్యాహ్నం, సాయంత్రంకుడా వెళ్ళి సంధ్యానందనం పూర్తి చేస్తాడు. అక్కణ్ణించి కాఫీ తాగితేగాని “మోషన్” కాదంటాడు. కామోడ దంటాడు, తాక్కపోతే తలనొప్పి, శోచకపోవడం, పిచ్చి పిచ్చిగా ఉండి మెదడు పనిచేయకపోవడం, కాళ్ళు వీకడం— లాంటివి ఉద్భవిస్తాయి అంటాడు. కాబట్టి, కాలక్రమణాన్ని బలవంతం, కక్కుర్తి, దర్జా, ప్రతిఘటన, ముహూమాటం, అలవాటుగాని అలవాటు, అలవాటులాంటిది, అలవాటే, అభ్యాసం, అవసరం, ఉండలేనితనిం, వ్యసనం, తప్పనిసరితద్దినం లోక దుష్టతలం వ్యాపారం. అందుకని, నిష్పంధంగా కాఫీకోసం చిలనూర్చు, విచ్చింధంగా ఇతర తినుబండాల కొరకున్నూ, ఇంటి

దగ్గర శేషుపెడితే ఇంటిల్లవాటికీ అలవాటవుతుందని భయం
 వల్ల నైతేనేమి, ఎన్నాళ్ళు పైకింగుపొంగినా తమకి గాని,
 పైకింగు ఇచ్చినా తమ ఆడంగులకిగాని కాఫీలో పాళ్ళు అవ
 గావాల కానందువల్ల నైతేనేమి, జరులు దేవాల గూనికి వెళు
 తూంటారు. కాఫీహోటల్లధర్మమా అని కొందరు పెద్దానికి
 పెందరాళే నిదలేపడం, కొందరు పిన్నానికి పొద్దెక్కలుండ
 స్నానం పంతున్నాయి. ఇటీవలకొందరు పట్టువల విద్యార్థులు
 గూము తెల్లారకట్టే లేచివెళ్ళి, హోటల్ మేనేజర్ని లేపు
 తున్నారు—అతడు ఒక వేళ తనకి డబ్బుచ్చేమాట మరిచిపోయి
 ఆలస్యంచేస్తాడేమో అని. ఒక కాఫీదాసు ఇద్దేశం తను కాఫీ
 సేవించకపోతే ఎల్లాగని! ఒకాయన ఊహ, భయ కాఫీచుచ్చు
 గోతుండా సూర్యోదయం అంచూ ఒకటా? అని. ఒక ఆసామీ
 చమ్మకం తను వీలైనంత త్వరగా కాఫీతాక్కపోతే ప్రపంచపు
 “సివిలిజేషన్” “హాల్ట్” వుతుందనే. ఒక పెద్దను, మి తను కాఫీ
 పుచ్చుకున్న సంగతి నలుగురితోతేనా అంటేనేగాని అక్క
 డికి కసితీరదన్నాడు, ఆయనే ఒక వేళ కర్మవశంబోత కాఫీ
 తాగడం లేటయితే. “ఏనుండి, లేటయిందేం ఈవెళ్ళ?” అని
 ఎవరేనా అడిగినప్పుడు “అబ్బే, రెండోమాటలెండి!” అని
 అబద్ధం ఆడడం భీష్మక్షణం అని రాసిస్తాన్నాడు. ఒక
 ప్రముఖుడు కారణాంతరంవల్ల పల్లెయూరిలో పెదరోజులు
 ఆగవలసివచ్చి, అక్కడికి అయిదుమైళ్ళలో ఉన్న బస్, బడిమీద
 వెళ్ళి అనుదినం గూ కాఫీమాత్రమే పుచ్చుకుని వచ్చి, ఆకాఫీ

యేనా బాగుండలేదని స్నేహితునితో విచారంగా చెబుతూ, వాళ్ళనికూడా ఏడవమంటాడు. ఒక కర్మిష్టి తనతండ్రి తద్దినం నాడు “ఈ వేళ కాఫీ ఎల్లాతాగను మరీ, చూసి చూసి” అనుకుని, బ్రాహ్మ లొచ్చేవరకూ వదుకుని, ఎల్లాగో తద్దించం కానిచ్చి, పిండాల గంగలో కలిపి ఇంటికి వచ్చేటప్పుడు దార్లో కాఫీపలాటలికి వెళ్ళి, రెండుమూడు కప్పులు తాగి, ఇంట్లోపడి తలకి పట్టేసుకుని నిద్దరపోయి సామంత్రానికి లేచి అప్పుడు కాఫీ మెతుకులు కొరికేనాడు. ఒక పితృభక్తుడు కాఫీ ప్రియుడైన తన తండ్రిగారి ఆబ్దికం అయిపోయి బ్రాహ్మలు ఇక వెళ్ళిపోయేటప్పుడు వాళ్ళిద్దరిచేతా చెరో నురచెబుడు కాఫీ తాగిపించి మరీ వాళ్ళని సాగనంపేచాడు.

ఇంతాచేసి కాఫీ అనే ద్రావకంలో మిళాయించేచి ఏవి అని అడిగితే, పాలు, పంచదార, కాఫీగింజల మార్జంతాలూకు సారం. ఈ సారం కుంకుమపుసు, నీకాయపులుసు, చింత గింజల మార్జనారసం, హాలాహలం వీటికి మిశ్రం నల్లగా ఉండుకుంటుంది. తెలుగులో ఈసారాన్ని “డికాక్ష్న్” అంటారు. (సంస్కృతంలో కషాయం అనచ్చు). “సుబ్బరంగా పాలే పుచ్చుకోకూడదా రాజాలాగ, డికాక్ష్న్ అంటూ అహో రించకపోతే!” అని కొందరు కూకటిస్తూంటారు. తెల్లగా ఉండే క్షీరాసకీ నల్లగా హాలాహలంలా ఉండే డికాక్ష్ణకీ పొత్తు ఎక్కడ ఏడిసిందని వారి ఉద్దేశం. కాని, వాటిసంబంధం నముద్ర మధనకాలం నాటినించీ వస్తూనే ఉంది. ఈ రెండూ

కలిపేసరికి దీని తెల్లవర్ణమూ దాని కల్లవర్ణమూ కూడా పోయి మధ్యవర్ణం ఒకటి భాయపడుతుంది. అప్పుడు క్షణక్షణమూ కాఫీహఠాట్లలో ఆయిక్కు వర్ణనాశక్తి ప్రత్యక్షం అవుతుంది. ఆ మధ్యవర్ణానికి ప్రత్యేక శక్తిత్వం విశేష భౌతికకూడా ఏర్పడ్డాయి. “మీరు ఈహఠాటు మెద్రాసు వెళ్ళినప్పుడు నాకు ఓ కాఫీకలర్ స్క్రీన్ తెచ్చిపెడదూరా!” అని పెద్దోమనుష్యులు తమ స్నేహితులకి జ్ఞాపకం చేస్తూంటారు కూడాను. అంతేకాక ఆ రెండూ కలపడంలో సాగిమిందా! కలపడం అంటే తెలుగువాడి కలపడం కాదు. తెలుగువాడికి కలపడం ఎంత తెలుసునో కలపడంకూడా అంతే తెలుసు. కళాపితా వేరుచేసినా అరవలది ఆసేర్పు. అందులో రిపుదేరిన అరిన అయ్యరు కాఫీకలపడం చూస్తే మెడ నెప్పిట్టి పోతుంది. ఎవరో ఒక కొత్త కాఫీదాసు విధులో నడుస్తూ, “ఈ కాఫీ హఠాటు బ్రాహ్మలదేనా?” అని కనుక్కు, వచ్చిన సమాధానం తనకి వచ్చిన తరవాత లోపల ప్రవేశిస్తాడు. అప్పుడే ఎవరూ కనిపెట్టకుండా, దొంగపోటుగా తన ముహూ అద్దంలో ఎల్లా ఉంటుందో చూసుకుని మెచ్చుకుని, “ఓ కష్ట కాఫీ ఇవ్వండి” అని ఆర్డరు జారీచేసి, ఒక బల్లదగ్గర ఉండి భౌతికశక్తి ఈడ్చుకుని కూర్చుంటాడు—ప్రపంచంలో సహం వ్యాపారాలు తనతో ఉన్నట్టు. ఈపాటికప్పిడే అయ్యరు ఒక కష్టం జోడి లాగివుచ్చుకుని, ఒక “సూసు” పంచదార లోపలిగిన్నెలో గిరవేసి, “ఎన్నా సార్ కప్పా, అర కప్పా,”

అంటాడు. అని, జబాబు వస్తేనానరే, సాధారణంగా కప్పే కలుపుతాడు. అమ్మమ్మ అతడు లోలి కష్టం కుడిచేత్తో పైకి తీసి గుట్టపుమొహంవాళ్ళు తగలేవరకూ పైకెత్తి, ఎవరికప్పు కుక్కమూతివాళ్ళకి అంటుగుసేదాకా కింకీ పెట్టి, అంత ద్రావకమూ హాడిలిపోయి జవజవలాడి పేకదారంలా అయ్యేట్టు పోణక్కుండా పాకం తీస్తాడు ఈలోపు గానే కాఫీ కొచ్చినవాడు తన ఎవటి బల్లమీదకప్పులూ, కాఫీ చుక్కలూ, ఏరేసిన మిర్చి మొక్కలూ చూసి, “ఈబల్ల కొంచెం తుడవాలండి” అని కేకేస్తాడు. అప్పుడేగా కప్పులు లాగే కింకరుడు హాజరవుతాడు. కొండొకచో ఈపనికి ఒక మలమూలీ ఉంటాడు. అతడికి బట్టు రేవునెత్తిమీద మాత్రమే ఉంటుంది, నడికుప్పమీద పెంకుబున్నట్టు. అతడు గబగబా ఓబాల్చీలాంటిది తెచ్చి దింపుగుంటాడు. దింపుగుని కప్పులు చాల్లో పారేసి ఒకవేళ రూల్సు ఎరగనివాళ్ళు పోసినకీళ్ళు విస్తారంఉంటే గుడ్డతోనే (అది సాధారణంగా తడవదు, కాలదు) బాల్చీలోకి తోసుగుంటాడు. పినప తనగుడ్డతో బల్లంతా శుభ్రం చేసే సంకల్పంతో సాముతాడు. దాంతోటి ఒకచోటి మాలిగ్యం సర్వత్రా సర్దుకుంటుంది—ఒకడితప్పు అనేక మందిని వెంటాడించిట్టు! పైపెచ్చు ఆగుడ్డకి నంబంధించిన గంధ శ్రవ్యంగా బల్లకే అంటుగుని ఒకవిధమైన కొత్తవార్నిసు తయారై ఈగల్ని ఆకర్షించి వాటిని మరి వదల్దు. తక్కిన ఈగలు ఈ సంగతి కనిపెట్టి, మనుష్యులమీదగాని వాలడం

మానేస్తాయి. కప్పులమీంచి ఆవిరి వస్తూంటే కాఫీ తాగడంలో సర్వీసు లేనివాడు “అబ్బా వేసిస్కండి” అని అది చల్లారేవరకూ కప్పు ముట్టుకోకుండా ఆగుతాడు—కాఫీహఠాట్లో అస్పృశ్యత గురించి పట్టించులు లేవని తెలిపికూడాను! అది చల్లారి తరువాత, చక్కెర ఎక్కువగా వేయించుకుని, ఆకన్న పైకెత్తి గడగడా పానకం తాగినట్టు వీల్చేస్తాడు. కాని, కాఫీ ద్రావకం సంప్రదాయానుసారంగా తాగనేర్చిన శిష్టులు నెమ్మది నెమ్మదిగా ఊదుకుంటూ, చప్పరించుకుంటూ, మాటలు చెబుతూ, కాస్త కాస్త చొప్పున కాఫీ కనుకుతారు. ఒక్కొక్క పెద్దమనిషి పెద్దకప్పు బల్లమీదే వదిలేసి చిన్నకప్పుని మూతిదగ్గరికీ, బల్లమీదికీ మళ్ళీ మూతిదగ్గరికీ—ఇల్లాగా సెకనుకి రెండుసార్లు బదలాయిస్తూంటాడు. ఆసమయంలో బల్లమీద పెద్దకప్పుయొక్క ఉపయోగం పూర్తి అయింది కావుననుకుని కప్పుల కింకరుడు దాన్లో ఇంకా కొంత కాఫీ ఉండగానే కప్పుని బాల్వీలోకి దిగలాగుతాడు—కొన్ని ప్రాణాలుండగానే మనిషిని పాడిమీదికి లాగేసినట్టు. ఈ విషయంలో కొందరు కుశాగ్రఋద్ధులైన కాఫీదాసులు మూరం ఆలోచించి, తమరు తమ కుడిచేతితో చిన్న కప్పులోంచి కాఫీ ఆరగింపేటప్పుడు, బల్లమీద పెద్దకప్పు ఎడంచేతితో వడేసి, రాయల్లా పట్టు గుంటున్నారట! వాళ్ళ ఊహ కప్పుల కింకరు డొచ్చి బల్లమీద కప్పు లాక్కు పోబోతే, తనూ ఆ యమకింకరుడూ తద్విషయం కుస్తీ పట్టచ్చు గదా అని!— సత్యవంతుడు ప్రాణాన్ని

“పోవుచున్నాడే!” అంటూ సావిత్రి ఇటూ, “పో. బాల!” అంటూ యముడు అటూ పాపతూలాగెనట్టు!

కాఫీ దేవాలయం ఎల్లకాలము హడావిడిగానే ఉంటుంది (వార్తలు రోజుల్ని తప్ప). కాని అందులో ఉదయం, ఒంటి గంటకీ, సాయంత్రం పైముల్లో నూత్రం ఊపిరి నలవకుండా ఉంటుంది. ప్లేట్లు, చమ్పాలు, గ్లాసులు వగైరాల చప్పుడు వినిపిస్తుంది. అంటచ్చే నాడికి చాకచక్రం చాలా అవసరం. అందిన్నడంకోకూడా అరవలే ఫస్టు. అందులో ఒక్కొక్కరు అప్రావధాని. “ఏం కావాలండీ మీకు!” అని చెడుగుడి ఆపతూ కనుక్కుంటూనే, వెళ్ళిపోయే ఇద్దరు ఇవ్వవలసిన డబ్బుగూరించి మేనేజరుతో “ఎట్రీణా, రెండుబేర్” అంటూనే, బల్ల తుడవమని అప్పుడే ఎవరో కోరగా “బల్ల తుడవరా ఎదవా” అని తుడిచేవాణ్ణి కనురుతూనే, “నాకు పెసరెట్టండోయ్” అని అప్పుడే ఎవరో కోరగా, లోపల వండేవాడికి “పెసరెట్ రోస్ట్” అని కబురు అందిస్తూనే, దొడ్లో కప్పులుకట్టిగాణ్ణి “కప్పు వదిరా, బేగీ!” అని పళ్ళు బిగించి లోపల తీడుతూనే, లోగడ దరఖాస్తు చేసుకున్న ఎనమందులకి ఎనిమిది ప్లేట్లు నరుకు ఏక కాలముంచే ఎడం చేతిమీద గోరంలా పేర్చుకు వచ్చి టకటకా ఇస్తూనే, వారికే ఎనిమిది కప్పుల కాఫీ ఓకేసారి ఎడం చేతి వేళ్ళతో నొక్కి తెచ్చి, ఒక్కొక్కరి ముందు ఒక్కొక్క కప్పు పెట్టి, ఒక ధరించి ఒక్కొక్క సెకనులో ప్రతి కప్పులో కాఫీనీ ఒక్కొక్క సారిగా

“జెవలవర్స” సాగదీసినట్లు పిలక సాగదీసి కూచోబెట్టి చక్కా బోతూంటాడు. “గంపైంది చెప్పి, ఇంకా నాకు ఉన్నా అందలేదు” అని కొందరు మేనేజరుతో ఫిర్యాదు చేస్తూంటారు. “ఒక అర కప్పు కాఫీ తెస్తు బాబూ! నేను కారుకి పోనాలి” అని కొందరు విసుక్కుంటూంటారు! “ఈవేళ ఇడ్డలికి నాం బారా, పచ్చడా?” అని కొందరు అడుగుతూంటారు. ఏవృత్తిలో ఉండేజిపం అయినా సరే కాఫీవుచ్చుగోందే పన్నోకి త్రికరణశుద్ధిగా దిగింది. బండి వాడి మొదటి కిరాయి డబ్బులు కాఫీకి, పుల్లలవాడి మొదటి పట్టి డబ్బులు కాఫీకి, ముగలిచేసే మొదటి ట్రాం డబ్బులు కాఫీకి. అందుకని కొందరు ఘరానా రకం వీధికొట్టు వొడలి లోలికి జొరబడుతూంటారు—గర్భ గుడిలోకి జొర బడ్డట్టు. కొందరు తమరి మాట వడ్డన వాళ్ళు ఎంత సేపటికీ విసిపించుకోకపోతే, చనువుచేత తమరే వెళ్ళి పెసరట్టు వగైరా వేసుకుంటారు—స్వసంతృప్తి పొల్లాడు. ఒక్కొక్క పట్టింపు పెద్దమనిషి వాలూ, డికాక్స్ నూ వేరే వేరే తెమ్మని అవి తనకి మిళాయించుకుంటాడు, మహా. ఒక్కొక్కడు ముందు ఒక అరకప్పు తాగి, మాట్లాడు తూండి మళ్ళీ అరకప్పు తెమ్మని, కప్పు లేటు ఇస్తాడు—ఈపద్ధతి తనకి కాస్త రాహిత్యం కాకపోతుందా అని! మర్నాణ్ణించి మేనేజరు ఇందుకు ఒప్పు గోడు. “ఇంకీమంది వచ్చి ఇన్నిరకాలుగా ఫలారాలు చేస్తున్నారుగదా ఎవడు ఎంత ఇవ్వాలో సరిగ్గా చెబుతాండీ, ఈ వడ్డనవాళ్ళూ! ఏమి మేధాణ్ణి, వీళ్ళది!” అని కొందరు,

వడ్డనవాళ్ళని మెచ్చుకుంటూంటారు. కొందరు, వడ్డనవాళ్ళతో
 లక్కల్లో కేడాలోచ్చి మేనేజరుదగ్గర పేచీల్లో ఉంటూంటారు.
 ఈలోపుగా మేనేజరుగారి పరిపరిచయములు చక్కావస్తారు.
 దానిలో మేనేజరు “చూడ్రా! పంతులుగా రొచ్చారు, ఏం
 కావాలో నివకోక్కో! నాలుగు ఇడ్లీ ఇయ్యి సాంబార్ చేసి” అని
 వడ్డనవారితో అని, “ఈవేళ సాంబార్ చాలానైస్ గా ఉందండీ,
 సార్” అని బలవంతం చేస్తాడు. “అత్తారింట్లో కంటేకూడా ఏం
 బలవంతం చేస్తున్నావోయ్! ఎటొచ్చీ నువ్వు బిల్లుచేస్తావు!
 నీ సామెత్తం పోయింద” అని లోపల అనుకున్నా, చుట్టుపక్కల
 అసెసిమంది ఘరానామనుష్యులు (అసగా కాఫీదాసులంతా
 ఘరానా వానుష్యులే!) వింటూండగా తను అక్కర్లేదనడంతో
 ఆత్మ గౌరవానికి మిక్కిలీ భంగం అనుకుని, నలుగురి ఎదటా
 తను పిసిసిగొట్టు కాట్టు ప్రకటించుకోడానికికుడా అనుకూల
 నమయ్యి అదే అనుకుని, “సరే, సెమ్మను” అని ననుగుతాడు.
 విడివిడిగా వచ్చినవాళ్ళల్లో కొందరు డబ్బు ఇచ్చేస్తారు,
 కొందరు రాసేస్తారు, (ఈరాతలన్నీ మేనేజరుకి యుట్టితే అతడు
 కుజేరుడవుతాడు). కొందరు పరిచయములు ఇంతాఅని చెప్పేస్తారు,
 కొందరు ఇంకా ఘరానా వారు బరార్ గా చక్కాపోతారు.
 వడ్డన ఎవరో ఒకాయన అయిదారుగురు అతిథుల్ని తీసుకుని
 తయారవుతాడు. అతిథులు సాధారణంగా కోర్టు సాక్షులకి
 వచ్చినవారో, డబ్బున్న కుర్రాణ్ణి ఉబ్బేసి వాణ్ణి గ్రంథంలోకి
 దింపి పెంటకడి వచ్చినవారో, ఎవడికేనా ఎందులోనేనా లాభం

రానడంవల్ల వాణ్ణి మొహమాటపెట్టి తోలు కొచ్చినవారో, బస్తీ నేహితుణ్ణి చూడొచ్చిన బంధువులూ అయి ఉంటారు. సమూహంగా వచ్చిన వాళ్ళలో కొన్ని విశేషాలు జరుగుతూంటాయి. కొందరు నిర్మోహమాటస్థులు కలిసి వస్తారు. ఓడిచేత మరోడు పెట్టించాలని ప్రతివాడూ యత్నిస్తాడు. అందుకని నారిళ్ళో ప్రతివాడూ (ఎంతైతే తనకేమి!) తెర ఆర్దరు ఇస్తూంటాడు. వీరిలో గడుసువాళ్ళంతా ఘనపదార్థాలు గబగబా నమిలేసి, చివరికి ద్రవపదార్థాల్లోకి వచ్చి కాల్టూన్న కాఫీ అయినా సరే నోట్టో పోనేసుగుని వీధులోకెళ్ళి నింపడ తారు. మిగిలిపోయిన చాదస్తుడు ఉసూర్న బిల్లు చెల్లిస్తాడు. కాని ఒకసారి ఇద్దరు తమాషా నేహితులు ఒక కాఫీదేవాలయం ఎడట కలుసుగుని, “ఇరుగో, మీకోసమే చూస్తూంటా, రండి!” అంటే, “ఇహాసేం, నే వెతికేదీ మీకోసమే!” అని ఒకర్నొకరు ఆహ్వానించుగుని, ఆలయంలో ప్రవేశించారు. ఒకడు కాస్తంత పెద్దమనిషి, రెండోవాడు ఆకాస్తంతే చిన్న మనిషి. కాని లోపల అభిప్రాయాలు మాత్రం తిండిఖర్చు వీడికి రుద్దాలని వాడూ, వాడికి రుద్దాలని వీడూ.

పెద్ద—చూస్తారే? తెమ్మనండీ!

చిన్న—తమకు పెళ్లలు! తమరే ఉపక్రమించండి.

పె—ఎవరైతే ఏముందీ? మీకు చాదస్తంగాని!

చి—అందుక నే నండి నే అన్నదీను.

పె—(నడ్డనవాడితో) నాలుగేసి ఇడ్లీ నమ్మేసి తిండి!

చి—(కాన్సేపు ఆగి) నాలుగేసి పెనరట్లుకుడా తెండి-
ఇంత అల్లం వారేసి!

పె—(పదార్థాలు గబగబా భాక్కుతూ) రెండేసిపెట్టు
సేమియా!

చి—(ఒప్పేటు సేమియా మందచ్చుగున్నట్టు ఒకేసారి
గొంతిలో పోసుకుని) నాలుగేసి తెర్వెడె! పేరుగేసి!

అంటూ చెరోవారి ఆర్డరుచేస్తూ మొత్తం ఆణా తక్కువ
రెండురూపాయలు తిన్నారు. ఇంకిలో చిన్నవాడు మూతి
కడుక్కుంటూంటే, పెద్దవాడు, వీధిలో సైకిల్ మీద పోయే
ఒకాయాన్ని కలుసుకోవలసిన పనున్నట్టు మిష పెట్టి, ఆయన్ను
కేకేస్తూ, చివాల్ను లేచిపోయాడు. చిన్నవాడు కంగారు
లేకుండా, చెయ్యి కడుక్కుని పెద్దాయనకంటే మరోఆకు
చవివే ఉన్నవాడనడచేసి, బల్లమీద సిద్ధంగాఉన్న కిల్లీలు
రెండు చేతపుచ్చుకుని, ఆ పెద్దాయన కాతాపేజీ తీసి రెండు
రూపాయలూ అందులో రాసి చక్కాపోయాడు. వీటిల్లో
ఎవరు నగ్గుతారో చివరదాకా తెలియదు.

మరో తరహావాగున్నారు. వారు కలిసేవచ్చి, తిని,
కాఫీవంటలు తాగి, మొత్తపుఖిచ్చు ఇవ్వడానికి ప్రతివాడూ
తనలో మనీపర్సా పెల్లొస్తాను (అందులోఉన్న డబ్బుసంగతి
వేరుగాలు)! కాని వారి నాయకుడు “పుచ్చుకోకండి,
నిజంగానే!” అని మేనేజరుతో సక్కచ్చీగా చెబుతాడు.
అంతవాట్లు కొచ్చినా కుడా అతి ధుల్లో ఒక్కొక్కడు (చివరకి

తనని ఎల్లానూ ఇవ్వనివ్వకుగదా అనే ధైర్యంతో ద్రో) “చిల్లర
నాదగ్గిర ఉందిరా!” అంటాడు—(కాఫీచూటల్లో చిల్లర
కరువొచ్చినట్టు!) అటువంటప్పుడు ఆ నాయకుడు ముహూనూ
టస్తుడై తే “నా దగ్గిరా ఉందిరా!” అని తనే చెల్లిస్తాడు; చిల్లర
నూటస్తుడై తే, “సరే, అల్లాలుతే!” అని ఊహిస్తాడు.
ఆశంగా ఆ అతిథి వోవూ, అడ్డంగా నూడి, చెచ్చిట్లు
యోగిస్తునామ్మా దాఖలుచేసుకుని, “అన్నన్నా! మనకి వెళ్ళవ
తొందరస్కో” అని ఒక్కడూ ఉన్నప్పుడు మనకి తొగి కేలు
కొరుక్కుంటాడు! ఒకడు తనుతిన్న ఖచ్చసామ్మ తన స్నేహి
తుడు చెల్లిస్తూంటే, రావిఆకులూ ఊహికుని, ఇవలొక్కడ
తరవాత ఆడబ్బులు వాడికి ఇవ్వచూపుతాడు, (ఏముమ
పెట్టుకుని వాడు పుచ్చుగో వచ్చాడని!) వాడు “ఆ,
పోదురా?” అని బెట్టుచేసికొన్నాడు. “పోనీలండి, అధిమం
కిల్లీలేనా నన్ను కొననియ్యండి!” అని ఆ ఖచ్చ తను అచ్చుగుని,
“మీరు సిగరెట్టు కాల్చరనుకుంటాను!” అంటాడు. అంటే
కొండోవాడు “కాల్చకేం లెండి, ప్రస్తుతం, అక్కడేవు” అని
అనేస్తాడు. కొందరు పెద్దకంఠవాలు వేసుకునిఉండికుడా
స్టిక్కులూ, కొత్తజోళ్ళూ, తాంబూలం వెయ్యూనే ఊహితో
అని దొరక పుచ్చుకుని, ఒకవేళ మేచేజికి గాని, ఆడస్తువు
యజమానికి గాని, దొరికిపోయి నప్పుడు, “మీదా? మీదే?”
అని ఆశ్చర్యపోయి, నవ్వుతూ, “అచ్చగా నాదే అనుకున్నాను
స్కోండి!” అని అది అక్కడ వొడిలి పెట్టి బారిపోతారు!

ఒక రొచ్చి “ఓహ్ కాఫీ, స్ట్రాంగ్, ఎస్సెన్స్” అంటాడు. “స్ట్రాంగ్” అనడం ఎందుకంటే, కాఫీ తను పూర్వార్వాన్నించీ ఎరుకున్నదే అది నలుగురికీ తెలియాలని, ఎంత తక్కువ పంచడానా, ఎంత ఎక్కువ డికాక్ష్‌న్ తోనూ కాఫీ తాగగలిగితే అంత నాణ్యమని అనుకుంటానని, కేవల డికాక్ష్‌న్ (అనగా హాలాహాలం) అన్న లితంగా స్వీకరించి ఇప్పుడంత నాణ్యత కావాలని తన ఆదర్శం నలుగురూ గ్రహించాలని. ఇంకో రొచ్చి, “కోదండరాజే! నువ్వే ఇవ్వవోయ్, ఓకప్పు కాఫీ!” అంటాడు. అనగా పారిశుద్ధ్యం, “ప్రతీ ఎల్లయ్యూ తక్కినవి వద్దించ గలమగారి, కాఫీ కలపలేదు! కాఫీలో పాలు మాత్రం మేళాక పాళ్ళకూడా ఉన్నాయి! అది ఏ మాత్రం చెడ్డా ఉబ్బలు పుష్కరిండా! ఆ పాళ్ళు సీకే తెలుసు! అదొక ఆర్టు! ఆ ఆర్టు చువ్వేకానీ!” అని. కొందరు, ముందు డికాక్ష్‌న్ తక్కువనీ, అది పోకిరితరివాత పాలు తక్కువనీ, (విసుక్కుని) వడ్డనవాడు కాసిని పాలచుక్కలు రాల్చిం తనవాత మళ్ళీ డికాక్ష్‌న్ తక్కువనీ అనేవాడుంటారు! కానీ, వాళ్లు రోజూ ఓ కాఫీ పూటలికి వెళ్లాలి, వెడతారు.

కాఫీ దేవాలయాల్లో విడికాన్లు లగాయతు వందరూపాయల నోటుదాకా చలాచుణి అవుతాయి. “నాకు కాఫీ ఖర్చు కోర్కె ప్రోహోదండి! ఇక నూనాలి!” అంటూనే ఉంటారు కొందరు. కొందరు జబ్బుచేసి పెడిపోయి కుదిరేవరకూ మాన్తారు. కొందరు, జబ్బులో, డాక్టరుగారి అనుమతిని మరొకప్పు పుచ్చు

గుంటూరు కొండరు ఎల్లా నేనా మానాలని, అట్టెముకి, కాఫీ ప్రత్యామ్నాయ వేడి నీళ్ళో, చారో ఊదకుని కొద్దికొద్దిగా పీలుస్తారు. కొండరు మాననివాళ్ళు, అట్టెముకి ఇంత శిష్టిని మజ్జిగే దేశవాళీ కాఫీగా భావించి పుచ్చుగుంటారు. ఒకొక్కడు ప్రాణాలు ఉగ్గపెట్టుకుని పదిరోజులపాటు కాఫీమానేసి, పదకొండోనాడు శెల్లారకట్టించి పూటకి మూడుకప్పులు మింగి లోగడబాకీకూడ దీసుకుంటాను ఒకాయన తన పక్క ఒక దారుణరోగి కూచుని కాఫీ తాగుతూండడం అసహ్యించుకుని కాఫీ మానేశాడుట—అఫ్ఘాటా! కాఫీ మానే!, కొండరు అస్మదాదులు, కాఫీపలాటలికి వెడతూనే ఉన్నారు. “మానే శావు గదా, ఇక ఎందుకయ్యా!” అంటే “క్లెమేట్” కోసం అని చెబుతున్నారు.

బస్తీజనం తప్పనిసరిగా ప్రతీరోజూ, అనాంతరాలు జరిగితే తప్ప, కలుసుకునేచోటు కాఫీ దేవాలయమే. కల్లాటి సంస్థలు శకపోతే ఎవరికెన్నో పాటుంటారు గనక ఒక రోజుకి పదిచదు మే ఉండదు. మరీగొప్పవారు కానివారిని ఎవరేన్నా పొద్దున్నగాని, ఒంటిగంటకిగాని కలుసుకోవాలంటే, అయినా కూడా మూత్రైవ దేవాలయం కనుక్కుని వెడితే సరి! ప్రయాణాల్లో ఎక్కడానా “మిమ్మల్ని ఎక్కడో చూచిపట్టండి!” అని కంకోర్ని హెచ్చరించినప్పుడు వీరూ నానూ జ్ఞాపకశక్తులు కలబోసుకుని ఆరాటు తీయగా, ఆ కలుసుకోడం వదో కాఫీ దేవాలయం లోనే అయిఉంటుంది. వార్తలు ఫట్టడానికి, ప్రతిటన చుడ

డాక్టర్ కాఫీ దేవాలయం మిక్కిలి వీలు. లండన్ లో, నానాజాతుల కాఫీ దేవాలయాలు గల ఒక ఘంటాపథంలో, రాజాధిరాజుల కాఫీ పూటలికి ఎదురుగుండా వీరాస్వామినాయుడుగారి హిందూ కాఫీపూటలు అనేక పరికరాలతో ఉండటం. కాఫీ విషయంలో హిందువులు తీవ్రంగానే పనిచేస్తున్నారు.

నా మీదేనర్రోయ్!

అసగనగా ఓడోరు (అంతమాత్రాన్ని ఇది పట్టకథా కాదు, బాతుకథాకాదు!). ఆడోళ్ళో ఓ యిల్లుం, మరెక్కడా ఉండడానికి వీలే! లోగడ చాలా ఊళ్ళకి పేరు పోయినట్టే ఆ ఊరికిగూడా పోవడంచేతనున్నా, రాగోయే జనాభాల్లాంటి సంవర్షాలలాంటి వాట్లల్లా ఇంటినొండు మారుగుడు కావడంచేతనున్నా, బోలెడు పాత రికార్డు దులిపితేగాని ఆ ఊరియొక్క వెనకటిపేరు తేలక; బోలెడు ఇతర ఒడిసుట్లు పడితేగాని ఆయిల్లున్న జాగాయొక్క నయినం తేలదు. అందుకని తబిసీళ్ళుగురించి నన్ను అట్టే రొగాయించక ఎందుకన్నానో అన్నాను, ఇల్లా పోనీండి ఈ తభాకి. ఆయింటి యజమాని ఒకాయనే అని కొందరూ, ఇంట్లో ఉండేజనం యావ్వొశిష్టం యజమాన్లే అని మరికొందరూ పట్టించులు పోయేవారు. పోనీ మనం ఏదోకాకి రాజీకి దిగి ఒకాయనే అని ఒప్పుకుందాం. ఆయనకేనా ఏదో సంజ్ఞ ఉంటేశన్న వ్యవహరించడం కష్టం గనక, ఆయన్ని “సుభర్త” అందాం. ఇంటావిడగార్ని అప్పుడు “సుభార్య” అనినీ, వారి కుమారుణ్ణి “సుపుత్రుడు” అనినీ పిలవచ్చు. ఇంటివారంతా కూడా అఖండజ్ఞాను లైనవ్వుడు, పేర్లు మంచిగా ఉండడంలో చెడుగు ఏమీలేదు. సుభర్తగారి తల్లి ఉంది. ఆవిణ్ణి —

వ్యాకరణం సిఖాకోసిరిగాని—“సుబామ్మ” అంటే తప్ప
సుబ్బామమ కొంప పీకేస్తాను.

ఒక నాడు, (ఎన్నడూ అంటే వెళక. అంతకంటే అడగద్దు:
మరిచి చేశానా!) పొద్దుబివేళ ఆ యింటికి ఉన్న ఒకానొక
సాగిడిలాంటి మెల్లాలోకి ఒక ముసీలిస్కాములవారు వెళ్ళి
కుక్కిరిగిచ కూర్చుని, మోచేతులు కుర్చీచేతులికి పెక్కించి
ఇరికిమెల్లో కడ్డం ఆనుకుని, కిల్లుమూసుకుని ధ్యానం
చాటిపోయి నమూధిలో పడిపోయాడు. సుభర్తయింటో లేడు.
అది అతడు కాఫీకివెళ్ళేట్రుము. అతడు సకృత్తుగా ఇంట్లో
కాఫీచూర్చుకున్నా, విధిగా బయట కలికితీరతాడు. అతనిమహిమ
వల్ల అతనికి ప్రతీకాఫీహలాటల్లోనూ కాతాయే. ఎదేనా
పాత కాఫీహలాటల్లో తను ఇన్స్పెక్షన్ బాకీ ముత్తం బాగా
మందర బారిసన్లు, అందున ఆశ్రేణికి వెళ్ళడం నూనె మ్యువలసిన
అవసరం నిస్సూడబట్టి, ప్రతీకొత్త కాఫీహలాటల్లోనూ వారిదే
శ్రీ! సుబ్బామమ ఇల్లట పల్లుడు. అతని అత్తారి కుటుంబంలో
ఎవరికో మందిప్పించుకోడానికి వారంతా స్వగ్రామంనంచి పెట్నం
వెళుతూ అతణ్ణి విడిచి పెట్టలేక కూడగట్టు కెళ్ళడంవల్ల
అతడు ప్రస్తుతం పెట్నంలో ఉన్నాడు. సుబామ్మగారు
తన కొడుకుతోగాని, కోడలితోగాని కాలయాపనకోసం
మాటాతిట్టూ అడుకుంటూ మహాధ్వజాయంగా ఉపన్యాసం
చిరి పేటవ్వుగా గాని కనిపించడు. మొత్తంమీద అప్పుడు ఇంట్లో
సుభార్య ఒకరే ఉంటా. కొంతసేపటికి ఆవిడ మెల్లాలోకి వచ్చి

ఒక గ్లాసు, పప్పుగిన్నీ, చేమ్బు వగైరాలు చేప్పుడు కాకండా
 స్వామిలార గగ్గిరపెట్టి లోపలికి వెళ్ళింది. స్వామిగారు చుట్టు
 పక్కల అయ్యే అలికిడికూడా చెవిని పట్టని యోగంలో
 ఉంటూన్నప్పటికీ. తన దివ్యజ్ఞాన మహిమవల్ల, కాఫీ
 పరికరాలు తన సాన్నిధ్యానికి అరుగుదెంచడం పోల్చాడు.
 తక్షణమే కళ్ళు విప్పి, వేళ్ళ సందులు బెట్టించి, ఆవలించి చిటిగేసి
 గొంతుక బాగుపడే నిమిత్తం దీర్ఘంగా సకిలించి, గుటకేసి,
 “నారాయణ” అనుకుని, ఆయన గ్లాసులో ఉన్న పాలుపోసి ఆ
 పప్పుగిన్నెలో ఆయొక్క క్షీరకషాయసమ్మేళన మహోత్సవ
 వైభవం చేతులారా జరుపుతూ, కళ్ళారా చూస్తూ ఉన్నాడు.
 నవనవోదయం దాలుస్తూ, సకల కశ్యపహారమై ఒప్పేటటువంటి
 వత్తక్కాఫీద్రావకగంధం వారి నాసికాగ్రాన్ని డీక్కునేసరికి
 వారికి నోరూరి, నాలిక జలడి, వాద్ధారప్రసహించేటంత ఎనీ జరి
 గింది. కాని సుభార్యగారు తక్షణాన కోనూటు ఊసూ ఎగపీలు
 న్నూండడం, నిరంతరం ఊహూ చీత్తూండడం కుడా స్వామి
 లారికి ఇట్లోంచి వినిపిస్తున్నాయేమో, ఇంతా ముస్తాబు చేసు
 కుని తయారైన వారియొక్క లెక్కరు దేవి వేషం తీసేసి వెళ్ళి
 వెళ్ళి అణగారడం మొదలైంది. అయినా సరే, ఆవిడ
 దుఃఖానికి కారణం ఏమిటో గమనించి తీరాలనే బుద్ధి ఆయన్ని
 వదలకుండా పట్టుకోడంవల్ల, ఆయన తనకి కావలసిన పంచ
 దార పక్కనే ఉన్నట్టు చూసికూడా, అడిగీ అడగనట్టు—
 “అమ్మా! కాస్తపంచదార!” అని “ఓహో, ఇక్కడ ఏట్టే

దశారా! మరి తేనక్కల్లేను, తల్లీ!” అన్నాడు (మహా అక్కడికి, తను కే కేసిన దరిమిలానే అది తన కంట పడ్డట్టు)! ఇల్లాంటి అర్థకుని పరామర్శ తనకి నచ్చుకొనవును, సుభార్య తన మూగనోం లోనే ఉండిపోయింది. వాంతోటి స్వామిలారు తప్పకుండా ఎదో కమామిషు ఉంచనుకుని, ఒక చిన్న “తనలా” (అనగా స్వగతం) ప్రారంభించాడు: “క్షీరం బ్రహ్మ, ఘృతైర ప్రకృతి, కషాయం జీవుడు. కాఫీ ద్రావకం స్వయంగా సృజన గాపించు కునే భక్తకోటికి ఆయొక్క ప్రకృతి జీవబ్రహ్మైక్య విషయబోధ ప్రత్యక్షంగా సిద్ధిస్తుందిగాదా. తిన్నగా చూస్తే అంతా తత్వమే అదే నీవు” అని.

ఈ వాక్యాలతోటి, సుభార్య సావిడి తలుపుదగ్గరి కొచ్చి, “నాయనా, ఒక్కరవ్వ పడ్డించమన్నారాండి?” అని కనుక్కుంది.

స్వా—ఉన్నదమ్మా. మరి అవసరంలేదు. అయితే అమ్మా తమరు తత్వం వింటుంటారాదా, దుఃఖంలో ఉన్నారే! సుఖానికి గర్వించరాదనీ, దుఃఖానికి ఏడవకూడదనీ, నన్నటి ప్రసంగం లోనేగా అయ్యగానూ నేనూ ముచ్చటించాం! ద్వందాల యొడ సమభావం ఉండద్దూ, తల్లీ!

సుభా—సజ్జమేనండి. నేనూ విన్నా. కాని, స్వంతవ్యాపారం వచ్చినప్పుడు తత్వం హూమ్ కాకీ అవుతుంది.

స్వా—అయ్యగారు వీధులోకల్పి ఎంతసేపైంది?

సుభా—ఇప్పు డిప్పుడే. ఆయన వెళ్ళిన అరగంటకి మీ రొచ్చారు. మొహం కడుక్కుంటూనే వారు నన్ను కాఫీ కావ

మన్నార. నాకు చెయ్యి ఊరుకోక, చేతులో పని చేసేనుకు
కాస్తానండి అన్నాను. అంటే ఆయన 'పోన్లే వద్దు, కాఫీహోటె
లికి వెళ్లి పుచ్చుకుంటావే, స్వామీలారు వస్తేమాత్రం కాదు'
అని నాతో చెప్పేసి, చక్కాపోయాడు. ఇక దావాలి

స్వా—వాడేమన్నా ఆగ్రహం చాల్చి వెళ్ళడంవల్లగానీ
తమరు చింతిల్లడం లేదుకద?

సుభా—కాదండి. మావాడు పట్టించించి ఉత్తరం రాల్పాడు.
వారూ బయటికి వెళ్ళగానే వచ్చింది.

స్వా—ఏం! అంతా క్షేమమేకదా?

సుభా—మీ దయవల్ల.

స్వా—ధనశాస్త్రం ఏమన్నా వచ్చిందా?

సుభా—అల్లాంటి దిస్సును స్మరించడానికే వీలు లేదండి.

స్వా—గురేమిటబాబూ! ఏమింది ఉత్తరంలో? అబ్బాయి
పరీక్ష పేలిపోయిందా? మీ దావా పరాయి పక్షం అయిందా?

సుభా—అవేవీ కాదండి! పొరుగింటారిబ్బాయిచేత ఉత్తరం
చదివించాను.

స్వా—చెప్పనమ్మా, తల్లీ!

సుభా—దేశ దేశాలా మాకున్న కీర్తి నాశనంఅయిపోయింది
టండీ, బాబుగారూ! మాయింటింటాలో అద్దెకి తగులడ్డ
చచ్చినాడి నల్లేండి నాయనా! (అని బాగుచుని కుసిల్లుతుంది)

స్వా—అన్ని దేశాల్లోనూ ఏకకాలమందే పోయిందా?
ఉండు, ఉండవన్నా. తమాయించు. ఏదీ, ఆశీర్వాదం!

సుభా—(లోపలికెళ్ళి తెచ్చి) ఇదిగోఁజిడి.

స్వా—బాబుగారొచ్చి చదివేస్తే బాగుండును, నాకు ఆనదు. అరుగో! చిరంజీవ! రఁడి!

అనేనఁకి, సుభర్త, అప్పుడే కొండలు పిండిగొట్టి దండయాత్ర సంచి వచ్చే తీవితో ఇంటికిచ్చాడు. స్వాములారు ఉత్తరం ఆయన చేతికిచ్చాడు. మెల్లలోఉన్న మరో కుర్చీమీద సుభర్త కూలబడి ఉత్తరం చదువుకున్నాడు. చదువుకుని, కుర్చీలో వెనక్కి ఒరిగి, కళ్లు మూసుకుని,

సుభ—స్వామీ! ఓహో చెప్తాను వినండి. ఇవి న్యాయానికి రోజులు కావండి.

స్వా—కావు నాయ్నా! బడితిబాజాకి రోజులు!

సుభ—నేను ఓ గొప్ప పొరపాటు చేశాను.

స్వా—(వదో తెలియక) చిత్తం అల్లాగేమరీ! పొరపాటా, పొరపాటున్నరా! ఏమిటండి?

సుభ—నా యిల్లలో వాటా ఓడికి అద్దెకిచ్చాను. ఆరేళ్ళ సంచి వాడు లుచ్చా అని కనిపెట్టలేక పోయాను. మావాడు, తెచ్చితో గ్రహించాడు.

స్వా—ఎవడా అద్దెవాను?

సుభ—ఉన్నాడులేండి, మీరెరగరు. విషధరం.

స్వా—ఏం జేశా డిన్నిడు?

సుభ—నన్నూ, నా వాళ్ళున్నీ పత్రికలోనన్నూ, ఏకేసీనీ జేశ జేశాలానన్నూ, నా కీర్తి దాగుచేశాడు.

స్వా—మీ జాతకప్రభావంబట్టి మీరు దేశదేశాలా కీర్తి ఉండడంలో అబ్బరం లేదు. కాని, ఎప్పుడూ మీరు నాతో చెప్పనే లేదే ఆమాటా! ఆ ఉత్తరంలో ఇదేనా మీవాడు రాసింది? చదవండి.

సుభ—(చదువుతాడు) “నాన్నగారికి.— అ. తా క్షేమం. మనింటో ఉన్న విషధరం మంచివాడని భ్రమించకండి. అతడు పయోముఖవ్యాఘ్రము.

స్వా—ఇక్కడ రెండు పాశసమాసభాగాలకి వివాహం జరిగి వట్టుంది. కానీండి.

సుభ—(చదువును) నాడు తొమ్మిది నెలల కిందట మనకి జరిగిన ఘర్షణ యావత్తూ ఫలానా పత్రికలో గానీసి, దేశ దేశాలా మనకున్న కీర్తి వాడు నాశనం చేశాడు. ఇంకా నయమే. కొన్నికొన్ని లోగుట్టు సంగతులు ఎక్కించాడుకాదు, మరీ చిక్కుగా ఉండేది. ఈపాటి ఆ వ్యక్తిని ఇంటోంచి గంట య్యండి. బెంగ పెట్టుకోకండి. తగిన సమాధానం నేను రాస్తాను.”

స్వా—ఆపత్రిక ఏమిటో, అసలు ఆ సంగతి ఏమిటో, మీ పేరెట్టి ఉందో లేదో, ప్రపంచకపు రీతో చూసుకోవద్దూ నాయ్నా!

సుభ—ఇంకా సంశయం ఎందుకయ్యా, మావాడు రాసిం తరవాతా! మావాడి సూక్ష్మబుద్ధి మీ రరుగరు. (సుభార్య కేసి, తిరిగి) ఒసే, మన కీర్తి నాశనం అయిపోయిందటే! ఉన్న ప్రతి మూలకీ వెళ్ళి వాడు మన్ని యాగీ పెడుతున్నా

దుశే! (అని వాపోతాడు).

సుభ—భడనా చట్రం అండీ, భడనా చట్రం! ఆరేళ్ళనించీ శళ్ళు పొరగమ్మి కానశోపోయాం.

స్వా—ఆ సత్రిక ఒసారి తెండి, నాయనా!

సుభర్త కుర్చీమీంచి చివాల్ను లేచి, వీధులోకి ఒక్క గంతేశాడు. ఆమట్టన అతడు వీధులో క్క మూలనుంచి ఆ మూలలో ఉన్నట్లాటలోకి మల్లే గాల్ని కన్పించి, కనపడ్డ ప్రతి వాణ్ణీ జబ్బట్టుకుని ఆసి, (స్త్రీలమీద ఆయన చెయ్యిచేసుకో లేకట, అందువల్ల ఆయన కొందరికంటే ధీరుడే!) నలేసి.

సుభ—విన్నారా!

ప్రతివాడు—లేదండి.

సుభ—ఛీ! ఇంకా వినకపోవడం ఏమిటి, మీ ముహం.

ప్ర—రామ రామ! నాకు బొత్తిగా తెలియదండి.

సుభ—తెలియక పోవడం ఏమిటి! సూయింట్లోనున్నా, అద్దెకున్న లుచ్చా, మామీదరానేసి, దేశ దేశాల్లోనున్నా మాకీర్తి తుడిచేశాడు.

ప్ర—ఎక్కడండి, రాస్తా?

సుభ—ఫలానా సత్రికలో. తెలిసిందా?

ప్ర—నరేలేండి. తెలిసింది. చదువుతాం, జబ్బు వాదలి పెట్టండి.

అన్న తరవాతే వాళ్ళని విడుదలచేస్తూ, ఈ రీతిగా కొంత కాలం స్వవిషయప్రాశస్త్యం ప్రతిఫలాపేక్షలేకుండా ప్రచారం

చేసుకుని, అక్కణ్ణించి ఫలానా పత్రికలుండే రెండుమూడు చోట్లకి ఎగడి ప్రయత్నించిన మీదట అవి ప్రతిచోటా నిండు కోడం నిని, మళ్ళీ హలోలక్షగా అంటూ అద్దెవాడైన విషధగం దగ్గరికేవచ్చి.

సుభ—(చిటుకవస్త్రాల్లో) అయితే చూడండి! మీరుతోమ్మిది నెల్ల కిందట ఏదో. గాశార్త్. ఆ పత్రిక ఓపికలు ఇల్లా యివ్వండి, వేరే పనుం.

వి—తమకు ఏ నెలది కావాలి! తొమ్మిది నెల్లా, ముం తెడు నీళ్ళూ అంటే ఏమిటి తెలిసే?

సుభ—నరే లేవయ్యా, మానా! వెటకారం మాటలూ నవ్వానూ!

అని యింట్లోకి దూకేసి, కుర్చీలో జార్ల పడికూచుని, అయన ఆ ఉత్తరం మళ్ళీ గొణుక్కుని, తొమ్మిది నెల్లనాగతి బోధచేసు కుని, మళ్ళీ నర్రున విషధగం దగ్గర వాళి,

సుభ—ఈ నెలపత్రిక ఇవ్వండి, పానీ!

వి—చిత్తం. (అని లేచి వెళ్ళి పట్టుకొచ్చి యిచ్చాడు)

పత్రిక విషధగం చేతులోంచి లాక్కుని, సుభర్త తూటా లాగ నిష్క్రమించి, మళ్ళీ వెనకటి కుర్చీమీదే అను కూని, కొన్ని పేజీలు ఇట్టే అని, ఒక వ్యాసంతీసి, అని తనమీదే అనుకుని, ఆ వ్యాసంలో భార్యభర్తల ఉన్న పేర్లు తనకి తన భార్యకీ అనుకుని, అందులో మరొక పేరు వ్యాసభర్తదే అనుకుని స్థిరాంతపోయి, “నామీదేనర్రోయ్!” అని ఒక్క

రావణా కేకేసి వెనక్కి ఘూర్చిపోయాడు. “ఓలకా గోరిం కల్లాంటి వాళ్ళకి ఎంతొచ్చిందండీ! రామచంద్ర!” అంటూ నుభార్యగారొచ్చి “ఫలవాతేదు తేడి. తేవండి. ఎవరివల్ల అబద్ధం ఉంటే వారే కొడుతుంది. ఆకుంక తక్కినవాళ్ళ మర్యాదలు మాత్రం ఉ చాడనా మీ ఊహ? చిగురంటా చూడండి” అంది. సుభర్త, “ఆరి, లచ్చా!” అంటూ నిష్ఠుళంగాలేచి, మా అమ్మని పిలవ్వన్నా!” అన్నాడు. పిలవకుండానే, నుభామ్మ వచ్చింది. ఆశ్చర్యమూసి, “నాకూ నాభార్యకీ ఇద్దరికీ చెరో రాక్షసప్పేరూపెట్టి, తను మంచిపే రెట్టుకుని, మమ్మిని విషధరం ఏకేశా డమ్మోయ్!” అంటూ సుభర్త పీర్లులు తీశాడు.

నుభా—అయ్యో! అయ్యో! వీడికేం వచ్చింద్రోయ్! (అని యేడ్చి, ఏడుపు ఆవుకుని) చాపపట్రా కోడలా! (అని, చాప వేసింతరవాత) చాపమీద కుదిమట్టంగా కూచుని, మోరాన లేకుండా ఏడవరా నాయ్నా!

అన్న తరవాత, అంతా చాపమీద నర్దుకుని గోల మొదలెట్టారు. స్వామీలారు కాఫీ చల్లారపోస్తూనే ఉన్నాడు.

సుభ—అమ్మా! నీ మీదా రాసిసక్టే నమ్మోయ్! నవ్వు రాక్షసిలోల్లివిగా మరి!

నుభా—నామీదా! ఓరి వీడి మొహం పొక్కా! ననంజేశానా ముసిలి పీనుగునీ! వీడినజ్జ తగలేసిరి గదరా, వీడి నజ్జ తగలెయ్యా! తనూ, పిల్లలు గలవాడుగదా, ఇంటి

నుట్టు తన కెందుకమ్మా, అడిగేవాళ్ళు లేకగానీ!

సుభ—(కొంచెం సమూహించుకుని) ఏదో పరీక్ష తగులజ్ఞాదు
కదా! ఉన్నఉళ్ళో మెతుకుల్లేక, పొట్ట చేత్తో పట్టుకుని,
బస్తీకి యెగడి నచ్చాడు. లేనివాణ్ణి రక్షించడమే రక్షించడం.
శరణాగతరక్షణానికి మనం పేరుపడిపోయాం. ఈ న్యక్తికిలదాచు
కుంటానని నాయుంటో జాగా అడుగుతున్నాడు, గయండికి మల్లే.
పోనీగదా, అని చెప్పి వీణ్ణి నేను జేరదీస్తినిగదా, చివరికి వీడు
నాకే పంగనామాలు పెడుతున్నాడే! తెగ తిని, తిన్నయింటికి
వాసాలు లెక్కెట్టి, ఊడగొట్టి పట్టుకుపోయే బాపతు! సంకరచాతి
ఫండాలుడు, తల్లి తోడూ లేదు.

స్వా—ఆయన మాయుంటో ఊరికేటండి ఉంటా? ఊరికే
జేరి ఇదోటా!

సుభ—అబ్బే! అద్దెకే!

స్వా—అంతేగదా! అద్దెకి సున్నా చుడుతూటాడా ఏమిటి?

సుభ—ఏమాటకామాటే అనాలి. అద్దె తిన్నగానే
యిచ్చేసేస్తారండి. అయితే మాత్రం, నాకు గాక్షసప్పరు
పెడతాడా? ఇదా వీడి మర్యాదా! (అని మళ్ళీ మునిగిపోయి,
రాగాలెడుతుంది.)

స్వా—ఆరాత మీరూదే అని ముజువు లేంగేటండి!

సుబామ్మ—నిజేవరాముళ్ళలాంటి వాళ్ళకి రాక్షసపిర్లు
అంటించేసిన తరవాత ఇహనేముందయ్యా! నువ్వు నాకు
మల్లేనే చాడస్తవు ఘటంలా ఉన్నావ్!

సుభ—ఊరుకోండి, స్వామి! స్పష్టంగా తెలుస్తూంటేనే!

ఇల్లా గోలచెయ్యడం నించి వీధుల పోయేనాళ్ళు లోపలికి
ఎస్తూండడంవల్ల చిన్న తీర్థం ఏర్పాటుంది. స్వాములారు
అప్పుడప్పుడు ఊరుకుంటూ కాస్త కాస్తే కాఫీ కతుకుతూ
కుర్చీలోనే కూర్చున్నాడు. విషధరం, సంగతి యావత్తూ వింటూ
తన పాటాలోనే గదిలో ఉన్నాడు. సుభర్త లేచి, జనాన్ని
ఎల్లానో పాయచేసుకుని, వీధులోకి వెళ్ళడానికి దారి నిర్మాణంచేసి
స్వాములారికి,

సుభ—స్వాములారా! ఇంకా చూస్తావేం?

స్వా—కళ్ళుండబట్టి, నాయ్నా!

సుభ—అది కాదోయ్! నువ్వు కాఫీ స్వాములారవని
విషధరం నిన్ను పేషర్లో ఝాకించేశాడు. నువ్వు మాకుమల్లే
ఇదవాలి, వాణ్ణి ఏదో కాస్త గడమాయించాలి. ఇల్లా
ఊరికే కాఫీ పీలుస్తూ కూచుంటే ఏమయినట్టూ! నువ్వు బొత్తిగా
కంగారుపడుతూన్నట్టు లేదే?

స్వా—ఎక్కడో ఓ పంక్తి నీ కన్వయిస్తే, రాసి ఉన్న
దంతా నీమీదే అనుకుని నువ్వుపడుస్తూ, కడంవాళ్ళని కుడా
ఏడవమనా, నాయ్నా! (అని కాఫీ తాగు తాడు)

సుభ—అల్లాఅయితే, నేను విషధరందగ్గరికెళ్ళి వాణ్ణి
నాలుగూ అడగాలి, నువ్వు కుడా వస్తావా రావా?

స్వా—కాఫీ తాగనీండి, నాయ్నా, మిరిచ్చిందేగా!

సుభ—అల్లాయిలే, ఏడు!

అని సుభర్త ఒక్కమా విషయం దగ్గికి వెళ్ళిపోతూ, పి
 థంటి ఎదట పోగుడ్డ జనంలో ఇద్దరు కొట్టుకుంటూండడం
 గమనించి, ఆ పోయాడు. పోల్చిద్యర్లో ఒకడు పించుచున్న సైన్యం
 రెండోవాడు ఉద్యోగం చేస్తూన్న ఇంజనీర్లు:

పించుచున్నాడు—ఆ రాత నామీదే!

కడంవాడు—భీ! నామీదే! మనోవర్తివాడివ్ ; నీలా
 ఏముంది రాయడానికి!

పిం—అందులో తాగుడు విషయం లేదు గనక, ఆ రాత
 వన్నె గురించే!

కడం—స్త్రీవ్యసనం గురించి ఉంది గనక అక్షరాలా
 నామీదే! నీమీద ఎల్లా అవుతుంది, నీశార్థం.

పిం—అంచాల మాట ఉంది గనక నామీదే!

కడం—చిల్లర బాకీలు సంగతి లేదు గనక నామీదే!

పిం—అవతతవకగా ఉంది గనక అచ్చగా నామీదే!

ఈ దెబ్బలాట చూసేసరికి సుభర్త కొంతవిచారం తగ్గి,
 స్వాములారితో,

సుభ—చూశావా, స్వాములారూ! నువ్వుఇంకా దొడ్డి
 దారే ఉన్నావ్! కాళ్లు ఎంతో సూక్ష్మబుద్ధి ప్రయోగించి
 తమ సంగతి ఎక్కడెక్కడ రాసిఉందో అల్లా కనిపెట్టు
 గుంటూంటే, నీ కామాశ్రం బుద్ధి లేదే!

స్వా—నోరు కట్టెయ్ నాయ్నా, నోరు కట్టెయ్! నువ్వు
 ఏం మాట్లాడుతున్నావో నువ్వెరగవ్!(అని కాఫీ తాగుతాడు.)

సుభ—(జాంకీకి తిరిగి, అవతలకి నడుస్తూ) అల్లాయిలే పోసి మీరంతా రండయ్యా! వాడిదగ్గిరకెళ్ళి ఈ సంగతి కనుక్కందాం!

అని విషధరం నాటాలోకి నడిచాడు. జనంకుడా అక్కడికి కలిగారు.

సుభ—వసుయ్యోయ్! విషధరంగాడు! మీకు మా గృహం నచ్చునో లే ఖాళీ చెయ్యండి. అంతేగాని, మా నాటాలో గులేదని అక్కడా అక్కడా అసడం ఏం గొప్పనీ! మీరిచ్చే అద్దెమట్టులికి, నేను ఎక్కడలేని హంగులూ చేస్తూ కూర్చోలేను.

వి—మీ నాటా నాకు నచ్చింది. దీన్ని గురించి యాగీ నేను ఎక్కడా చెప్పలేదు. నాకు హంగులు అవసరం లేదు.

సుభ—ఎవరి; ఉన్న సంగ తనీ!

వి—ఎదీ! సమాధానం చెప్పండి! ఇంతమందిని ఎందుకూ పిల్చుకొచ్చారు!

సుభ—నవ్వు నామిన రాతలు రాయగలవ్, రాక్షస ప్పిరైట్టీ?

(అని చేతు లాడిస్తూ విషధరంమీదికి వెడతాడు.)

వి—నీమీద ఎవరయ్యా రాసిందీ!

సుభ—నువ్వే! నువ్వెప్పుడు రాసినా ఎవడి మీదో దెబ్బ!

వి—నీమీద, నే రాశానా? ఏం గర్వంగా ఉంది నీపనీ!

నువ్వ మహారాజావనా, గొప్ప లక్షణాలు నీలో ముద్దకట్టిపోయి

ఉన్నాయనా, నువ్వు ఆకర్షణాయుతనా, పోనీ, నువ్వేమన్నా
కాండుటేబిల్ కాన్సరెన్సుకి వెళ్ళి వచ్చావనా ?

సుభ—ఓ ! కాఫీహాటల్లో గుడ్డపి బల్లదగ్గర కొంత
మంది ఎరగనివాళ్ళతో చేరి కాఫీ తాగొచ్చాను.

వి—గాసిందంతా సిన్న గురించే ?

సుభ—ఓ.

వి—అదంతా నిజమే ?

సుభ—ఓ.

వి—అయితే నీకు కోపం ఎందుకూ ?

సుభ—నిజం అంటే, అదంతా నిజమూకాదు. కొంత
అబద్ధం.

వి—అబద్ధం అయితే అసలు నీ కెందుకూ ?

సుభ—ఇంకా వాదిస్తూ వేమిటా నాకోటీ, కొంత నిజం,
కొంత అబద్ధం గుచ్చెత్తి నామీద రాసే ?

ఈసమయానికి స్వాములారు కాఫీ పూర్తిచేసివచ్చి,

స్వా—ప్రపంచకపు రీతే అంశ, నాయనా, ఆయన్ని ఏ
జెయ్యమన్నావ్ !

సుభ—నిజం అయితే మాత్రం వీడెవడయ్యా, నా సంగతి
రాయడానికి ! నిజమైన సంగతులు బోలెడు మనం కప్పెట్టు
గోడం లేదూ ?

స్వా—అవును, నాయనా, నిజం అయినానరే, అనభ్యం
అయితే మాట్లాడకూడదు, నాకేం అని మాట్లాడితే ఛీఛీ

ప్రయోగం చేస్తారు. నిజం అయినాసరే రాజకీయరీత్యా
బేజాననం అయితే మాట్లాడనియ్యరుట. నాకేం అని
మాట్లాడితే లాటీప్రయోగం చేస్తారు.

సుభ—సగే, అసహరించారుగాని మీరు వాక్కండి,
వాక్కాయిలాగ! ప్రతి సన్యాసి పీనుగూ నాయుంటో మెయ్యడ
మూనూ, శత్రుత్వం వాదించడమూనూ! నాలో బోలెడు
మంచి లక్షణాలు ఉంటూంటే అవి తీసుకు రాయకూడదు
పీడూ? నన్ను వచ్చి అడిగితే నేచెప్పనూ?

వి—శుభముక్కు మంచిలక్షణాలు తమరి నోటంటగాని
జనానికి తెలియడంలేదు. సగే, ఇది మీ మొదటి మంచి
లక్షణం గావును

సుభ—లోట్లుచట్టుకు ఏడుస్తావేనా కుళ్లుమీద ఈగ
నాలినట్టినా! సాక్షిపని చెయ్యడం అనుకున్నావురా, రాయడం
అంటేనూ!

వి—చిత్తం. అంతట అదృష్టంపడితే జన్మతరించినట్టే అని
మహాత్ములు చెప్పలేదా?

సుభ—నన్నేడిపించి నువ్వు సర్వకోవడమూ నీప్రజ్ఞ?

వి—స్వతస్సిద్ధం, శారీరకం అయిన లోట్లుచూస్తే జాలి.
స్వాగతం, మాససికం అయిన లోట్లు చూస్తే సరదా.

సుభ—ఇహ నామీద రాశానంటే, జాగ్రత్త.

వి—నీమీద ఎన్నడూ రాయను. మనుష్యుల మీద
రాస్తాను.

సుభ—అసలు నాకు కోపం వచ్చిందంటే, మనిషినిగాను.

వి—కోపం రానప్పుడూ అంతేలా కనపడుతున్నాడు. పోనీ, కీర్తినష్టానికి దావా తెచ్చుకోండి! (అని దగ్గిరికెళ్ళి గట్టిగా అంటాడు)

స్వా—ముందుమాట, కీర్తి ఉన్నతరవాణేగా, నష్టం రావడానికి!

సుభ—ఒరేయి, స్వామీలాహరి, నువ్వు లేచిపో! నా గడప తొక్కకు!

స్వా—చిత్తం. హా శిష్యా! తత్వం నీకో జ్ఞానించిందా! సెలవు.

(అని నవ్విపోతాడు.)

సుభ—ఒరేయ్! పిషం! మీదిమీద కొస్తావుగా! పొగను మోతురకం! నన్ను కొట్టావోతావుట్రా! పైగా నన్ను డిఫర్మేషన్ తెచ్చుకో మంటావురా, భద్రవా! అయితే నాయిల్లు ఖాళీచెయ్యి! తక్షణం! ఈ ఊళ్ళో నీకు ఇల్లు ఏవడిస్తాడో చూస్తాను!

వి—చిత్తం

విషధరం ఆయిల్లు తక్షణం ఖాళీచేశాడు. అతడికి ఇంకో యిల్లు. ఇప్పించి నాయన్ని చూస్తేకుడా సుభర్తకి కోపం. లోగడ సుభర్త విషధరం దగ్గిరకూచుని, “మీ దగ్గిర చాలా ‘విట్టి’ ఉందండీ!” అని స్తోత్రాలు చేసేవాడు. ఇప్పుడు అతను రాసింది విమర్శించుతూంటాడు. నహజం! అతడు ఒకనాడు

గ్రంథవిమర్శ చేస్తూ (చాలూమూం తెలియకుండా కసి వెళ్ళుచుకుని తద్వారా ఒకవిధమైన ఔన్నత్యం సంపాదించాలని కొందరు విమర్శకులు సంపాదించే పడికట్టు విమర్శకుప్పలు సుభగ్తకుడా కొన్ని జాగ్రత్తచేశాడు!) ఒక ప్రదర్శన గ్రంథంలో “తానా, రనం లేందే!” అని తీర్మానించాడు. (విమర్శ ప్రపంచంలో అతని తీర్మానం వినేవాళ్ళులేరు మరి; ఎన్నింటికని ఇగవం!) మర్నాడు, ఆగ్రంథం రాసింది విషధరం పేరింటిగాడైన మరొకాడున అని తెలిసి, ఆయన దగ్గిరికి వెళ్ళి, “అయ్యా! ఆగ్రంథం మీదే అని లోగడ ఎరగను. వాడినను కున్నాను. మీనని తెలిస్తే నేను దాన్ని మిచ్చుకునే ఉందును” అని సెలవిచ్చాడు. సుభర్త ఇల్లాగ్గా తనప్రజ్ఞ వాడుతున్నాడు. సుపుత్రుడు రాయదల్చిన సమాధానం తయారుకాలేదు. తక్కిన అంతా జేమం. స్వాములారు మరోచోట కాఫీ తాగుతూనే ఉన్నాడు.

ఈముక్కలు నాలుగూ చదువుకుని, ఇది మళ్ళీ “నామీదేనర్రోయ్!” అని ఘూర్ణిల్లే సుభర్తలు గనక ఎవరేనా ఉంటే ఉండవచ్చు. వాగు లేచింతరువాత, వారికి నమోన్నమ.

ధుమాలమ్ ఓఘాయిత్యం

నాలుగు వేళ్ళనోట్టోకి వెళ్ళాంటే చివరికి రెండు ముక్కలైనా నోట్టోలేకపోతే చిక్కుగదా అనే సమ్మకంతో (ఆనమ్మకం ఇప్పుడు కొంత మరమ్మతు చేయించాలి!) వెనక, నేను నగరంలో యథాశక్తి చదువు చెప్పుకుంటూ ఉండేవాణ్ణి. సరాయిగ్రామం అవడంచేత, అక్కడ ఒకరి మేడకొట్టు మాట్లాడుకుని, నేను ఒక్కణ్ణి అందులో మకాంగా ఉండేవాణ్ణి. — ఓంప్రెత్తుశినం నాకు అసహ్యం అయినా ఒంటరిగా ఉండడం ఇష్టం చొప్పున. మామామకి ఆపూళ్ళో ఎదో “వ్యవహారపు వసి” ఉండి ఆటైములో అక్కడికి ఓసారి వచ్చాడు. వచ్చి, నరే, నాకొట్టోనే బనచేశాడు. పూటకూళ్ళ యిట్టోనే మేం మూతితుడుచుకునేవాళ్ళం. రోజంతా అతను వ్యవహారం చూసుకుని నిశోయింతరవాత ఇల్లు వెతుక్కుంటూ వచ్చేవాడు. అందుచేత మేం కసిదీరా కబుర్లు చెప్పిగోడానికేనా ఏలు లేకపోయింది. ఒకనాడు పొద్దున్న సానానాదికం అయింతరవాత అతను “మరి పని పూర్తి అయింది. నెడతానా” అన్నాడు. “నరేలే ములిగిపోలేదు, ఉండ వోయ్!” అన్నాను. అతను. “అల్లాకాదురా!” అన్నాడు. “అవ్వీ కే, మంచిమాట చేసుకుని, పదిగంటలరైల్లో కొట్టేద్దుగానై” అని అతన్ని ఆపుచేశాను. నేను నా చిన్న కుర్చీమీద కూచున్నాను, అతను పెట్టి సర్దడం మానేసి పడకకుర్చీలో వెన్నువాలాచాడు. “మర్నీ

ఎన్నాళ్ళకో కలుసుకోడం, ఏమన్నా మాట్లాడుకోవచ్చని ఆగమన్నాను, మామా!" అన్నాను. అని కొంత సేపు మా సంసారపు గొడవలు న్మరించుకున్నాం. "ఏముటో ఇల్లానే ఉంటూం టుందిరా! ఏం జరగవలసి ఉందో! కానీ!" దగ్గిరికి వచ్చాం.

అతను—నరేగాని, అన్నట్టు జ్ఞాపకం వచ్చింది, ఈయింటావిడ పేరేమిటి?

నేను—ధుమాలమ్మగారు.

అ—నేను ఇందాకా నూతి దగ్గిరికి వెళ్ళినప్పుడు, ధుమాలమ్మని చెయ్యిపట్టుకుని నూతికి ఎడంగా లాక్కెడు తున్నాడు, ఆవిడ ముగుడా? అంతే అయి ఉంటుంది.

నే—మరే మామా. మామూలే. ఆయన పేరు వరప్ప. ఆవిడ నూతులో పడతానని బెదిరిస్తూన్నప్పుడల్లా ఆయన అల్లా బతిమాలుకుని ఆవిణ్ణి వెనక్కి లాక్కెడుతూంటాడట.

అ—కారణం?

నే—బ్రహ్మకి తెలియాలి. వాళ్ళకి పడదుట. అనుదినం వష్టాష్టకం పోరు!

అ—ఆమాత్రం పడకపోడం, పోరా, ఎక్కడ పడితే అక్కడ ఉంటాయి. ఇంట్లో పిల్ల ఒక రున్నట్టుంది, ఆపిలైవడు? కూతురా?

నే—ఆవిడ పేరు మణెమ్మ. ఆవిడ ధుమాలమ్మ గారి చెల్లెల్ని కూతురుట. వీరు దగ్గిరికితీసుకుని వెళ్ళి పేరంటం జరిపారు.

అ—అది సరప్పకి ఆట్టే ఇష్టంలేదేమో !

నే—లేదనే విన్నాను, నేను. తన శమ్ముడు కొడుకుని తమరు పెంచుకుని ఉండవలసిందని ఆయన ఊహలు.

అ—ఇంకేం ? ఆమాట ధుమాలమ్మకి కిట్టదన్నమాట !

నే—ఎల్లా కిట్టుతుందీ, ఆ స్త్రీ ఆవిడ పేరనే ఉన్నప్పుడూ !

అ—సరప్ప కేవలం ధన్యా అన్నమాట !

నే—సఖశిఖపర్వంతం ! అంచేత, తణకాలూ తాకట్లూ చూసుకోడాని కయితేం, పొలాలమీది కెళ్ళి అయివేజీలూ అంబారాలూ నొల్లుకుని ఇంట్లో వేసుకోడాని కయితేం, మంచికయితేం, చెడ్డకయితేం వీధులో నవీ ఇంట్లోనవీ అన్నీ ఆవిడ అహళోరించుకోవలసిందేగాని, ఆయన సూచికపుల్లంత సాయితాకూడా లేదుట. అందుకనే, ఆయన్ని—శాస్త్రం చెప్పిన తరవాయిగా— ధుమాలమ్మ పెనిమిటి అంటే తప్ప ఎవ్వరూ ఎరగరు. అతనికి పొడుం పీల్చడంలో ఉండే రకాలు మాత్రం తుణ్ణంగా వచ్చుట. ఆరకాలన్నీ అతని మొహం మీదే చూడచ్చు.

అ—సావం ! అమాయకుడు రోజూ ఆవిణ్ణి బతిమాల్తాడే ! రోజూ పడతాననేది ఎన్నటికీ పడదని ఎరగడు.

నే—నేనూ అదే చూస్తున్నాను, మామా. నాకు ఇక్కణ్ణించి మరోచోటికి చెపాయింబెయ్యాలని ఉంది. ఆవిడ నూతులో పడాలని అడుగో ఇడుగో అని అర్పెల్లనించి పట్టుట. వెనక వీళ్ళింట్లో నయ్యి, పడడానికి

ఎంతమాత్రం వీలైంది కాకపోయితి అని పూడిపించేసి, ఆవిడ ఇప్పుడున్న నుయ్యి దింపించించని పుకారు. నుయ్యి ఇస్తుకై పోయి మనిషి ప్రాణాలు మధ్య దార్లొనేపోతే, జలమరణపుణ్యం ప్రాప్తించదని ఆవిడ మతంట.

అ—వెనకటికి ఓ పూయ్యుచువాసిని తన ఆడపడుచుమీద తట్టుగా లేసుగొచ్చి, తమరి దొడ్లొడన్న వరల నూతిలో మాకబోయి పైనే చిక్కడి ఊరుకుంటట— ఒత్తి పొడుం బీరడాలాగ. అప్పుడు, ఎందుకొచ్చిరికాయ పెంకు బద్దలకొట్టినట్టు ఆ పైవరలన్న బద్దలుకొట్టి ఆవిణ్ణి పడిపించాగట.

నే—వెనక, ఈవిడ చలి అని కొన్నాళ్ళూ, చెట్టుబండలని కొన్నాళ్ళూ కాలు పడికిందని కొంతకాలం, ముగుడు ఊళ్ళో లేడని కొన్ని రోజులూ బాప్యం చేసిందిట గాసి, ఈ మధ్య చాలామంది పరిచయులతో రూఢిగా పడతానని చెబు తోందిట. పైగా, ఎక్కడా చెప్పిద్దని ప్రతివాళ్ళచేతా కేటాయింపుగా చేతులో చెయ్యి వెయించుగుని, ఊరందరి తోనూ తనే చెప్పింటట.

అ—అంతమంది పెద్దల దగ్గర తనే చేసిన శపథం తను నిల బెట్టుకో లేక పోతే, మళ్ళీవెళ్ళి నాళ్ళమొహం ఎల్లాచూడడం అని ఆవిడ భయం అయిఉంటుంది. అదీగాక, వాళ్లంతా తనని ఎంతమాత్రం స్త్రీత్వంగాని, మాటనిజాయితీగాని తేని వ్యక్తికిందగట్టి తేలిక చేస్తారని ఆవిడ సంకల్పం బహుశా.

నే—ఎమో! ఆవిడ ఎప్పుడో ఓఘాయిత్యం చేస్తుందిను.

కుంటాను, మామా.

అ—నే అల్లా అనుకోను. ఆయన అల్లా వెనక్కి లాగుతూన్న కొద్దీ ఆవిడ అల్లా ముందుకి సాగుతూంటుంది. లాగుడు లేని సాగుడు ఉండదు, తెగసాగుడు అంతకన్నా ఉండదు. కొందరు దెబ్బలాటల్లో, మధ్యవర్తులు ఆపు చేస్తూన్న కొద్దీ, ఎదర్ సార్టీమీద ఎగురుతూంటారు— అవతల్నించి తగిలే దెబ్బలు ఎల్లానూ ఉండవని వాళ్ళు తెలుసును గనక. అయ్యా, తీర్చినకొద్దీ అములు ఎక్కువ!

నే—నిజమేస్తే. కొందరు రోగులు ఇంట్లో ఊరుకోమనే వాళ్ళు ఉంటూన్న కొద్దీ మూలుగు అధికం చేస్తూంటారు.

అ—అంచేత, ఆవిణ్ణి ఎవరేనా నూతులోకి గంటాలి గాని, ఆవిడ ఉరకదు, వాదీ పూచీ!

నే—(గడియారం కేసి చూసి) అబ్బో తొమ్మిదంబావు! శుక్రమరి ఆగ నన్నావు! హొటలికిపోయి లంఖణం చెడ గొడదాం నడు. పట్టుపంచ కట్టుకో! నేను కింది కల్చి ఈళ్ళు కడుక్కొస్తాను.

అని, లేచి, నేను అద్దం ఎదట కూచుని కొంచెం వదో అభినయించి, పైమీద రుమాలు వేసుకుని, మేడమెట్టు ఓటిదిగి, రెండో దానిమీద పాదం పెట్టేసరికి, దభేలుమని ఊరంత శబ్దం అయింది. నా గుండె గుభేలుమంది. పడ్డది నేనా, మేడ అని పించింది. ఒక్కక్షణం నేను నిశ్శేష్టాణ్ణయిపోయి (అప్పుడప్పుడే చెప్పుకున్న సంగతులు స్మరణకి రావడం వల్ల!), నిదానించి,

వెనక్కి తిరిగి చూశాను. మా మామ, “ఆవిడేగవును, మన
 సంతానం విన్నేదు కదా!” అన్నాడు, నేను గబగబా కిందికి
 దిగి దొడ్లోకి వంగెట్టాను. “మా అమ్మ నూతులో పడ్డంత
 డోయ్! వెళ్ళిపోయిందండోయి అని చప్పట్లేస్తూ మణెమ్మగారు
 ఎంతో ఇదిగా వాపోవడం, ఇటూఅటూ కంగారుగా నడవడం
 మొదలెట్టింది. నేనూ నూతిగిరికి వెళ్లేసరికి అంతల్లో ఎల్లా తెలు
 మ్తుందో, ఇనగేస్తే రాలకుండా హద్దులేని జనం పోగయారు.
 అంతాకుడా నూతిగోడమీద వాలి నూతిలోకి తొంగిచూస్తు
 న్నారు. ఎక్కడా శబ్దం అన్నమాట లేదు. నూతులో పడ్డ
 ధుమాలమ్మగారు ఎల్లా కసిపిస్తుంకో చూడాలని నాకూ
 అనిపించింది, నేను కుడా ఓ కుర్రాణ్ణి డబాయించి కాస్త నందు
 చేసుకుని, తలమాత్రం నూతిలోకి దూచి చూశాను. ఆవిడ
 ములిగి పోయింది, అక్కడక్కడ బుడగలు వస్తున్నాయి. నేను
 నా తల బయటికి ఊడలాక్కుని మా మామ ఇంకా దిగలే
 దేమా అని చూస్తున్నాను. పక్కని మణెమ్మా సరవ్వుగారు
 ఒకరిని ఒకరు నువ్వే అంటే నువ్వే అని చాలా దీనిగా అను
 కుంటున్నారు. ఆపళంగా జనం అంతా ఏకకంఠంతో “ఆ”
 అన్నారు. అదేనుటో అని నేను మళ్ళీ లోపలికి తలపెడితిని
 గదా, ఆవిడ తేలింది. వచ్చిన వాళ్ళల్లో ఎవళ్ళూ ఏమీ పెంట
 లేకుండా ఖరాగా చక్కావచ్చారు—“సిరికిం జెప్పడు” లాగ.
 ఒకాయన పక్కనున్న పొట్లపాడుకోసం అల్లిన దొక్కనార
 తాడు ఊడలాగి అవిడికి అందించబోయాడు. ఆవిడ అవతల

కొన పట్టుకోవాలని యత్నించింది గానీ, తాడు పట్టుమీద
 లేకుండా కుక్కతోకలా వేళ్ళాడ్డంవల్ల ఆవిడికి అదీ పట్టు
 దొరక్క ఆవిడ మళ్ళీ ములిగి పోయింది. ఈ పుగా ఆయన
 తాడు పైకి పోదుకుని దాని చివర ఓ ఇటికిబొంత కట్టి
 “ఈమాట తేల్తే ఆవిడికి తాడు పట్టంకుతుంది” అంటూ మళ్ళీ
 వేశాడు. ఆయన అన్నట్టుగానే ఆవిడ మళ్ళీ తేలిపోయి, ఎం
 అంతా “అదుగో” అని ఒక్క కేకేశారు. ఆవిడికి తాడు
 దొరికింది. “అమ్మయ్య” అనుకున్నాను అందరూను. కానీ తేం
 ఆవిడ కేవలం తను నీళ్ళల్లోనే ఉండి ఆతాడు తగుమాత్రంగా
 పట్టుకుంటే తీరిపోనా, దానికి వేళ్ళాడ్డం మొదలెట్టిందిగావును
 గబ్బిలం లాగ, ఆ వెధవతాడు టుప్పుమని తెగనూనూ, ఆవిడ
 మళ్ళీ యథావ్రకారం హరోహరని గంగాప్రవేశం అవనూనూ!
 ఇంతలో మా మామ పట్టుపట్ట పింజెట్టి కట్టుకుని, నేను ఒట్ట
 తారేసుకునే జనపవారతాడు ఊడకోసి చేత్తో పుచ్చుకుని
 వచ్చాడు.

నేను—ఇంత నేపాయ్యే, ఏం కస్తున్నావ్, మామా!

అతను—ఇంత నేపాయ్యే, మీరు ఎంకేశారో అల్లా, టిడే!

అమట్టుగా ఇందాటి తాడేసినాయన, తనే శ్రమపడుతూ
 పట్టు నలుగురూ అనుకోవాలని, మా మామ చేతులోంచి ఆ
 జనపవారతాడు దొరకపుచ్చుకుని, ఓకొన పట్టుకుని, ఆ తాడు
 చుట్ట చుట్టపళంగా నూతులో వేశాడు, సరిగ్గా ఆ నమయానికి
 ఆవిడ పైకి తేలడమేకాక, తాడుచుట్టవెళ్ళి ఆవిడ కంఠానికి

పడింది. అప్పుడు ఆ తాడు పట్టుకుని, ఆవిడ, “అబ్బబ్బబ్బ” అంటూ నూతులోంచి నన్నూన్నధ్వనేమా, అది ఫక్తు ఎల్లా ఉండీ, గ్రామఫోనులో “వాహవాహ” అనే నవ్వువ్వేటులా ఉండంటే నమ్మండ, అంతే!! చాంతోటి, ఆవిడ గ్రామఫోనుకి రికార్డులు ఇవ్వకుండానే, ఇవ్వకపోడంలో ఉండే అసకీర్తి ఆవిడికి పోలిపోయింది. “వేళ్ళు పట్టామల్తున్నాయండోయ్, ఇక నీను ఆకలేను, ఈ వేసిన తాడేనా గట్టిదేనా కాస్తంత!” అని ఆవిడ అందింది. ఏమిటి అంటే ఏమిటి ధరి అన్నాను కొందరు. ఇంకాలో ఒక సూక్ష్మబుద్ధి నూతులో ఒకపక్కంచి పైసించి కిక్కిరిస్తూ కొంతకొంత ఎడంగా మెట్టుండడం కనిపెట్టి అల్లాటి మెట్టుమరోటి సీటిమట్టానికి కిందకూడా ఉండి తీరుతుందని ఊహించి, తాడేసి నాయన చేతులోంచి కొన ఊచిపుచ్చుకుని, మెల్లిగా తీసు ఆమెట్లున్న పక్కకి జరిగి ఆవిణ్ణి అక్కడికి తీర్చాడు. అప్పు డావిడికి ఆమెట్టు, పాదానికి గోచరించి, ఆవిడ దానిమీద చాలా బరువు ఆసేటట్టు ఒక పాదంమీద నుంచుని తూలిపోతూండూ గ్రామఫోన్ తాడు పట్టుకుంది. జనానికి మనస్సు కొంతకొంత కుదటపడింది. ఇహ నావిడ పెల్లగిలి పైకిరావడం మాట!

ఒకడు—ఇప్పుడు లోపలికి ఓ కుర్చీ పంపిస్తే!

ఇంకొకడు—ఏడిసినట్టే ఉంది, ఆవిడ అందులో కూర్చోడం ఎల్లా!

మరొకడు—ఓ మేనాలాంటిది దింపితే!

నేను—మీపుణ్యమాయరి, నిమ్మణంగా మాట్లాడండి.
తాడేసినాయన—ఆవిడ పుణ్యస్త్రీ గనక జాట్టుకి గాలం
వేస్తే; ప్రాణం దక్కేటప్పుడు కాస్త గీనుకుపోవడం లెట్టావత్రం
ఏమిటన్నాను!

మెట్లుచూసి నాయన—నిచ్చిన దింపాలండి! తెలియకుండా
చెబుతారేం?

సరప్ప—(తనకుడా నూతులో తలపెట్టి) నీకు పీచ్చి
కోపంగాని, నేనుమాత్రం ఏమన్నానే! నిచ్చినస్తారు ఎక్కు
చక్కగా.

ధు—మళ్ళీ నా నత్తిమీదికి నిచ్చికో పెండుకయ్యా! నిచ్చినా
నీ యెడమూనూ! నేను ఛస్తానంటే చావని న్యరేం! బాబూ
మీరంతా వెళ్ళిపోండి. నేను ఊతం బలవంతంచేసుకుని ప్రాణం
వోదుల్తాను. మళ్ళా ములుగుతాను. నాలుగు గుక్కలు
తాగుతాను. ఛస్తాను తీరిపోతుంది.

న—(ఎడంచేతులో పొడుంపేసుకుంటూ)నిచ్చిన వెయ్యండి!
మనచక్కగా వస్తుందీ పెళ్ళి కూతుర్లాగా!

ధు—ఒరి వీడి పెళ్ళి పేలాలువేగా! వీడి మొహం తగ జెట్టా!
కావరానికి వచ్చినప్పట్టించి చూస్తాను, ఏకకోత అంపంకోత!
వుస్తే ముడేసినప్పట్టించి చూస్తాను, ఏకతిట్లు వీడితిట్లు నేలవడ!
వేపించుకు తిసేస్తున్నాడు మరీను! ఎన్నాళ్ళని ఎన్నాళ్ళని!
ఒకరోజూ రొండురోజులూనా! ముగుడై నేమాత్రం, పెథవ
ముగుడు! ఇంత అన్యాయమా! హవ్వ! ఓర్లు మండుకొస్తుంది!

న—(చేతులో పొడుంయవత్తు కుడి రంధ్రంద్వారానే పీల్చి) నువ్వు నీళ్ళల్లో మండేజ్యోతివే! కాని, ముగుణ్ణి తిడుతున్నావ్, అనుభవిస్తావ్ లే!

ధు—అయ్యా, వింటున్నారా? ముగుడయేది, వారయేది, మీయేది, నాది యింకోరచేత మాటపడే ఘటంకాదు! మరే! చెప్పద్దూ! మానంశం మహా అభిమానం గలవంశం. అందులో నాకు మహారోషం. మండ్రికి మంచిదాన్నేగాని, అజ్జిలూ అధికారాలూ నాదగ్గిరసాగవ్!

న—(నకిలించి, చప్పరించి) నీరోషం డిక్కు రోషం! నాకు మల్లే ప్రపంచం అంతావచ్చి నీకు కైవారం చేస్తారనుకున్నావేం?

ధు—వాడు మాట్లాడితే నేను మళ్ళీ పడలానరా! ఇంకా నాజన్మెందుకరా!

మణెమ్మ—అమ్మోయ్!

ధు—ఓయ్! ఏంతల్లీ!

మ—మరేం,

ధు—ఊఁ

మ—నువ్వు చచ్చిపోవద్దేవ్! పోతే నాకు భయ మేవ్!
(అని ఏడుస్తుంది.)

ధు—భయమా అమ్మా! మామే (అని ఏడుస్తుంది.)

మ—నువ్వుపోతే నేనూ పోతాను!

ధు—అమ్మా, అమ్మా! నేనందుకు ఒప్పుతానా! అందులో

నువ్వు ఉత్తదానవా? నేను రొండు పాపాలు కుడా ఎక్కడ చుట్టుగోసు మెడకీ! అందుకోనమేనా వస్తాన్నే అన్నా! చచ్చి పోన్నే ఏడవకు.

(అని తనలో)- ఎవో ఇంతసుభృరంగా అయినకాడికి చద్దా మన్నా వీల్లేకొచ్చిందిగదా ఈపిల్లమూలంగానూ! నే లేకవాతే ఈవెట్టి బాగుల్ని బొత్తిగా బేజారెత్తిపోతుందిగదా ఖర్కం!

ఈసరికి తాడూ నిచ్చేనా తెచ్చి, నిచ్చేన మెట్టుకి తాడు ముడేసి, నూతిమీదికి ఓ దూలం తెచ్చి వేసి, దానిమీద ఇటో ఇద్దరూ, అటో ఇద్దరూ పరాధ్యాసం చేకుండా వీతం వేసం తరవాత, దానిమీంచి నిచ్చేన దింపారు. అప్పుడు మా మామ మెట్లుచూపిన ఆయనతో “అయ్యో, తమరే ఆవిణ్ణి బ్రతికించారు గనక, పూర్తిగా ఉద్ధరిస్తే బాగుంటుంది” అన్నాడు. ఆయనా దిగడానికి చొక్కాగట్రాతీసి, బట్టబిగించి కట్టుకున్నాడు. అప్పుడు సరప్ప, తన పొడుంకాయకున్న బిరడా తిప్పతూ “సిగ్గు శరం ఉండాలి, ఎదురుగుండా కొండలత ముగుడు, చుట్టూ బోలెడుజనం, పగలు, పరాయిస్త్రీలూదయ్యె వెయ్యె టానికి తయారవడమా! అందులోనూ, నూతులో ఇరుకుగా ఉండకమాన్దు, జనం ఓరి కోరు తగలక మాన్రు, అదే చాలని తెగించేవాళ్ళు కొండరూ! ఛీ!” అన్నాడు.

అందరికీ పోదామా అనిపించింది.

కాని, మామూలు నాకేసి కన్నుగలిపి సరప్పగారి రెక్కట్టుకుని, నాతో “పట్టా” అన్నాడు. నాకూ స్ఫురించింది.

మేం ఇద్దరం ఆయన్ని గంజీకానిడేసి, ఎగరేసి నూతులో
 వేళ్ళాడుతూన్న నిచ్చెనమీద వాలిం పించి, తాడొదిలేశాం.
 మానాడు, “నువ్వే వెళ్ళి తీసుకు రావయ్యా ఆవిణ్ణీ!”
 అన్నాడు. నిచ్చెన బరబరా కిందికి వెళ్ళింది. ఆవిడ మళ్ళీ చెల
 కేసింది. “స్వర్గానికి వెళ్ళినా, న్నాంతరంలోనూ, ఏడటరా నాకూ!
 ఓమూల కప్పలకీ వాటికీ హడిలి ఛన్నాంటే, ఈ భూతాన్ని
 నొడలడం ఎంక కర్రా నామీదికీ! వేళ్ళుకొంకర్లు పోయాయి,
 తా డట్టు గోలేను, మెట్టుమీదెట్టిన పాదం కొయ్యబారింది,
 నుంచోలేను. నాప్రాణాలు పోతున్నాయ్!” అంటూ కేక
 వేసింది. అయినా సరే, నరప్ప, ఆమాటలు వినిపించుకోక,
 ఆవిడ భాళి పాదం పట్టుకుని, ఆవిడ కిమ్మనకుండా ఊరుకోడం
 శుభసూచకం అనుకుని, ఆపాదం తీసిగెళ్ళి నమ్మదిగా నిచ్చెన
 మెట్టు మీద పెట్టింది, అక్కడికి తనకి విజయం సిద్ధించిందను
 కుని, తనో పెద్ద శృంగార నాయకు డైపోయినట్టు భ్రమించి,
 చిగునవ్వు నవ్వి, “ఒసేవ్, జుక్రీడ విషయం పోల్చాలన్నా, పాద
 గ్రహణం గురించి పోల్చాలన్నా, నాకు ఒక్కటే ఉపమానం
 స్ఫురణ కొస్తోంది” అన్నాడు. మానాడు “అమ్మా, అసా
 భ్యుడే ఈయనా!” అన్నాడు. ఈ వ్యవధిలో ఆవిడ “వక్,
 టూ, త్రీ” అని ఊపుతీసుకుని, ఆయనవాక్యం పూర్తిచేసిన
 కాస్తేసటికి, కంగు చెడుగుడిలో మడమతావు తన్నినట్టు,
 ఆయన మూతిమీద ఒక్కటిచ్చుకుంది. పాపం నరప్ప చెబ్బ
 తోటి ఉండచుట్టుకుపోయి మూటల్లా నీళ్ళల్లో పడ్డాడు. కొన్ని

పల్లు ఊడడంచేత కాబోలు నీళ్లు అక్కడక్కడ ఎరు పెక్కాయి. “హరి” అన్నాను నేను. మా మామ “జలక్రీడ రక్తి కట్టిం” దన్నాడు. ఇంతలో సరప్ప తొప్పన తేలి, పైవాళ్ళకి దణ్ణంపెట్టి, నిచ్చెన పట్టుకున్నాడు. ఇదో బ్రహ్మహత్యకుడా మనకెందుకని నిచ్చెన పైకి తోడెయ్య మన్నాం. సరప్పగారు అషీషూ గట్టునపడ్డాడు. మేం ఆయనతో మరి మాట్లాడలేదు. మెట్లు చూసి నాయన్నీ మానిపించి, తాడేసినాయన తనే దిగాలనుకున్నాడు. కాని, మా మామకి కుడా ఆయన న్యభానం కొంచెం తెలిసినట్లుంది, మెట్లుచూసి నాయన్నే డిగమసి మళ్ళీ ప్రార్థించాడు. ఆయన తను పట్టుకున్న తాడు కొన మా మామ చేతికిచ్చి, తను నిచ్చెన ఎక్కి కిందికివెళ్ళి “ధుమాలమ్మగారూ మీకు దణ్ణం, మీసాటి ఏలోకంలోనూలేదు, నే బాపూ ఎరుగుదును. దయచేసి నిచ్చెన ఎక్కిండి” అన్నాడు. “మీరంతగా పట్టుపడితే నేను ఏం జెప్పనూ! అల్లాగే! కాని, నిచ్చెనమెట్లు ఘట్టిదేనా? నన్నూ నిచ్చెన్నీ కూడా ఈడవా లేమో, తాడు, కాస్త జమిలిగా ఉండేది. తేకపోయాను!” అంది ఆగిడ. ఆయన, “ఫర్వాలేదు ఎక్కండి!” అని, ఆవిడ ఎక్కిసిం తరవాత ఊరుకోక “ఇంత తావత్రయంగల ఘటానివి ఎందుకు పడాలమ్మా అనలూ” అని కాస్త పుల్ల విరువుగా అన్నాడు. అక్కడితోటి, ఆవిడికి మళ్ళీ పూ, ఉక్కురోషం బలిసి, “నాకు వణుకొస్తోందండోయ్, నేను ఆగలేకండోయ్, ఈ నిచ్చెనకి మెట్లు ఏడేసండోయ్! అవి ఏడవడం నాకు అశుభం.

అండోయ్! నన్ను బలికుండగానే చావమన్నార్థంండోయ్!” అని
 గోల ప్రారంభించింది. నూతులో ఆయన “నువ్వేకాదు,
 అంతా అంతే నోరుమూసుకోవమ్మా!” అన్నాడు. అని ఆవిడ
 వొదిలిపెట్టిన తాడట్టుగుని ఆవిడ ఇదివరకు నుంచున్నచోట
 తను నుంచున్నాడు. ఆవిడ గోష లెక్కచెయ్యక నలుగురైదు
 గురం కలిసి అమాంతంగా నిచ్చెన పైకి లాగబోయాం. ఆవిడకి
 కోపం మరీ రెచ్చిపోయింది గావున, నిచ్చెన వొదిలిపెట్టి,
 తాటిపండు వడ్డట్టు మళ్ళీ పడింది నీళ్ళల్లో! లాగుతూన్న బరువు
 అధాత్తుగా తగ్గడంచేత, లాగేనాళ్ళం మేం అంతా ఓడిమీద
 ఉమవడ్డాం లుంగలు చుట్టుకుని. “ఓ, అదేమిటా” అని మా
 మామ మాకేసిచూసి జాలిపడుతూ తాడుకొన వొదిలెయ్యడం
 చేత, నూతులో మెట్టుమీద నుంచున్నాయన కుడా నీళ్ళల్లో
 వడ్డాడు. అప్పుడు మేం లేచి, దులుపుకుని, నిచ్చెన మళ్ళీదింపి,
 రెండుతాళ్ళు మళ్ళీ వేసి, ఓతాడట్టుగుని ఆయన్ని నిలబడమని,
 రెండోతాడులో ఆవిణ్ణి నిచ్చెనకి అంటగట్టమని కేకేశాం.
 సావం ఆయన అల్లానే చేశాడు. నిచ్చెన ఎల్లాగైతేం, పైకి
 ఈడిచాడు. కట్టుచిప్పి ఆవిణ్ణి విడిపించాడు. తక్షణం ఆవిడ
 నరప్ప నగ్గిరకెళ్ళి “ఏడుకట్ల నిచ్చెనా, నువ్వు తెప్పించావ్,
 నీతాడుతేగా!” అని ఓతాడుచ్చుకుని అది తెగేటట్టు కొట్టింది.
 నరప్ప కొంచెం పొడుచేతులో విమరుగుని, “అబ్బ, ఏమిటదీ,
 ఊరిభేనూ,” అని కాస్త కనురుగుని, పళ్ళబాధచేత నోడు
 మూసుకున్నాడు.

అంతా చక్కపోయారు. అక్కడికి పడకొండు గంట
లయింది. మేం హొటలికి వెళ్లి ప్రాశన చేశాం. ఆ సాయంత్రం
మావాడు వాళ్ళు వచ్చిపోయాడు. కొంత కాలానికి, ధుమా
లమ్మ నూతులో పడడానికి కారణం తెలిసిందా అని నాకు
అతను ఉత్తరం రాశాడు. నేను దానీవాన్ని కనుక్కుంటే
చెప్పింది. ఆవిడ మామూలు కోపంలో ఉన్నప్పుడు ఆయన
ఒక్కడే బతిమాలుకుంటాడట. విశేషకోపంలో పడ్డప్పుడు,
కూతురు కుడా ఓ చెయ్యిపట్టుకుంటుందిట ఆరోజున ఆవిడ నూతి
కోడమీంచి నూతిలోకి వాలి ఉండగా, కూతురు ఎడం
చెయ్యి, భర్త కుడిచెయ్యి పట్టుకుని బతిమాలున్నారట.
ఆవిడ, ఇద్దరు స్వర్గుగున్నవుడు చెయ్యివలసిన మరణామీ
ఎంతుండో అంతా చేస్తోందిట. ఆయనికి విసిగెత్తి “పోన్లేవే,
ఇంతకంటే నన్ను చావమన్నావా యేమిటి!” అని అథాత్తుగా
కుడిచెయ్యి వొదిలేశాట్ట. ఆవిడ, అజాగ్రత్తవల్ల నూతులోకి పిల్లి
మంత్రం వేసిందిట. అందుకని, ఆవిడ పడాలని పడకపోయినా,
ఎడాలని పడేవాళ్ళ యశస్సు సునామానంగా సంపాదించడమే
కాక, పరిచయులదగ్గర అన్నమాటకీ క్రియకనపరిచి, ఆత్మ
గౌరవం నిలబెట్టుకుందిట. ఈ సంగతి నేను మాచాడికి తెలియ
పరిచాను.

కందుకూర్లము

శ్రీ భగవద్గీతా తి కామేశ్వర రావు గారి గ్రంథము

అప్పుడు

గుసగుస పెల్లి

పెల్లి ప్రియనింగు

రెండు గెళ్లు

అప్పుడు

కాలక్షేపం (1)

అన్న తగాదాతో

అవును

నిజం

అచ్చు అవుతున్నవి:

కాలక్షేపం (2)

అచ్చు అవుతున్న

మీ జువాణీ

మన తెలుగు

తనలో

లోకోభిన్నరు

కాలనుహిమ

మృచ్ఛకటిక

మృచ్ఛకటిక

మాటవరస

చంద్రుడికి

ప్రణయరంగర

నా లోకం కళా కళా రూపాయి

అంతా నేనెవరివదలదు

నల్లి పద్మ అద్ద పల్లి అద్ద పల్లి

హర స్వరీ పథరు ప్రేమ